

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BASKINLIK
YÖNELİMLERİ**

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Elif MUTLU

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı,
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı İçin Öngördüğü
Yüksek Lisans Tezi**

NİĞDE

Temmuz, 2024

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BASKINLIK
YÖNELİMLERİ**

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAZIRLAYAN

Elif MUTLU

DANIŞMAN

NİHAL BALOĞLU UĞURLU

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı,
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı İçin Öngördüğü
Yüksek Lisans Tezi**

NİĞDE

Temmuz, 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Elif MUTLU tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri” başlıklı bu çalışma, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı için öngörülen Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU (Danışman)

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Doç. Dr. Melek KÖRÜKÇÜ (Üye)

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Prof. Dr. Halil TOKCAN (Üye)

Gazi Üniversitesi

Bu tez Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından/ 07 / 2024 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca /...../ 2024 tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mesut SAĞNAK

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi beyan ederim. Ayrıca, bu tez çalışmasında başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi beyan ederim.

29/07/2024

Elif MUTLU

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMLERİ

MUTLU, Elif

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU

Temmuz, 2024, (X +102 sayfa)

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin belirlenerek, cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenine göre sosyal baskınlık yönelimlerinin farklılığını tespit etmektir. Araştırma grubunu 2022 – 2023 Eğitim Öğretim yılının Bahar yarıyılında farklı üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören 228 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma karma araştırma modellerinden açımlayıcı sıralı desene göre planlanmıştır. Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak Ho vd. (2015) tarafından geliştirilen ve Kaynak, Kaynak Malatyalı ve Hasta (2021) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBY) kullanılmıştır. Nitel veriler ise araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmanın nicel verileri SPSS 21 istatistik paket programı ile analiz edilirken, nitel veriler ise içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin nispeten düşük düzeyde olduğu ve cinsiyet ile sınıf düzeyi değişkenlerine göre de farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın önerileri grup hiyerarşisini engellemek ve bireylerin sosyal baskınlık yönelimlerini azaltmak için başta empati ve hoşgörü başta olmak üzere demokratik değerlerin kazandırılması üzerine yapılandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal baskınlık yönelimi, Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, Sosyal Bilgiler eğitimi.

ABSTRACT

SOCIAL DOMINANCE ORIENTATIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES

MUTLU, Elif

Department of Turkish and Social Studies Education

Supervisor: Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU

July, 2024, (X +102 pages)

The aim of this research is to determine the social dominance orientations of Social Studies teacher candidates and to determine the differences in social dominance orientations according to gender and grade level variables. The research group consist of 228 Social Studies teacher candidates studying at the Education Faculties of different universities in the Spring semester of the 2022 - 2023 Academic Year. The research is planned according to the explanatory sequential design, which is one of the mixed research models. In the research, the Social Dominance Orientation Scale (SDO) which is developed by Ho et al. (2015) and adapted into Turkish by Kaynak, Kaynak Malatyalı, and Hasta (2021), was used as a quantitative data collection tool. For qualitative data, a semi-structured interview form developed by the researcher was used. While the quantitative data of the research were analyzed with the SPSS 26 statistical package program, the qualitative data were resolved with the content analysis method. As a result of the research, it was determined that the social dominance orientations of Social Studies teacher candidates were relatively low and showed differences according to gender and grade level variables. The recommendations of the research are structured on the acquisition of democratic values, especially empathy and tolerance, in order to prevent group hierarchy and reduce individuals' social dominance tendencies.

Key Words: Social dominance orientation, Social Studies teacher candidates, Social Studies teaching.

ÖNSÖZ

İnsan sosyal bir varlıktır. Dünyaya tek başına gelse de toplum içinde var olur. İlk ailesi ile etkileşime girer. Sonra arkadaşları, dostları ile sosyalleşir. Eğitim hayatının başlaması ile birçok kurum, sosyal ve toplumsal kuralları edinmesine yardımcı olur. Ardından iş hayatına atılır, desteklemek istediği örgütleri destekler. Tüm bu yaşantısı içinde edindiği kurallar ve etkilendiği yaşamlar ile şekillenir, kişiliği gelişir. Toplum içinde insan olmaktan çıkar bireyleşir.

Toplum içerisinde insanlık tarihinden başlayıp süregelen bir sosyalleşme vardır. İnsanlar doğadaki kaynakları kullanabilmek, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için toplum içinde sürekli etkileşim halinde olmuşlardır. Bu etkileşim bir süre sonra benzer istek, beklenti ve inanışlar içinde olan insanlar arasında gruplaşmaları doğurmuştur. Bu gruplaşmalar içerisinde kaynakları daha çok edinen, ekonomik kaynakları daha güçlü, sözü daha çok geçen gruplar diğerleri üzerinde baskınlık oluşmuştur. Bu araştırmanın amacı; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu gruplar arasında oluşan eşitsizliğin devam etmesine yönelimi olup olmadığını, varsa bu yönelimin demografik bilgilere ve eğitim alınan sınıf düzeyine göre değişip değişmediğinin tespit edilmesidir.

Araştırma sürecim boyunca yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU'ya saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Doç. Dr. Melek KÖRÜKCÜ ve Prof. Dr. Halil TOKCAN'a saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Hayata geldiğim günden beri "ben" olmam için bana bütün desteklerini sunan değerli annem Hatice LİMAN, babam Güngör LİMAN, ablalarım Sibel, Ayşegül, Dönüş başta olmak üzere tüm aileme, her zaman yanımda olan yol arkadaşım eşim Erdem MUTLU'ya ve sevgi dolu sarılışları ile motivasyonumu arttıran biricik oğlum Demir MUTLU'ya ve bu yolda desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma tüm kalbimle teşekkür ederim.

29/07/2024

Elif MUTLU

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYANI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLOLAR LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
EKLER	x

I. BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi	2
1.4.1. Alt Problemler	2
1.5. Varsayımlar.....	3
1.6. Sınırlılıklar.....	3
1.7. Tanımlar.....	3

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR	4
2.1. Sosyal Baskınlık Kuramı	4
2.2. Sosyalleşme	9
2.3. Baskınlık ve Baskınlık Yönelimi	10
2.4. Sosyal Hiyerarşiler.....	12
2.5. Gruplar Arası Ayrımcılık.....	14
2.6. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Oluşması.....	14
2.7. Sosyal Baskınlık Yönelimini Oluşturan Nedenler	15
2.8. Sosyal Baskınlığın Bireye, Topluma, Çevreye Etkileri.....	18
2.9. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Kökenleri.....	19
2.10. Bilim ve Sosyal Bilimler	21
2.10.1. Sosyal Bilimler	22
2.10.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilimler	23
2.11. Sosyal Bilimler ve Sosyal Baskınlık	24
2.12. İlgili Çalışmalar	24

III. BÖLÜM

YÖNTEM	29
3.1. Araştırma Modeli	29
3.2. Araştırma Grubu	30
3.3. Veri Toplama Araçları	30
3.3.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği.....	31
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	31

3.4. Veri Toplama Süreci.....	32
3.5. Verilerin Analizi	32
3.5.1. Nicel Verilerin Analizi	32
3.5.2. Nitel Verilerin Analizi	34

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR	35
4.1. Araştırmanın Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorum	35
4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular ve Yorum	35
4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	35
4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	37
4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	39
4.2.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Toplum İçerisindeki Gruplaşmalara İlişkin Görüşleri	39
4.2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eşitsizlik Bağlamında Değerlendirdikleri Gruplaşmalara İlişkin Görüşleri.	42
4.2.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eşitsizlik Olması Gereken Gruplaşmalara İlişkin Görüşleri	45
4.2.3.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Baskın Olan Gruplaşmaların Özelliklerine İlişkin Görüşleri	47
4.2.3.5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kendilerini İçerisinde Gördükleri/Ait Hissettikleri Gruplaşmaların Baskınlık Bağlamındaki Özelliklerine İlişkin Görüşleri	50

V. BÖLÜM

TARTIŞMA.....	54
----------------------	-----------

VI. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER	61
6.1. Sonuçlar.....	61
6.2. Öneriler.....	63
KAYNAKÇA.....	64
EKLER	75

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya dahil olan katılımcıların demografik bilgileri	30
Tablo 2. Veri toplama aracı ve alt boyutlarına ilişkin normallik durumu	32
Tablo 3. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerine ilişkin betimsel istatistikler	34
Tablo 4. Araştırma grubunun sosyal baskınlık ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre Mann Whitney U testi analiz sonucu	35
Tablo 5: Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre sosyal baskınlık (genel) ile eşitlik karşıtı olma ve baskınlık alt boyutlarının gruplar arası sıra ortalamaları arasındaki farka ilişkin Kruskal-Wallis H ve Games Howell tablosu	36
Tablo 6. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre toplum içerisindeki gruplaşmaların nedenleri ve frekansları	38
Tablo 7. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının eşitsizlik bağlamında değerlendirdikleri gruplar ve frekansları	39
Tablo 8. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre eşitsiz olması gereken gruplar ve frekansları	42
Tablo 9. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre toplum içerisindeki baskın gruplar ile grup üyelerinin özellikleri ve frekansları	45
Tablo 10. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kendilerini içerisinde gördükleri/ait hissettikleri baskın ve ast gruplar ve frekansları.....	47
Tablo 11: Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kendilerini içerisinde gördükleri/ait hissettikleri baskın ve ast gruplar ve frekansları	50

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devleti

Akt. : Aktaran

Ark. : Arkadaşları

HG. : Hiyerarşi geliştirici

HZ. : Hiyerarşi zayıflatan

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

Ort. : Ortalama

Örn. : Örnek

SBY : Sosyal Baskınlık Yönelimi

SDO : Social Dominance Orientation (Sosyal Baskınlık Yönelimi)

SKY : Sağ kanat yekteciliği

TDK : Türk Dil Kurumu

Vb. : Ve benzeri

Vd. : Ve diğerleri

EKLER LİSTESİ

EK 1: Etik Kurul İzin Belgesi	75
EK 2: Anket İzin Belgesi	76
EK 3: Uygulama Yapılacak Üniversitelerin İzin Belgeleri.....	77
EK 4: Nicel Veri Toplama Aracı	100
EK 5: Nitel Veri Toplama Aracı	102

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

İnsanlar toplum içinde yaşarlar ve yaşamları boyunca diğer insanlarla etkileşim içinde olurlar. Bu etkileşim süresince insan toplumsal kuralları öğrenir, kendi düşünce kalıplarını oluşturur ve davranış şekillerine yön verir. Bu etkileşimler ve paylaşımlar sonucu insanlar toplum içinde var olan gruplardan birine daha yakın hisseder ve dahil olur. Bu gruplar arasında grup temelli sosyal hiyerarşiler oluşur. Sosyal baskınlık kuramının hedefi, tarihsel ve sosyal süreç içerisinde oluşmuş bu grup temelli sosyal hiyerarşilerin arka planında yatan temel mekanizmalarının işleyişini açıklamaktır (Alı, 2022: 5).

Sosyal baskınlık kuramı, insan toplumlarının doğal olarak grup temelli olduğunu ve bu grupların din, dil, ırk, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum gibi çeşitli özellikler temelinde hiyerarşik olarak yapılandıklarını öne sürmektedir. Bu hiyerarşik yapının en üstünde bir veya birkaç baskın ve egemen grup bulunurken, dezavantajlı gruplar ise hiyerarşik yapının alt basamaklarında yer almaktadırlar (Sidanius ve Pratto, 1999: 33; Sidanius ve Pratto, 2004).

Sosyal baskınlık yöneliminin ilk kavramsallaştırmalarında (ör. Pratto ve diğerleri, 1994; Sidanius ve Pratto, 1999) bireyin kendi grubunun diğerlerine baskın olmasını arzuladığı ön plana çıkarılmışsa da sonrasında bireyin kendi grubunun (ya da gruplarının) hiyerarşi içindeki konumundan bağımsız olarak, hiyerarşik yapılandırılmış gruplar arası ilişkileri tercih etmesi olarak revize edilmiştir (Bozkuş, 2020: 6). Yine de bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar, sosyal baskınlık yöneliminin yüksek olduğu bireylerin genellikle dış gruba karşı güçlü bir antipati beslediği ile şekillenmektedir. Öyle ise bu durum bireyler için bir kişilik özelliğinden ziyade bir tutum olarak tanımlanabilir (Karaçanta, 2002: 25).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerini tespit etmektir. Geçmişten bu yana toplumlarda belirli kesimler arasında bir gruplaşma ve bu gruplaşmanın sosyal sorunlara neden olabilecek düzeyde birbirleri üzerinde üstünlük kurma çabası olabilmektedir. Bu nedenle toplumsal huzur ve barışın tesis edilebilmesi grupların baskınlık eğilimlerini en aza indirmek ile mümkündür. Bu

araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına odaklanması, eğitim-öğretim sürecinde sosyalleşmesi sağlanan öğrenciler üzerinde etkili olan Sosyal Bilgiler dersini öğretmeye aday bir hedef kitle olmasından kaynaklanmaktadır. Kendilerinin sahip oldukları tutum ve görüşler onların bu özelliklerini ortaya koymayı bu araştırmanın amacı bağlamında yapılandırmaktadır. Üstelik onların sahip oldukları demografik özellikler yine sosyal baskınlık yönelimlerinin bağımsız değişkenleri olarak ortaya koyularak, bu tespitler üzerinde daha fazla düşünülmesi ve ürün ortaya koyulmasını gerekli kılmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerini ortaya koyarak onların bu bağlamda nasıl bir eğitim-öğretim faaliyetine tabi tutulmaları gerektiği ile ilgili alternatifler üretmektir. Nitekim onlar, ileriki yıllarda Sosyal Bilgiler dersinin hedeflediği toplumsal bir varlık olan bireylerin ortaokul düzeyinde sosyal bilgi, beceri ve değerlerinin kazanımını gerçekleştirecek öğretmenlerdir. Alan yazın tarandığında Sosyal Baskınlık ile ilgili yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu söylenebilecektir. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Baskınlıkları ile ilgili yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca araştırmanın nicel veri toplama kısmında Sosyal Baskınlık Ölçeği kullanılırken aynı zamanda nitel veri de toplanarak, derinlemesine bilgi toplanılmasına çalışılmıştır. Bu durumlar sebebiyle araştırmanın alan yazında belirli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Bu sebeple araştırma önem arz etmektedir.

1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi şu şekildedir:

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri ile eşitlik karşıtı olma ve baskınlık alt boyutları ne düzeydedir?

1.4.1. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri ise;

1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri istatistiksel olarak cinsiyet değişkenine göre değişmekte midir?

2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri istatistiksel olarak sınıf düzeyine göre değişmekte midir?

3. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.5. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Veri toplama araçları araştırmanın amacına uygundur.
2. Araştırma grubu, araştırma ölçeklerine samimi bir şekilde cevap vermişlerdir.
3. Araştırmadan elde edilen veriler uzman kişiler tarafından ve doğru istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılının Bahar dönemi ile,
- Adnan Menderes Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Trabzon Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programı öğrencileri ile,
- Araştırmaya uygun ölçme araçları ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Sosyal Baskınlık Yönelimi: Toplum içerisinde yer alan gruplar arası eşitsizliği destekleme ve baskınlık kurma çabasıdır (Sidanius & Pratto, 1999: 209).

Sosyalleşme: Toplumsal rolleri yerine getirmede kazanılması gereken bilgi, beceri, değer, tutum ve davranışların içselleştirilmesi ve geliştirilmesidir. (Kenyon, Person, 1974: 127-129).

Sosyal Bilgiler: Bireyin sosyal bir varlık olarak şekillenmesinde etkili olan davranışların kazandırılması, onun hukuki varlığını ortaya koyan bir takım hak ve sorumluluklarının da bilincine varmasını sağlayan disiplinlerarası bir alandır (Dönmez, 2003).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1. Sosyal Baskınlık Kuramı

Dünya tarihinde birbirleri ile savaş halinde olan insanlar belirli bölgelerde temel ihtiyaçlarını karşılayamaz ve can güvenliklerini sağlayamaz hale gelmişlerdir. Bu durum sonucunda farklı bölgelere göç etmişlerdir. Gittikleri bölgelerde çoğunluğu oluşturan gruplar diğerlerine üstünlük sağlamaya çalışmıştır. Çoğunluk grubun dışında kalan diğer grup başka bir deyişle dış grup farklı zorluklarla karşılaşmıştır. Aynı coğrafyada yaşayan farklı gruplara ait bireylerin sosyal baskınlık yönelimleri davranışları üzerinde oldukça etkili olmuştur. Sidanius ve arkadaşları (1991) farklı gruplardan oluşan insanların birbirlerine uyguladıkları baskının ve önyargılarının nedenlerinin ne olduğunu araştırmak için yaptıkları çalışmaların neticesinde Sosyal Baskınlık Kuramını geliştirmişlerdir (Gürbüz, 2019: 13).

Sosyal baskınlık kuramı, tüm insan topluluklarının grup temelli sosyal hiyerarşi sistemleri olarak yapılanma eğiliminde oldukları temel gözlemine dayanmaktadır İnsanların çevre üzerinde kurdukları baskınlığın, gruplar arası ilişkiler konusunda karşımıza çıkan “sosyal baskınlık yönelimi” (Sidanius ve Pratto, 1999) ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sosyal Baskınlık Kuramı’nın temel ögesi olan sosyal baskınlık yönelimi, toplumdaki bazı grupların diğer bazı gruplar üzerinde baskınlık kurmasını ve gruplar arası eşitsizliği destekleme eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Sidanius ve Pratto, 1999).

Bu kurama göre insan topluluklarının doğası gereği grup temelli bir hiyerarşisi olup, bu nedenle baskıcı bir özelliğe sahip olabilmektedirler (Sidanius, 1993: 196). Grup temelli hiyerarşinin en önemli nedenleri olabilecek ırkçılık, cinsiyetçilik, etnik ayrımcılık gibi her türlü özellik bu bağlamda araştırılmaktadır (Sidanius, Pratto, Lear & Levin, 2004: 846). Sosyal yapı, baskın olan birkaç veya bir sosyal gruptan ve ağırlıklı olarak bir veya daha fazla ast gruplardan oluşur (Sidanius & Pratto, 1999: 304). Bireylerin ön yargı ve ayrımcılık yoluyla sürdürmek istediği ve meşrulaştırmaya çalıştıkları grup temelli hiyerarşiler iç grup-dış grup ayrımcılığını ortaya çıkarmaya başlar. Toplum yapısı içerisinde ekonomik olarak yüksek güce sahip olanlar (yüksek finansal kaynaklar, prestijli işler, daha iyi

mahalleler, iyi yiyecek ve sağlık hizmetleri, iyi evler veya arabalar), toplum içerisindeki baskın gruplara ye olanlar grup halinde yaşamaya başlar ve bu, grup temelli hiyerarşi içinde st grubu oluşturmaya başlar. Öte yandan, ezilen gruplar önemsiz şeyler gibi istenmeyen şeylerle aşırı derecede karakterize edilir (Bunlar, g ve otorite, zayıf sağlık hizmetleri, suç ve ciddi cezalardır.). Bunun yanında teori tüm toplumlarda kadınların sosyal olarak erkeklere tabi olan grup temelli hiyerarşiler inşa ettiğini savunur (Pratto vd. 2000: 381; Sidanius & Pratto, 1999: 304).

Sosyal Baskınlık Kuramı hem grup içi yanlılık hem de dış grubu kötülemenin temelinde grup temelli baskınlığa duyulan arzu olarak tanımlanabilen sosyal baskınlık yöneliminin rolünü vurgulamaktadır (Akt. Karaçanta 2002: 16). İnsanların iç-dış gruplara üyelik istekleri onların sosyal baskınlık yönelimlerini etkiler. Bu yönelimlerin yüksek ya da düşük oluşu birbirlerini dengelemeye yardımcı olur (Pratto vd. 2000: 381; Sidanius & Pratto, 1999: 32-304).

Grup temelli ve bireysel sosyal hiyerarşiler arasında da bir ayırım yapılmalıdır. Bireysel sosyal hiyerarşiler, bireyin başarıları veya özellikleri tarafından belirlenir. Birey bunu kendi kendine kurarken, grup temelli sosyal hiyerarşilerde birey grup yeliklerine göre bir hiyerarşide sınıflandırılır. Bu gruplar örneğin ırk veya dine dayalı olarak da inşa edilebilir. Hiyerarşizasyonun nasıl gerçekleştiğini netleştirmek için Sosyal Baskınlık Teorisi'nde grup temelli sosyal hiyerarşilerin oluşumu için üç sistem ayırt edilir: Yaş sistemi, cinsiyet sistemi ve "keyfi" bir sistem. Yaş sistemi, daha yaşlı insanların daha yüksek hiyerarşisini tanımlar, buna göre, tıpkı çocukların kendi ebeveynleri veya öğretmenlerine tabii oldukları gibi küçükler büyüklerin hakimiyetindedir (Sidanius & Pratto, 1999: 33). Cinsiyet sistemi erkeklerin kadınlara karşı hiyerarşik konumunu daha yüksek olarak kabul eder. Bu cinsiyet sistemi ve erkeklerin toplumdaki ayrıcalıklı konumu evrimsel-biyolojik olarak cinsiyetler arasındaki gerçek farklılıklarla doğrulanır. Sosyal baskınlık teorisi ayrıca, cinsiyetler arasındaki ilişkinin, sosyal statü, etnik köken, klan, kast, ulus, ırk vb. gibi belirli dinamikler nedeniyle oluşan keyfi sistem olarak ayrımları belirlediğini savunur (Pratto, 2000: 400).

Sidanius ve Pratto'ya (1999) göre grup temelli hiyerarşiyi oluşturan yaş ve cinsiyet sistemleri ile keyfi sistem olarak ifade edilen üçüncü sistem arasında farklar vardır. Yaş ve cinsiyet sistemleri insanlığın başlangıcından beri görülebilen sistemlerdir. Ancak keyfi sistem küçük avcı- toplayıcı toplumlarda henüz oluşmamış bir sistemdir. Çünkü keyfi sistem

içerisinde oluşacak grupları daha çok yüksek ekonomik birikim (gıda, maden depolama), askeri güç vb. belirler. Ancak avcı-toplayıcı toplumların gıda üretim ve depolama teknolojileri gelişmemiştir ve depolama yapan gruplar oluşmamıştır. Ayrıca bu toplumlar genellikle göçebe yaşamaya eğilimli oldukları için insanlar bu tür toplumlarda başka büyük şeyler (hayvan derileri, askeri silahlar vb.) depolayamazlar. Birde bu toplumlarda bütün erkekler avcı konumunda oldukları için (profesyonel ordu, polis vb. bir kategorileşme olmadığından) birbirlerine eşit gibidirler. Bu toplumlarda da yetişkin erkekler arasında otorite ayrımı mevcut olsa da bu ayrım genellikle bireylerin genel becerilerine liderlik kapasitelerine göre yapılmaktadır (Sidanius & Pratto, 1999: 33). Ancak bunun tersine önemli ve istikrarlı bir ekonomik gelir üreten toplumlar (tarım, sanayi ve sanayi sonrası toplumlar) keyfi olarak belirlenmiş sosyal hiyerarşi sistemlerine sahip olanlardır (Sidanius & Pratto, 1999: 33).

Bu üç sistemle birlikte, sosyal baskınlık teorisi üç temel varsayımda bulunur.

1. Tüm sosyal ortamlarda yaşa ve cinsiyete dayalı hiyerarşiler vardır, yaş ve cinsiyet sistemi ayrıca daha ilkel, örneğin avcı-toplayıcı toplumlarda bulunmuştur. Keyfi sistem ancak bir katma değer (ekonomik fazlalık) oluşturan toplumlarda olur. Sidanius ve Pratto'ya (1999: 33) göre keyfi sistem, yüksek derecede uzmanlaşma ve iş bölümüyle birlikte gelir.
2. Hiyerarşiler ve grup temelli sosyal hiyerarşilerin oluşumu temel bir insan eğilimidir. Gruplar arasındaki çatışmaların oluşumu ve grupların baskı altına alınması (örneğin ırkçılık, cinsiyetçilik veya milliyetçilik) farklı sonuçlar olarak görülebilir (Sidanius ve Pratto, 1999: 84).
3. İnsan sosyal sistemleri karşıt güçler tarafından belirlenir. Bir tarafta toplumsal eşitsizlikler üreten hiyerarşi geliştirici güçler (HG-kuvvetler) tarafından korunurken ve diğer yandan hiyerarşik indirgeyici kuvvetler (HZ-güçler) tarafından daha fazla sosyal eşitlikle sonuçlanır (Sidanius ve Pratto 1999: 84).

Grup temelli sosyal eşitsizlikler insanlık tarihi kadar eski olsa da aynı zamanda daha fazla sosyal eşitlik hareketleri de o kadar eskidir. Teori bu karşıt güçlerin dengeyi koruduğu ve eşitsizliği ılımlı tuttuğunu savunur. Grup temelli sosyal hiyerarşiler sosyal hakimiyet üretir ve sürdürür. Bunlar kişiler arası, gruplar arası ve kurumsal şekilde gerçekleşir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, hiyerarşiler belirtilen mekanizmaları da etkiler (Sidanius & Pratto, 1999: 61).

Sosyal baskınlık teorisine göre, tüm karmaşık toplumlar, gruplara dayalı hiyerarşilerin varlığıyla karakterize edilir. Orantısız fayda ve ayrıcalıklardan yararlanan en az bir baskın grup ve en az bir alt grup vardır. Bu grup temelli sosyal hiyerarşi, grup eşitsizliğini ve egemenliğini teşvik etmek veya azaltmak gibi karşıt ideolojilerin geliştirilmesi yoluyla sürdürülür. Bu ideolojilere "meşrulaştırıcı mitler" denir ve "ahlaki veya entelektüel gerekçe sunan tutumlar, değerler, inançlar, basmakalıplar ve ideolojiler" olarak tanımlanır (Sidanius & Pratto, 1999: 40).

Sidanius ve arkadaşlarına göre (1991; 1994) Sosyal Baskınlık Kuramı'nda bir grubun ideolojik olarak yapılandırılması ve bir hiyerarşiye dahil olması geçmişe dayandırılır. Bu hiyerarşik yapılanma sosyal sistem içerisindeki birtakım dengesizliklerin kaynağı şeklindedir. Meşrulaştırıcı mitler olarak tanımlanan bu sistemde hiyerarşiyi artırıcı mitler sosyal eşitsizliği artırdığı gibi hiyerarşiyi azaltan mitler ise sosyal adalete hizmet eder (Akt.: Yıldırım, 2010: 46).

Sosyal Baskınlık Kuramının grup temelli baskının tüm formlarını araştırdığından daha önce söz edilmişti. Bu formların temel özellikleri açısından anlaşılabilmesi için tanımlanmalarına bir bakmak önemlidir. Türk Dil Kurumu (2005) Türkçe Sözlüğüne göre ayrımcılık "*ayrımcı olma durumu*" olarak tanımlanmıştır. Yine Türk Dil Kurumu ayrım kelimesini "*bireyin ya da objenin diğerlerinden farklılığını ortaya koyan özellik*" olarak tanımlamıştır. Ayrım yapmakta "*eşit davranışta bulunmamak, fark gözetmek*" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 163-164).

Sosyal Baskınlık Kuramının araştırdığı grup temelli baskının formlarından biri ırkçılıktır. Irkçılık, insanların toplumsal özelliklerini biyolojik, ırksal özelliklerine indirgeyerek bir ırkın başka ırklara üstün olduğunu öne süren öğretidir (TDK, 2005: 914). Çok daha eski tarihlerde de etnik ayrımlar yapılsa da modern anlamda ırk kavramı ilk defa Fransa'da 1684 yılında Fransız gezgini ve bilgini François Bernier tarafından antropolojik açıdan bir tanımlama yapma amacı ile kullanılmıştır (Şenel, 1993: 7). Bernier bu kavramı "*Soy, tür (espece) kavramının anlamdaşı olarak ve kavrama hiçbir değer yargısı yüklemeyen yalnızca analitik sınıflandırma*" (Özbek, 2012: 21) yapmak adına kullanmıştır.

Carmichael (2019) ırkçılığı, ırklar göz önünde bulundurularak bir ırksal grubun diğerini boyunduruk altına alıp, kendi politikalarını baskın hale getirdiği bir politikalar bütünü olarak tanımlamıştır (Carmichael, 2019: 85-86). Bu bağlamda herhangi bir ırkın

diğerine üstünlük sağlamaya yönelik tavır ve davranışları ırkçılık olarak nitelendirilebilir.

Etnosentrizm kavramı, ilk olarak sosyolog William Graham Sumner tarafından kullanılmıştır. Sumner etnosentrizm kavramını; kişinin kendi yaşayışını, yaşam tarzını toplumun diğer parçası olan bireylerinkine oranla daha üstte bulması olarak ifade etmiştir. Bu ayrımı yapmakta olan bireyler, kendi kültürünü ve yaşamını toplumun merkezinde görmekte, bu merkezi diğer bireylerin yaşayışlarını değerlendirirken referans noktası olarak görmekte, diğer bireylerin yaşayışlarını ve kültürleri normalden farklılık olarak kabul etmektedir (Senir, 2014: 31).

Sınıfcılığı diğer adı olan sınıf ayrımı olarak inceleyeceğiz. Tarih süresince insanlar toplumda eşit olmayan konumlara dağılmışlardır. Bu dağılım statü, mülkiyet, siyasi otorite gibi alanlar itibariyle yapılmıştır. Bu ayrımcılığı ifade etmek için ise çeşitli kavramlar kullanılmıştır. Bu kavramlar bazen sosyal bir yapıyı, bazen de sosyal bir sınıfı işaret eden özellikler taşımıştır. Sınıf gibi kavramların hepsi toplum yaşamında belirlenecek hiyerarşik gruplar için kullanılmıştır. Sınıf kavramı, sosyal sınıfın yerine eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Başaran, 2017: 215). Sınıfcılıkta sınıflardan herhangi birinin diğerine göre ayrı tutulması olarak ifade edilebilir.

Sosyal Baskınlık Teorisine göre, tüm karmaşık toplumlar, gruplara dayalı hiyerarşilerin varlığıyla karakterize edilir. Orantısız fayda ve ayrıcalıklardan yararlanan en az bir baskın grup ve en az bir alt grup vardır. Bu grup temelli sosyal hiyerarşi, grup eşitsizliğini ve egemenliğini teşvik etmek veya azaltmak gibi karşıt ideolojilerin geliştirilmesi yoluyla sürdürülür. Bu ideolojilere "meşrulaştırıcı mitler" denir ve "ahlaki veya entelektüel gerekçe sunan tutumlar, değerler, inançlar, basmakalıplar ve ideolojiler" olarak tanımlanır (Sidanius & Pratto, 1999: 45).

Bu meşrulaştırıcı mitler iki kategoriye ayrılır:

1. İşlevi grubu meşrulaştırmak olan hiyerarşi geliştirici (HG) meşrulaştırıcı mitler eşitsizlik (örneğin, ırkçılık, cinsiyetçilik, milliyetçilik),
2. Hiyerarşiyi zayıflatan (HZ) grupları destekleyen mitleri meşrulaştıran eşitlik (örneğin, feminizm, insanın evrensel hakları, çok kültürlülük) (Sidanius & Pratto, 1999: 48).

Sistemi haklı çıkarmanın sosyopsikolojik açıdan hem güçlü hem de zayıf yönleri vardır. Avantaj olarak statükoyu rasyonalize etme veya meşru kılma yönelimi insanların toplumsal eşitsizliklere bağlı gelişen duygusal çatışmalarını azaltarak kendilerini daha iyi hissetmelerine neden olacak rahatlatıcı bir işlev görebilmektedir. Bunun yanında sistemi meşrulaştırma ideolojilerinin kişi duygu durumunu, özsaygısını, öznel iyi olma halini, iç grup-dış grup yanlılığını, otoritelere ilişkin meşruluk algılarını ve sosyal değişime ilişkin çeşitli değişkenleri olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir (Akt.: Yıldırım, 2010: 31).

2.2. Sosyalleşme

İnsan doğumuyla birlikte toplum içinde var olmaya başlar. Sosyalleşme kavramı hem insan hem de toplum için önemlidir. Çünkü birey içinde yaşadığı toplumun yaşayış tarzını öğrenip, ona göre davranmaya başlayarak sosyalleşir. Sosyalleşme süreci karşılıklı etkileşime dayanır. Birey yaşadığı toplumdaki kalıplaşmış eylemleri kendisinde kişiselleştirir ve o topluma ya da gruba özgü bir kimlik geliştirir. Bireyin iç güdüleri, zekâsı manevi altyapısını oluştururken, fiziki özellikleri maddi altyapısını belirler (Akt.: Yılmaz 2021: 19).

Tolon (1991)' a göre sosyalleşme toplum içerisinde diğer insanlarla yaşama, toplumun üyesi olma durumudur. Toplumun içindeki kuralları benimseyip, toplumun bireyden beklediği rolleri gerçekleştirme sürecine sosyalleşme süreci denebilir. Sosyalleşme tek yönlü bir süreç değildir. Bu nedenle birey toplumdaki bireylerle benzerlikler oluştururken, kişiliğine göre farklılıklarda oluşturur. Yani toplumun kurallarını kendi kişiliği ile ilişkilendirerek, toplumun bir işlevi haline gelir (Akt.: Şahan 2008: 261-262).

Bireyin sosyalleşmesinde en büyük etkisi olan kurumların başında aile gelir. Birey doğduğu günden başlayarak hangi yaşta olursa olsun sosyalleşmede ailesinden etkilenmektedir. Çünkü aile koyduğu kuralları bireyin benimsemesini ister. Bireyin kişiliği gelişirken ailenin bu tutumu etkin rol oynar. Birey sosyalleşirken akran gruplarından ve arkadaşlarından da oldukça fazla etkilenir. Ayrıca etnik yapı ve cinsiyette sosyalleşmeyi doğrudan etkiler. Toplum içerisinde kadın ve erkeklerden beklenen görev ve sorumluluklar farklı olduğu için bireyin sosyalleşmesinde cinsiyet oldukça büyük farklılık yaratır. Kitle iletişim araçları da bireylerin sosyalleşmesinde etkilidir (Akt.: Batur, 2014: 168-169).

Tezcan (1995)'e göre insan doğduğu andan itibaren içinde olduğu toplumun yaşayışını öğrenmeye başlar. Bu da ancak etkileşim sayesinde olur. Bu etkileşim sayesinde birey kendini toplumun kültürünü, davranış kurallarını, beceri ve ilişkilerini öğrenerek yeniler. Bu yenilenme sürekli devam eder. Böylece sosyalleşme, yenilenme ve değişim sürecidir. Bu süreç ile insan, sosyal sistemin bir parçası haline gelir ve toplumun üyesi olarak kişilik kazanır (Akt.: Yavuz, 2022: 12).

Sosyalleşme insanın saygı, sevgi ve aitlik gereksinimlerinde ön plana çıkar. Çünkü bir topluluğa ait olma, saygı görme, sevgi görme ve kabul edilme sosyalleşmedir. Bunlar bireyin kendi kişiliğini oluşturmasında ve davranışlarını şekillendirmesinde etkili olur. Sosyalleşme değer, beklenti ve sosyal kuralları kapsamaktadır. Sosyalleşmenin amacı insanı toplumun bir işlevi haline getirirken birey olmasını sağlamaktır (Yavuz, 2022: 12).

İnsan doğduğu andan itibaren bir grup içerisinde var olur. Bu grup onun kişiliğinin, düşünce kalıplarının, istek ve davranışlarının şekillenmesinde büyük rol oynar. Bu açıdan baktığımızda insanın kişiliğini oluştururken grupların baskınlığından etkilenip etkilenmediğinin de alanda araştırılmasının büyük önem taşıdığı söylenebilecektir.

2.3. Baskınlık ve Baskınlık Yönelimi

Türk Dil Kurumu (2005) Türkçe Sözlüğünde “Baskınlık” kavramı “*Herhangi bir yönden üstün*” (TDK Türkçe Sözlük, 2005: 206) olarak tanımlanmıştır. Alana bakıldığında da birçok araştırmacı baskınlığı bu anlamı taşıırken ifade etmiştir. Ancak bu araştırma kapsamında baskınlık kavramını sosyal baskınlık teorisinin en önemli parçası olan sosyal baskınlık yönelimi kavramının içinde değerlendirmek en doğrusu olacaktır.

Sosyal Baskınlık Kuramının temelinde yatan sosyal baskınlık yönelimi bireyin toplumsal gruplara dönük tercihinin eşitsizlik boyutunda ele alınmasıdır (Pratto, Sidanius, Stallwort, Malle, 1994: 741-742). Nitekim sosyal baskınlık yöneliminin bireysel farklılıkların grup hiyerarşisi üzerine oturtulan bir anlayışı mevcuttur (Sidanius, Pratto, 2001: 61).

Sidanius ve diğerleri (2016) Sosyal baskınlık yönelimini “*birinin kendi grubunun sosyal statüsüne bakmaksızın, hiyerarşik olarak yapılandırılmış gruplar arası ilişkiler kurmak ve sürdürmek için var olan genel bir isteği*” olarak tanımlanmıştır (Akt.: Bozkuş, 2020: 6). (Ör. Pratto vd., 1994; Sidanius ve Pratto, 1999) Sosyal Baskınlık Yönelimi kavramı

üzerine ilk araştırmalarını ve tanımlamalarını yaptıkları dönemde bireyin içinde bulunduğu grubu diğerlerinden baskın gördüğünü ifade etmiş olsalar da sonrasındaki çalışmalarında bireyin grubunun hiyerarşi içindeki yerinden bağımsız olarak hiyerarşik düzendeki gruplar arası ilişkileri tercih etmesi olarak yenilemişlerdir. Sosyal baskınlık kuramcıları (Pratto ve diğerleri, 2006; Sidanius, Sinclair ve Pratto, 2006) bağlamdan etkilenecek farklılık göstermesine rağmen sosyal baskınlık yönelimini sadece sosyalleşme, gruplar arası etkileşimin yansıması olarak görmemektedirler. Erken yaşlarda ortaya çıkan bağlamlar arasında kararlı bir örüntü gösteren kişilik değişkeni olarak önermişlerdir. (Akt.: Bozkuş, 2020: 6).

Ho ve ark. (2012) Kugler ve ark. 2010 tarafından Sosyal baskınlık yönelimi, önceleri tek boyutlu olarak ele alınan bir değişkenken sonradan eşitliğe karşıtlık ve grup-temelli baskınlık olmak üzere iki boyutlu bir yapı olarak ele alınması gerektiği yönünde eleştiriler getirilmiştir. Eşitliğe karşıtlık, hiyerarşik yapıyı iç grubun zararına dahi olsa desteklemeyi ve eşit olmayan sistemin devamlılığının sağlanmasına yönelik isteği ifade etmektedir. Baskınlık boyutu ise grubun veya grupların statüsünü koruyabilmek için baskıcı ve saldırganlık içeren eylemleri haklı görme ve destekleme eğilimidir (Akt.: Kaplan, 2021: 16).

Ho ve diğerleri, (2012) ve Kteily, Bruneau, Waytz ve Cotterill (2015)'e göre bazı grupların yoğun olarak baskılandığını görme isteğine gruplar arası baskınlık denir. Bu kavram ırkçılığın açık formları, insan dışlama ve savaşa destek olma gibi açık düşmanca tutumlarla ilişkilidir. Eşitliğe karşıt olma ise gruplar arasında eşitsizliği tercih etme temelinde, ırkçılığın daha örtük formları, hiyerarşileri artıran sosyal ideolojileri benimseme ve meslekler seçmeyle ilişkilidir (Akt.: Bozkuş, 2020: 7).

Pratto ve arkadaşları (1994) Pratto ve arkadaşları (1999) Sidanius ve arkadaşları (1997)'e göre bireyin gruplar içerisinde seçtiği ve üstlendiği roller sosyal baskınlık yönelimlerinin toplumsal eşitsizlik ya da eşitsizlik durumuna katkı yollarından biridir. Bu bağlamda sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler toplumsal eşitsizliği arttıran ya da olan eşitsizliği sürdüren rolleri seçecektir, sosyal baskınlık yönelimi düşük olanlar ise eşitsizliği azaltan rolleri benimseyecektir (Akt.: Karaçanta, 2002: 28-29).

Duckitt'in modeline göre (2007) dünyayı rekabet etme ortamı olarak göre yüksek sert akıllı kişilikteki bireylerin sosyal baskınlık yönelimi ile uyumlu olan rekabet etme

arzusu grup içi ve dışı tutumları etkiler. Sosyal baskınlık yönelimleri yüksek olan bireyler “*Bazı grupların yukarıda bazı grupların ise aşağıda oluşu iyi bir şeydir.*” gibi yargılara yatkınlık gösterirken hiyerarşinin toplumun bütün alanlarında mevcut olduğuna inanırlar (Akt.: Kaplan, 2018: 16).

Düşük sosyal baskınlık yönelimli insanlar ise aksine, toplumun eşitlik temelinde yapılandırılması gerektiğine ve hiçbir grubun diğerlerine hükmetmediğine inanırlar (Sidanius & Pratto, 1999: 1). Pratto (1999: 216) sosyal baskınlık teorisinin sembolik ve kültürel çerçevesinin, belirli bir bağlamda eşitsizliği veya eşitliği haklı çıkaran herhangi bir inanca verilen desteğin, sosyal baskınlık yönelimi ile ilişkili olması gerektiğini vurgular. Başka bir deyişle, önemli olan ideolojilerin belirli bağlamları olduğu değil, güç ve gruplar arası ilişkiler açısından anlamları olduğudur (Sarıdağ ve Eser, 2023).

Pratto, Sidanius, Levin (2006: 282)’e göre hiyerarşik yapılanmaları fazla olan toplumlarda sosyal baskınlık yönelimi bakımından ast üst gruplar arasında fark çoğalmaktadır. Bu toplumlarda cinsiyetçilik, ırkçılık, sosyal politikalar, hiyerarşi arttırıcı mitler hiyerarşi azaltıcı mitlerden (insan hakları, eşitlik, çok kültürlülük) daha etkindir. Sosyal baskınlık yöneliminin fazla olduğu gruplarda sosyal hiyerarşiyi arttırıcı mitler, azaltıcı mitlere göre daha az destekçi bulur. Yani sosyal hiyerarşiler sosyal baskınlık yönelimi ve meşrulaştırıcı mitler ile pekiştirilir (Akt.: Can, 2015: 15).

Sidanus, Cotterill, Sheehy-Skeffington, Kteliy ve Carvacho (2019)’e göre sosyal baskınlık yönelimi, geliştirildiğinden bu yana alan yazında gruplar arası ilişkileri açıklamada sıkça uygulanarak görünür olsa da Sosyal Baskınlık kuramcılarını gruplar arası ayrımcılık ya da önyargının bireysel bir fark olan sosyal baskınlık yönelimine indirgenemeyeceğini önermektedirler (Akt.: Bozkuş, 2020: 6).

Bu açıklamalar gösteriyor ki, birey bulunduğu toplum içinde bir gruba dahil olma isteğine sahiptir. Bu sebeple toplum içinde oluşan gruplar hiyerarşik gruplardır. Sosyal baskınlık kuramını ve sosyal baskınlık yönelimlerini daha iyi anlayabilmek için sosyal hiyerarşilere değinmek gerekecektir.

2.4. Sosyal Hiyerarşiler

Bourdieu (1986, 1990, 2004)’e göre hayatta para, sosyallik ve bilgi gibi çeşitli kaynaklar vardır. Bireyler bu kaynakları (sermayeleri) üretmek, arttırmak, birbirleri ile

değiştirmek, aktarmak ve harcamak gibi faaliyetlere girerler. Bu kaynaklardan dolayı bireyler kendi aralarında gruplara ayrılırlar. Nitekim bireyler bu tip sermayeler üretme ve işleme noktasında birbirinden farklı kabiliyet ve inançlara sahiptirler. Bu gruplandırmalar sosyal sınıfların ve tabakalaşmaların oluşması ile sonuçlanır. Bu tabakalaşmalar kendisini sosyal hiyerarşiler ile gösterir (Akt.: Çelik, 2023: 3).

Sosyal hiyerarşı her canlı türünde vardır. Böylece daha yüksek dereceli varlıklar kaynaklara ve bölgeye erişimden daha fazla yararlanırlar. Ancak, kaynaklara bu tür ayrıcalıklı erişimi kimin alması gerektiğine ilişkin anlaşmazlıklar maliyetlidir ve potansiyel olarak ölümcüldür. Güçlü olanın kendisine başkaldıran daha az güçlü bir varlığa karşı agresif bir şekilde savaşıma eğiliminin olması karşısındakini boyun eğmeye zorlar. Nihayetinde türler arasında nispeten istikrarlı bir egemenlik hiyerarşileri dengesi gözlemlenir, bu da maliyetli savaşları azaltır, ancak genel olarak şiddetli çatışma riskini artırır (Fischer vd., 2012: 3).

Toplumlar kendi içlerinde belirgin özellikleri bakımından kategorik olarak sınıflandırılabilir. Toplum içerisindeki baskın olan grup iç grup diğer gruplar ise dış grup olarak tanımlanabilir. Sosyal güç dengesi açısından baskın/üstün olan iç grubun aşağı/dış gruba ilgili toplumsal kaynakları (Örn. sağlık, gelir, güvenlik, eğitim, bilgi, barınma) aktardığı ve toplumdaki konumlarını sağladığı görülür (Koerner vd., 2022: 4).

Her toplumda, farklılıkları nedeniyle çok sayıda sosyal hiyerarşı vardır. Her toplum, kendisini tanımlayan kendi sosyal hiyerarşı sistemini benimser. Sosyal yapı, farklılaştırılmış rollere sahip gruplara ayrılır ve birbirini tamamlayıcıdır. Bu anlamda yapılar grubun bağlam içindeki konumunu tanımlarlar. Bir grubun sosyal yapı içerisindeki durumu, kendisi ve onu diğerleriyle birleştiren bağları hakkında edindiği farkındalıklar ve rolleri esas alınarak karakterize edilir. Belirli roller bireyleri üstünlük veya aşağılık durumuna getirebilir. Grupların hiyerarşisi rollerin nesnel hiyerarşisine karşılık gelir. Rol, genel anlamda, belirlenen her statüye veya sosyal konuma karşılık beklenen davranıştır. Bu durum birçok insanda ortak olan bir tabaka meydana getirecektir (Koerner vd., 2022: 4).

Sosyal hiyerarşiler, statünün yaşam kalitesi ve yaşam sevinci üzerindeki etkisinin önemine de işaret eder. Hiyerarşik olarak üstün olan bireylerin zihinsel faaliyetlerin daha iyi düzeyde olduğu da bir gerçektir (Zink vd., 2008: 280).

Hiyerarşik gruplar arasında insan doğasının gereği olarak çatışmaların yaşanabileceği söylenebilir. Sosyal baskınlık teorisi, gruplar arası çatışmaların iki önemli şekilde gerçekleştiğini ileri sürer (Sidanius & Pratto, 1999: 8):

1. Gruplar arasında yapılan ayrımın temeli
2. Sistemdeki gruplar arasındaki hiyerarşi derecesi.

2.5. Gruplar Arası Ayrımcılık

Gruplar arası ayrımcılık bir gruba karşı herhangi bir nedenden dolayı sahip olunan kalıpyargı ve önyargının o grubun üyelerine karşı olumsuz şekilde yansıtılmasıdır. Bu olumsuz davranışlar sosyal hayattaki dışlanmaları, ayıplanmaları, kınanmaları, sosyal ve siyasal haklarından mahrum bırakılmaları ve hatta onların can ve mal güvenliklerinin tehdit edilmesi şeklinde gerçekleşebilir (Kessler & Mummendey, 2008; Akt.: Kostakoğlu, 2010: 2).

Sosyal baskınlık teorisi, önyargı ve ayrımcılığa karşı bireysel ve toplumsal düzeydeki neden ve sonuçları bütünleştirmeye çalışır. Bu çok düzeyli odak, teorinin önemli bir gücüdür. Ancak sosyal baskınlık teorisi üzerine yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu, bireysel düzeydeki etkilere ve sonuçlara odaklanmıştır. Ancak teori sadece önyargı ile ilgili bireysel düzeydeki süreçleri değil, aynı zamanda önyargı ile etkileşime giren toplumsal düzeydeki süreçleri de belirler ve bireysel düzeydeki etkilerle karşılıklı olarak ilişkilidir (Levin, 2004: 33).

2.6. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Oluşması

1999 yılında Sidanius ve Pratto'nun kavramsallaştırarak alana kazandırdığı sosyal baskınlık yönelimi kavramı süreç içinde birçok araştırmaya konu olmuştur. Yapılan ilk tanımında bireyin içinde bulunduğu grubun öteki grup veya gruplara baskın olmasını arzuladığı ima edilmiş olsa da (ör. Pratto ve diğerleri, 1994; Sidanius ve Pratto, 1999) daha sonrasında bu tanım bireyin içinde bulunduğu grubun hiyerarşi içindeki pozisyonundan bağımsız olarak, hiyerarşik yapılandırılmış gruplar arası ilişkileri tercih etmesi olarak yeniden düzenlenmiştir. Sosyal Baskınlık kuramcıları bağlamdan etkilenerek farklılık gösterebilen sosyal baskınlık yönelimini yalnızca sosyalleşme, gruplar arası ilişkiler ve bağlamsal çeşitliliğin bir yansıması olarak görmemişlerdir. Bunun yerine sosyal baskınlık

yöneliminin, erken yaşlarda ortaya çıkan, zaman içinde ve bağlamlar arası oldukça kararlı bir örüntü gösteren bir kişilik değişkeni olduğunu önermişlerdir (Pratto ve diğerleri, 2006; Sidanius, Sinclair ve Pratto, 2006). Bu görüşle tutarlı olarak çok sayıda araştırma sosyal baskınlık yöneliminin tutarlı yapısına ilişkin kanıtlar sağlamıştır (Kteily, Sidanius ve Levin, 2011; Sibley ve Duckitt, 2010; Sibley ve Liu, 2010; Sidanius ve diğerleri, 2013; Sidanius, Levin, van Laar ve Sears, 2010; Thomsen, Green ve Sidanius, 2008; Levin, 2004; Bratt, Sidanius ve Sheehy-Skeffington, 2016; Akt.: Bozkuş, 2020: 6).

Bu araştırmalar ışığında, insan doğumuyla birlikte toplum içinde var olmaya başladığı ve kişilik yapısını toplum içindeki gruplarla sosyalleşerek oluşturduğu için sosyal baskınlık yöneliminin insanın doğumu ile başlayan ve büyümesi, maruz kaldığı sosyal yaşantısı ile istikrarlı bir gelişim gösteren kişilik değişkeni olarak ifade edebiliriz.

Grup temelli sosyal baskınlık yönelimi ile birey temelli sosyal baskınlık yönelimi birbirinden farklıdır. Şöyle ki, birey kendi kişisel özellikleri bağlamında baskı kurma isteği ya da çabası içerisinde olmasa da içerisinde bulunduğu grubun dışsal motivasyonu ile bu eylemi gerçekleştirme yönelimine sahip olabilir (Sidanius, Pratto & Rabinowitz, 1994: 195-196).

2.7. Sosyal Baskınlık Yönelimini Oluşturan Nedenler

Sosyal Baskınlık Kuramı ile ilgili alan yazı incelendiğinde sosyal baskınlık yönelimini oluşturan nedenleri incelemek için mizaç, ön yargı, empati kavramlarına değinmek doğru olacaktır. Önyargının Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'e (2005: 1546) göre anlamı *“Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin hüküm, peşin fikir.”* dir.

Sağiroğlu (2014: 76)'na göre önyargı en genel anlamıyla taraf tutma anlamına gelir. Latince *“praejudicium”* sözcüğünden türemiş olan ön yargı (praejudice), zaman içinde anlamsal değişimlere uğramış, Antik çağlarda, önceki kararlara ve deneyimlere göre verilmiş hüküm anlamında kullanılmıştır. Daha sonra bu kavrama İngilizcede, *“bir olguya karşı araştırma yapılmadan ve gerekli bilgiler sağlanmadan oluşan yargı”* anlamı yüklenmiştir (Ağgül ve Yılmaz, 2024: 94). Son olarak Allport (1979) tarafından peşin yargılara olumlu ve olumsuz duygusal durumların dâhil edilmesi ile bugünkü anlamına kavuşmuştur (Akt.: Erdoğan, 2012: 48).

Ön yargıları, birey ailede çocukluktan başlayarak taklit ve gözlem yoluyla öğrenmeye başlar. Yaşadığı çevre ve gittiği okul bireyi etkilemeyi sürdürür. Çevresinden duyduğu söylemler, gözlemlediği davranışlar ile birey, ailesinin ve çevresindekilerin sahip olduğu ön yargıları benimser. Bu ön yargılar sayesinde toplumda bir “yer” edinir. Bu yer edinmeden sonra kendini ait hissettiği grup “biz” ve kendisinden farklı olan gruplara “öteki” karşı farklı davranışlar geliştirir. Bireyin eğitim hayatı arttıkça, ön yargı seviyesi, yetişkinlerin ve toplumun ön yargı seviyesine yaklaşır. Birey bu konuma geldiğinde ön yargıların aileden ve çevreden öğrenildiği unutulur ve ön yargılar bireyde çoktan var olan doğal bir durum olarak görülür (Cüceloğlu, 2021; Akt.: Ağgöl, 2024: 95). Kaya ve Baloğlu Uğurlu (2024) tarafından yapılan çalışmada öğretmenler tarafından en zor öğretilen becerinin kalıp yargıları ve önyargıları fark etme becerisi olduğu tespit edilmiştir.

Bir gruba yönelik kalıp yargılar oluşabileceği gibi o grubun üyelerine yönelik önyargılar da gelişebilir (Pettigrew ve diğ. 1982: 3). Hatta bireyin sahip olduğu kalıp yargı veya önyargı sadece karşı tarafa yönelik olumsuz bir tutum olmakla kalmayabilir kendi kişisel menfaatini artırıcı bir özelliğe de sahip olabilir (Allport, 1979: 13; Akt.: Erdoğan, 2012: 49).

Önyargılı tutumlarla davranış ilişkisi konusunda alan yazındaki görüşleri iki başlık altında özetlemek mümkündür. Birincisi önyargılı tutumların, davranışların önemli bir yordayıcısı olduğu görüşünü savunan geleneksel görüş olan tutumların bir şekilde davranışa dönüşeceği görüşüdür. Bu görüşe göre önyargılı kişiler her zaman önyargılarına göre davranımlar da bu yönde güçlü bir eğilim içerisindedirler. Diğer görüş ise tutumların davranışı etkileyebildiği ancak her zaman tutumların davranışa dönüşmeyebileceği görüşüdür (Erdoğan, 2012: 55).

Sosyal baskınlık yönelimi, geliştirildiğinden bu yana alan yazında gruplar arası ilişkileri açıklamada sıkça uygulanarak görünür olsa da Sosyal Baskınlık kuramcılarının gruplararası ayrımcılık ya da önyargının bireysel bir fark olan sosyal baskınlık yönelimine indirgenemeyeceğini önermektedirler (Sidanus, Cotterill, Sheehy-Skeffington, Kteliy ve Carvacho, 2019; Akt.: Bozkuş, 2020: 8).

Mizaç kelimesinin Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük’e (2005: 1404)) göre birinci anlamı; “*huy, yaradılış, tabiat, karakter*”, ikinci anlamı ise “*insan vücudunun fizyolojik yapısı*”dır. Mizaç kavramı, bireylerin yaşadıkları deneyimlere ve sosyal etkileşim

kalıplarına olan duyarlılıklarıdır ve doğuştan gelen özellikler olarak bilinmektedir (Sakarya ve Pekdoğan, 2020: 313).

Mizacı etkileyen genetik faktörlere ek olarak çevresel faktörler de mizacı bebeklikten başlayarak etkilemektedir. Mizaca etki eden genetik faktörlerde bireyin gelişiminin ilerisinde de etkilidir. Bu nedenle mizaç, doğumda biyolojik olarak türetilen ve daha sonra deneyimle şekillenen bir şey olarak görülmemeli, bunun yerine gelişim süresince birlikte şekillendiren biyolojik ve çevresel etkenlerin bir neticesi olarak değerlendirilmelidir. Mizaç ile ilişkiler, akademik başarı, sağlık ve psikopatoloji gibi çok çeşitli kritik yaşam sonuçları arasında bağlantılar olduğu göz önüne serilmiştir. Mizaç bireylerin yaşamlarının seyri üzerinde açıkça bir etkiye sahiptir (Shiner ve ark, 2012; Akt.: Sırmacı, 2023: 35).

Değinilmesi gereken bir diğer kavram olan “empati” Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde (2005: 634) duygudaşlık olarak geçmektedir. Duygudaşlık ise yine Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde (2005: 580) “*Aynı duyguları paylaşma*”, “*Kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilme*” olarak geçmektedir.

Pala (2008: 14)’ya göre empati, kişinin bir iletişim esnasında, kendisini karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakarak duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamaya çalışması ve duyarlı bir yaklaşım içinde olmasıdır. Diğer bir deyişle, empati başka bir kişinin iç dünyasında düşünebilme, hissedebilme, duygu ve düşüncelerine karşılık verebilme olarak da düşünülebilir.

Empatinin kendisine empati kurulan kişiye sağladığı yarar yanında empati kuran kişiye de yararı vardır. Empatik eğilimi ve becerileri yüksek olan, bu yüzden diğer insanlara yardım etme davranışında bulunan kişilerin çevreleri tarafından sevilme ihtimallerinin de arttığı görülmektedir (Dökmen, 2020: 169). Toplumda empati yoksunu bireyler çoğaldıkça çatışmalar ve problem riski de artmaktadır (Arslan, 2016; Akt.: Tonga, 2023: 30).

Feather & Mckee (2008: 85-86) Avustralyalı Aborjinlere yönelik önyargı, değerler, sağ kanat otoriteryanizmi ve sosyal baskınlık yönelimi arasındaki ilişkileri araştırmak için yaptıkları çalışmanın sonucuna göre gruplar arasındaki sosyal baskınlık yönelimine dayalı ilişkilerin, bir ezen-ezilen ilişkisi ortaya çıkardığını ve ezilen grupların diğer gruplar üzerinde baskınlık kurma isteğinin düşük, ezen grupların diğer gruplar üzerinde baskınlık kurma isteğinin yüksek olduğunu gözlemlememizi sağlayabilir. Buradan yola çıkarak ezilen

grupların, içinde bulundukları durumun dezavantajını yaşayan başka grupları daha iyi anlayabilecekleri, empati yeteneklerinin daha gelişmiş olacağı düşünülebilir (Gürbüz, 2019: 17).

2.8. Sosyal Baskınlığın Bireye, Topluma, Çevreye Etkileri

Her insan hayata gözlerini yalnız açar. Ancak doğduğu andan itibaren aile üyeleri ile çevresindeki kişilerle paylaşıma başlar, sosyalleşir. Toplumun içinde yerini alır. Her insan toplumsal yapı içerisinde bir “birey” olarak kabul edilmektedir. Sosyal ve medeni bir varlık olan bireyler, yaşamlarını sürdürebilmek için diğer bireylerle ortak bir yaşam sürerek kaynakları sınırlı bir dünyada var olmaya çalışmaktadırlar (Küçükaslan, 2007; Akt.: Demirkasımoğlu, 2015: 139).

Sınırlı kaynakların dağılımının toplum içerisinde eşit olmayışı çeşitli gruplaşmalara bu gruplaşmalarda hiyerarşiye neden olabilmektedir. Sosyal baskınlık açısından bireyin toplum içerisinde hangi grupta olacağı önemli bir belirleyicidir. Nirun (1991: 5 - 9)’a göre her canlı doğada yaşayabilmek için çevresine uyum sağlamak zorundadır ve bu uyum önce biyolojik sonra da fiziki çevrede sağlanılmaktadır. İnsanoğlu tarihin ilk dönemlerinden beri yaşaması için temel biyolojik ihtiyaçlarını fiziki çevreden karşılamaktadır. Toprağın verimi; yağmur ve benzeri faktörlerin insanın doğası ve toplumların gelişmesi üzerinde büyük etkileri olmuştur; İnsanın çevresine uyum yaparak yaşaması ifadesiyle çevrenin olanaklarını kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullanması kastedilmektedir. Buna göre insan bir yandan doğayı biçimlendirirken öte yandan doğa da insanı etkileyerek şekillendirmektedir. Böylece insanoğlu, aklını kullanarak doğal çevreyi kendisine yaşanabilir hale getirmekte ve doğa üzerinde kontrolünü sağlamaktadır. Aynı zamanda fiziki çevrenin insan üzerindeki etkileriyle birlikte insanın değişmekte olduğu düşüncesi vurgulanmaktadır. Doğal çevre üzerine inşa edilen her sosyal yapı, sosyal hayat alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Akt.: Baran, 1993: 263).

Platon (1989)’a göre insanlar ihtiyaçlarını tek başlarına karşılayamadıkları için birlikte yaşarlar. Toplum düzeni insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için birbirlerine duydukları ihtiyaç ve iş birliğinin sonucunda oluşmuştur. İnsanların ortak yaşamı için çevre ne kadar gerekliyse toplum da o kadar gereklidir. Çünkü bireylerin tek başlarına kendilerine yetemeyip birbirlerine ihtiyaç duymaları bir gerçektir (Akt.: Baran, 1993: 264).

Sidanius, Pratto, van Laar ve Levin (2004) 'e göre, sosyal baskınlık kuramı toplumların kültürel, ideolojik, politik ve yapısal yönlerini dikkate alarak, grup temelli toplumsal baskının psikolojik ve sosyal-bağlamsal süreçler arasındaki etkileşimlerini açıklamaya çalışmaktadır. Kurama göre, çoğu grup çatışması ve baskı insanın grup temelli toplumsal hiyerarşiye yönelik eğiliminin göstergesidir (Akt.: Alı, 2022: 5-6).

Genel olarak bu bilgiler göz önüne alındığında toplum içerisinde gruplar şeklinde yaşayan bireyler çevredeki kaynakları paylaşmak için gruplar oluşturur ve birbirlerine baskın gelmeye çalışırlar diyebiliriz. Bu gruplar arasında kaynakların eşitsiz dağılımı çatışmaları beraberinde getirebilir. Ancak Sosyal baskınlık yönelimi meşrulaştırıcı mitler ile bu eşitsiz dağılımı meşrulaştırır (Sidanius & Pratto, 1999).

2.9. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Kökenleri

Sosyal Baskınlığın kökenlerini şu başlıklarla sıralanmıştır (Peker Dural, 2019):

- Kurumsal ayrımcılık
- Davranışsal asimetri
- Mizaç
- Grup statüsü
- Cinsiyet
- Sosyalizasyon
- Meşrulaştırma mitleri

Sosyal Baskınlık Kuramı, grup temelli hiyerarşilerin çıkış noktasının üç temel sürece dayandığını ileri sürmektedir. Bu üç süreç ortak bireysel ayrımcılık, ortak kurumsal ayrımcılık ve davranışsal asimetriden oluşmaktadır. Bu süreçler mitlerin meşrulaştırılması sonucu ortaya çıkmaktadır. Davranışsal asimetri, toplumdaki baskın grupların ve alt grupların üyelerinin farklı durumlarda farklı şekillerde davranmasını ifade etmektedir. Belirli grupları oldukları yerde tutma düşüncesi bu fenomenin bir ürünü olarak görülmektedir. Statü farklılıkları bulunan grupların davranış örüntülerindeki farklılıkların bir sonucu olarak alt gruplar kendi konumlarını aktif biçimde pekiştirmektedirler. Bu durum grup temelli sosyal hiyerarşi sistemlerinin dirençli, sağlam ve durağan olmasına yol açan önemli nedenlerden biri olarak görülmektedir (Sidanius & Veniegas, 2000; Sidanius & Pratto, 1999; Pratto ve ark., 1997; Sidanius, 1993; Akt.: Yıldırım 2020: 40).

Sosyal Baskınlık Kuramı, davranışsal asimetrinin dört farklı çeşidi olduğunu söylemektedir. Bunlar dış grup yanlılığı (outgroup favorisitm), asimetrik iç grup yanlılığı (asymmetrical ingroup bias), kendini zayıflatma davranışları (self-debiliation behaviours) ve ideolojik asimetri (ideological asymmetry) olarak sıralanabilir (Sidanius & Pratto, 1999: 39).

Örgütlerin, uygulamalarının, politikalarının ve kurallarının, bireyin belli bir gruba ait olmasından dolayı farklı ve eşit olmayan unsurları barındırması örgütlerde ayrımcılık olarak tanımlanabilir. Günümüzde örgütlerin çalışanlarına yönelik ayrımcı uygulamaları ve politikaları yaygın bir şekilde devam etmektedir. Çalışanlar, ırk, cinsiyet, yaş, din, politik görüş, engellilik gibi belli özelliklerinden dolayı farklı muamelelere tabi tutulmaktadır. Örgütlerde ayrımcılık, ücretlendirme, iş gören seçme ve yerleştirme, performans değerlendirme ve terfi süreçlerinde karşımıza çıkmaktadır (Toper, 2016: 31).

Ortak kurumsal ayrımcılık, sosyal statü hiyerarşisi içinde olumlu veya olumsuz sosyal değerlerin gruplar açısından dengeli dağıtılmamasına yol açan kurumsal kararlar sonucu ortaya çıkmaktadır. Buna göre sosyal düzenlemeler ve yasalar sonucu farklı sosyal gruplar farklı olanaklara sahip olmaktadır (Akt.: Yıldırım, 2010: 40). Sosyalizasyon en genel ifade ile bireyin içinde bulunduğu kültürel ve sosyal yapıya uyum sürecidir. Bireyin içinde bulunduğu toplumun üyesi olmasıdır. Sosyalizasyon, toplumsallaşma ve sosyalleşme ile eş anlamlı olarak kullanılabilir. Bireyin toplumun örf, adet, gelenek ve göreneklerini kabul etmesidir (Beşirli, 2005: 252).

Sosyal Baskınlık Kuramına göre grup temelli hiyerarşi; bireyler, kurumlar ve gruplar arası süreçler olarak adlandırılabilir. Çoklu düzeydeki ayrımcılığın etkileri ile ortaya çıkar. Bu düzeyler arasındaki ayrımcılık baskın grupların alt gruplar üzerindeki baskınlıklarını devam ettirmelerini sağlayan meşrulaştırıcı mitler veya toplumda kabul görmüş birliğe dayalı olarak paylaşılan sosyal ideolojiler ile koordine edilir (Pratto, Sidanius, & Levin, 2006: 275).

Levin ve ark. (1998) ve Pratto ve ark. (2006)'na göre Kuram, söz konusu ideolojileri 'meşrulaştırıcı mitler' olarak isimlendirir. Meşrulaştırıcı mitler, toplumun ortaklaşa paylaştığı ve ayrımcı davranışları meşrulaştırmak için kullandığı ideolojiler, tutumlar ve yargılar olarak tanımlanabilir. Meşrulaştırıcı mitler hiyerarşiyi artırdığı gibi azaltabilir. Eşitsizliği artırma yolundaki mitler 'hiyerarşi artırıcı meşrulaştırıcı mitler', eşitliği destekleyenler ise 'hiyerarşi azaltıcı meşrulaştırıcı mitler' olarak isimlendirilir. Hiyerarşi

artıran mitlere cinsiyetçilik, ırkçılık, kadercilik verilebilirken, hiyerarşi azaltan mitlere hümanizm, sosyalizm, feminizm, insan hakları bildirgeleri gibi örnekler verilebilir (Akt. Kalay, 2023: 28).

Gruplar insanların yaşamlarında büyük önem taşır. Çünkü insan doğduğu andan itibaren toplum içinde bir gruba yani aileye dahil olur. Zaman ilerledikçe de farklı birçok gruba dahil olur. İnsan bu gruplarla sosyalleşme sürecine girer ve sürekli gelişir. Bireyin toplum içerisindeki bu kültürel gelişimi hayat boyu devam eder. Bu süreçte toplumun gerektirdiği davranış kalıplarını ve sosyal rolleri öğrenir. Eğitim ve iş hayatı ile arkadaş grupları içinde yer alır, sivil toplum kuruluşlarında bulunmak için zaman ayırır. Böylece kişilik yapısını oluşturur. Yani bireyin içinde olduğu bu gruplar bireyin sosyo-kültürel yaşamında etkili olacaktır (Ağın, 2022: 496).

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü (2005) ne göre statü kavramının anlamları “*Bir kimsenin, bir kurum veya bir toplum içindeki durumu*”, “*Kadro bakımından bağlı olduğu durum, pozisyon*” şeklinde verilmiştir. Bu anlamlar değerlendirildiğinde grup statüsü de grupların toplum içerisindeki durumlarını ifade ettiği söylenebilir.

2.10. Bilim ve Sosyal Bilimler

İnsanlık, tarihi kadar eski bir kavram olan bilim; “*Evrenin veya olayların bir bölümünü konu alarak seçen, deneye dayalı yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim*”, “*Genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi*”, “*Belli bir konuyu bilme isteğinden yola çıkan, belli bir amaca yönelen bir bilgi edinme ve yöntemli araştırma süreci*” olarak tanımlanmıştır (TDK Türkçe Sözlük, 2005: 269).

Unat (2022)’a göre bilim kavramının ortaya çıkışı ilkel toplumlara dayanır ve sürekli kendini yenileyerek gelişir. İlk bilimsel etkinlikler günümüzden 4000 yıl önce pratik amaçlar için kullanılmış. Süreç içerisinde gelişimler sergilemiş ve günümüz modern bilim anlayışı oluşmuştur (Akt.: Uzun, 2023: 24). Geçmişte ve günümüzde toplumsal yaşam içinde insanın, insanla, çevresiyle ve kurumlarla ilişkilerini inceleyen birçok disiplin bulunmaktadır. Bu bilimler Sosyal Bilimler adı altında toplanmaktadır (Dönmez, 2003: 91).

Sosyal bilimler, toplumların incelendiği bilimsel anlayışlı disiplinlerdir. Gruplar içinde oluşan insan etkinlikleri sosyal bilimlerin ilgi alanını oluşturur. Sosyal bilimler beşerî

anlayışın gelişmesini amaç edinir. Bu nedenle sosyal bilimler sürekli değişim içinde, çeşitli ve karmaşık sorunlarla yüz yüze olan insanların ve toplumların hayatında önemli bir yere sahiptir (Köstüklü, 2016: 17).

2.10.1. Sosyal Bilgiler

20. yüzyılın başında giderek değişimlere uğrayan toplumlar arasında çıkan çatışmalardaki artış, eğitimin; sosyal hayatın hem süreklilik arz eden kısımlarını hem de değişime açık taraflarını anlamlı hale getirebilecek şekilde düzenlenmesini gerektirmiştir. Bu sebeple eğitimde “milli ve ahlaki” değerlerle öncelikler çerçevesinde tarih ve coğrafya gibi dersler konmuş, zamanla ortak alanlar ve sosyal etmenlerin etkileşimini içeren konulara programlarda yer verilmiştir. Bu durumun “Sosyal Bilgiler” adı verilen konu alanının doğuş gerekçesi ve eğitimin bahsedilen toplumsal yönünün yani “Sosyal Bilgiler”in çıkış sebebi olarak açıklanması mümkündür (Sarıaslan, 2005: 1).

Sosyal bilgiler sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlanır (Doğanay, 2004: 17).

Amerika Birleşik Devletleri’nde Milli Eğitim Konseyi tarafından ele alınan Sosyal Bilgiler kavramı 1982 yılında ortaya çıkmıştır. Bu konsey çok uluslu olan ülkede, ülkeye gelen göçmenlerin ülkeye alışmasını kolaylaştırıp milli toplum anlayışını geliştirebilmek için sosyal bilgiler dersini düzenlemiştir. Bu dersin programı, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuştur.

Bu kavramın kabulü ise 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde Milli Eğitim Derneği’nin “Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi” tarafından gerçekleştirilmiştir. Komite bu kavramı; “*Konusu doğrudan insan toplumunun teşkilatına ve gelişmesine toplumsal birliklerin bir parçası olması dolayısıyla insana dair bilgiler, Sosyal Bilgilerdir*” şeklinde tanımlamıştır (Dönmez, 2003: 39).

Amerika Birleşik Devletleri’nde başlatılan Sosyal Bilgilerdeki gelişmeler Türkiye’de de etkili olmuştur. Cumhuriyet dönemi ile Türk eğitim programlarında yer almaya başlamıştır. Önceleri sadece tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerinin hedeflerinden

oluşturduğuna dair yanlış bir kanı oluşsa da zaman içerisinde programlarda düzenleme ve değişiklikler yapılmıştır. (Dönmez, 2003: 39).

Milli Eğitim Bakanlığı 2005 Yılı Sosyal bilgiler Öğretim programında Sosyal Bilgiler tanımı şu şekilde verilmiştir: “*Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite veya tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir*” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005: 51). Bu tanımın Sosyal Bilgilerin en kapsamlı tanımı olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgilerin toplum için yararlı vatandaş yetiştirmenin yanında bireyin çok yönlü gelişimini sağlamak, bireyi değişime ve yeni teknolojilere açık, bilime meraklı hale getirmek gibi birçok hedefi vardır. Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi ancak disiplinler arası yapının bir gereği olarak sosyal bilimin içindeki birçok disiplinden yararlanılması ile mümkündür (Turan, 2019: 171).

Sosyal bilgiler sürekli değişim içindedir. Bu durum sosyal bilgilerin yapısından kaynaklanır. Sosyal bilgiler bireyi ve toplumu ilgilendirir. Birey ve toplum sürekli bir gelişim ve değişim gösterir. Dolayısıyla da sosyal bilgiler değişir. Toplumun ve insanın gelişimi sürecinde bilimin gelişmesi de sosyal bilgileri değiştirir (Oruç, 2009: 268).

2.10.2. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

Sosyal bilimler bilgi kategorisi, Sosyal Bilgiler ise program kategorisi şeklinde sınıflandırılabilir. Bu ayrımla sosyal bilimler, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, tarih, siyasal bilgiler, iktisat gibi bilim dallarını içerirken; Sosyal Bilgiler kapsamında ise tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi önemli yer tutmakta, felsefe, hukuk, mantık ve ahlak bilgisi gibi alanlara da temas edilmektedir. Aslında Sosyal Bilgilere, sosyal bilimlerin öğretim için seçilmiş olan ve değişmeyen bölümü olarak bakılmaktadır. Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularına toplumda gerekli olan yönleriyle değinmekte, toplumu oluşturan kişilerin, sosyal ilişkileri, kültürü, diğer toplumlarla olan münasebetleri toplum içindeki yerini ve bu

konulardaki ortak ve temel bilgilerin oldukça kapsamlı bir bölümünü oluşturmaktadır (Sözer, 1998: 3).

Sosyal Bilimler insan ilişkilerini incelemekle ilgilenir. Sosyal Bilgiler ise bir okul programıdır ve demokratik sistemde vatandaşlık eğitimi amaçlayarak birey ilişkileri üzerinde durmaktadır. Yani Sosyal Bilgilerin temelini aslında Sosyal Bilimler oluşturur. Program yönünden ise Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerden alınan içeriğe dayanarak oluşturulan üniteleri ihtiva eden programı belirtmek için kullanılır. Özet olarak Sosyal Bilgiler, okullarda öğretilmek amacıyla Sosyal Bilimlerden seçilerek sadeleştirilmiş konulardır (Dönmez, 2003: 33).

2.11. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Baskınlık

Sosyal bilgiler insanların doğumundan, toplum içerisinde birbirleri ile olan etkileşim ve gelişimleri süresince toplumsal kuralları benimsemesini kolaylaştıran bir öğretim programıdır. Bu program sosyal bilimlerin içerisinde bulunan disiplinlerle programlanmıştır. Temelinde insan ilişkileri vardır.

Sosyal baskınlık tanımını hatırlayacak olursak o da toplum içerisinde bireyin varoluşu sonrasında içinde bulunduğu, etkileşime girdiği oluşumların (grupların) diğerlerine göre baskın olması durumu idi (Sidanius, 1993: 196). Sidanius ve Pratto (1999)'a göre Sosyal Baskınlık Yönelimi de bu gruplar arasında oluşan eşitsizlik durumunu destekleme yönelimiydi.

Sosyal bilgiler ile sosyal baskınlık kavramlarının ortak noktası insan olabilir. Sosyal bilgiler insanı toplum içindeki ilişkileri açısından geliştiren programlı bir derstir. Sosyal baskınlık ise yine insanın toplum içindeki gruplarla iletişim halindeyken, kendini geliştirirken oluşan bir yönelimi açısından değerlendirir. Yani her ikisi de toplum içinde yaşayan insan ile ilgilenir denilebilir.

2.12. İlgili Çalışmalar

Kaplan (2018) tarafından yapılan çalışmada araştırmaya katılan hemşirelerin orta düzeyde sosyal baskınlık yönelimi izledikleri; yaş, eğitim düzeyi arttıkça sosyal baskınlık yönelimi puanlarının da arttığı gözlenmiştir. Erkek hemşirelerin sosyal baskınlık yönelimi puan ortalamaları ile kadınların sosyal baskınlık yönelimi puan ortalamaları arasında anlamlı

fark görülmüştür. Hemşirelerin örgütsel güven ölçeği puan ortalamaları literatüre oranla düşük saptanmıştır. Hemşirelerin en fazla çalışma arkadaşlarına, en az da kuruma güvendikleri görülmüştür.

Okumuşoğlu (2017)'nin yaptığı çalışmaya göre eğitim, cinsiyet ve iş birliğine yatkınlık, karakter boyutu değişkenlerinin sosyal baskınlığa ait varyansın %30,6'sını açıkladığı, erkeklerin sosyal baskınlık eğiliminin kadınlardan daha fazla olduğu görülmüştür. Kadınlar kendini yönetme ve iş birliğine yatkınlık karakter boyutlarında erkeklerden daha yüksek puanlar almıştır. İşbirliğine yatkınlık ve kendini yönetme karakter özelliklerinde düşük puanların, sosyal baskınlık yönelimindeki artışla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Karaçanta (2002)'nin yaptığı çalışmaya göre sosyal baskınlık yönelimi ile vatanseverlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Sosyal baskınlık yönelimi ile grup içi özdeşleşme arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Sosyal baskınlık yönelimi ile adaletsizlik algısı ölçeği toplam puanları arasında anlamlı ve olumsuz bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. Vatanseverlik ve adaletsizlik arasında anlamlı ve olumsuz bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Vatanseverlik ve gruba bağlılık arasında anlamlı ve olumsuz bir ilişki olduğu görülmüştür. Adaletsizlik algısı ile grup içi özdeşleşme arasında anlamlı ve olumlu bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. Adaletsizlik algısı ile gruba bağlılık arasındaki ilişkininde anlamlı olduğu görülmüştür. Grup içi özdeşleşme ve gruba bağlılık arasındaki ilişkininde anlamlı olduğu görülmektedir.

Gürbüz (2019)'un yaptığı çalışmaya göre yaşın, özaşkınlık ve muhafazakarlık değerlerinin, sosyal baskınlık yöneliminin ve sağ kanat otoriteryanizminin saldırganlık boyutunun, savaşa yönelik tutumları yordadığını göstermiştir. Yaş arttıkça savaşa yönelik olumlu tutumlar azalmaktadır. Özaşkınlık değerine verilen önem arttıkça savaşa yönelik olumlu tutumlar azalırken muhafazakarlık değerine verilen önem arttıkça savaşa yönelik olumlu tutumlar artmaktadır. Sosyal baskınlık yönelimi ve sağ kanat otoriteryanizminin otoriteryan saldırganlık alt boyutu da savaşa yönelik olumlu tutumların pozitif yönde yordamıştır. Sosyal baskınlık yönelimi düzeyindeki yaşa bağlı farklılıklar incelendiğinde, 18-34 yaş aralığındaki bireylerin sosyal baskınlık yönelimi düzeylerinin 35-49 yüksek olduğu görülmüştür.

Uçar vd. (2019)'un yaptığı çalışmaya göre iklim değişikliği inkârı bakımından cinsiyetler arasında bir fark bulunamamıştır. İklim değişikliği inkârı bakımından kadın ve erkekler arasında farklılık olmadığını gösteren çalışmaları destekler nitelikte bulgulara ulaşılmıştır. Bunun dışında, eğitim düzeyi daha yüksek olan katılımcılar düşük olanlara kıyasla daha az oranda iklim değişikliğini inkâr etme eğilimi göstermişlerdir. Ekolojik adil dünya inancının iklim değişikliği inkârı ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların dünyanın ekolojik açıdan adaletli bir yer olduğuna inanma düzeyleri arttıkça iklimin değiştiğini inkâr etme düzeyleri de artmaktadır. Sosyal baskınlık yöneliminin de iklim değişikliği inkârı ile pozitif yönde bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Güldü (2020)'nün yaptığı çalışmaya göre muhafazakâr siyasal kimliğe sahip öğrenciler yüksek sağ kanat yetkenciliği kişilik özelliğinden diğer siyasal kimlik gruplarına göre daha yüksek puan almışlardır. Milliyetçi kimliğe sahip öğrencilerin yüksek sağ kanat yetkenciliği düzeyleri de sosyal demokrat ve sosyalist kimliğe sahip öğrencilerden daha yüksektir. Sosyalist siyasal kimlik grubunun düşük sağ kanat yetkenciliği puanı diğer kimlik gruplarıyla yüksektir. Milliyetçi siyasal kimliğe sahip öğrencilerin ise dikey bireycilik ve dikey toplulukçuluk düzeyleri diğer kimlik gruplarından daha yüksektir. Araştırmada son olarak sayısal-fen bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin sağ kanat yetkenciliği (SKY), dikey bireycilik ve yüksek sağ kanat yetkenciliği düzeyleri sözel bölümlerde eğitim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Eser ve Uygur (2019)'un yaptığı çalışmaya göre cinsiyet grupları arasında Suriyeli mültecilere yönelik sosyal baskınlık eğilimlerinin baskınlık boyutu bağlamında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınların (ort. 563,07) Suriyeli mültecilere yönelik sosyal baskınlık yönelimlerinin baskınlık alt boyut skorları erkek (ort. 685,35) katılımcılardan daha düşük çıkmıştır. Erkek katılımcılar, kadın katılımcılardan daha fazla sosyal baskınlık yönelimi göstermektedirler. Katılımcıların Suriyeli eşi, akrabası veya dostu olanlar ile olmayanlar arasında sosyal baskınlık eğilimlerinin baskınlık ve sosyal baskınlık eğilimlerinin eşitlik alt boyutlarında ve katılımcıların, kendilerinin veya tanıdıkları arasında Suriye'deki çatışmadan doğrudan etkilenenlerin olup olmaması durumuna göre Suriyelilere yönelik sosyal baskınlık eğilimlerinin baskınlık alt boyutu ile sosyal baskınlık yönelimi eşitlik alt boyutu bağlamında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Katılımcıların etnik kimliklerine göre Suriyeli mültecilere yönelik algıladıkları sosyal baskınlık yönelimi

baskınlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Katılımcıların dini kimliklerine göre sosyal baskınlık yönelimi eşitlik boyutu (SBE-E) düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Toper (2019)'un yaptığı çalışmaya göre yapılan analizlerde uyumluluk boyutu ile sosyal baskınlık yönelimi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Uyumluluk düzeyi yüksek kişilerin sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri daha düşük olmaktadır. Uyumluluk ve dışadönüklük boyutu ile negatif yönlü bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin uyumluluk ve dışadönüklük düzeyi arttıkça eski hükümlülere yönelik önyargı düzeyleri azalmaktadır. Kişilik boyutlarından uyumluluğun eski hükümlülere mesleki eğitim sağlanması ve eski hükümlüler ile sosyal teması yönelik tutumları pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Bireylerin uyumluluk düzeyleri yükseldikçe eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim sağlanmasına yönelik tutumlar ve eski hükümlüler ile sosyal teması yönelik tutumların değeri artış göstermektedir. Sosyal baskınlık yönelimi ile eski hükümlülere yönelik önyargı arasında pozitif, eski hükümlülere mesleki eğitim sağlanması ve eski hükümlülerle sosyal teması arasında negatif bir ilişkinin varlığına ilişkin önerme doğrulanmıştır. Sosyal baskınlık yönelimi düzeyi yüksek olan kişilerin eski hükümlülere yönelik önyargı düzeyleri daha yüksek belirlenmiştir. Sosyal baskınlık yönelimi kontrol değişkeni olarak ele alındığında kişiliğin beş büyük boyutunun önyargı ile olan ilişkisinin azaldığı görülmüştür. Dolayısıyla kişilik boyutlarının önyargı ile ilişkisinde sosyal baskınlık yöneliminin aracılık rolü bulunmaktadır denilmiştir. Aracılık ilişkisine dair analiz sonuçlarında, sosyal baskınlık yöneliminin uyumluluk ile eski hükümlülere yönelik önyargı arasındaki ilişkide aracılık rolünün var olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma göstermiştir ki, kişilik boyutlarından uyumluluğun artması ve aynı anda sosyal baskınlık yöneliminin azalması, bireylerin eski hükümlülere yönelik hakların ve politikaların geliştirilmesine olumlu yaklaşımlarını sağlamaktadır.

Bağcı ve Güler (2018)'in yaptığı çalışmaya göre ulusal kimlikle özdeşleşmenin tutumları olumlu yönde yordadığı ancak sosyal baskınlık yöneliminin iki bağımlı değişkenin de anlamlı bir yordayıcısı olmadığını göstermiştir. Bunun yanında, ulusal kimlik ile dış gruba yönelik tutum ve davranışsal eğilimler arasındaki ilişki sosyal baskınlık yönelimi tarafından düzenlenmektedir. Buna göre, ulusal kimlik ile bağımlı değişkenler arasındaki ilişki yalnızca sosyal baskınlık eğilimi yüksek olan kişiler arasında olumsuzdur. Bulgular yabancı

öğrencilere yönelik tutum ve davranışların yordanmasında ulusal kimliklerin rolünün sosyal baskınlık yönelimine bağımlı olarak değişebileceğini göstermektedir.

Sarıdağ ve Eser (2023)'in çalışmasına göre Cumhuriyet İttifakına oy veren gruba nazaran daha güçlü olduğu görülmüştür. Katılımcılardan Millet İttifakına oy veren grubun temas sıklıklarının ise, Cumhuriyet İttifakına oy veren gruba nazaran daha düşük olduğu görülmüştür. Katılımcılardan etnik kimliğini Türk olarak ifade eden grubun xenofobik tutumları, sosyal baskınlık-baskınlık yönelimleri ile kültürel tehdit algılarının etnik kimliğini Kürt olarak ifade eden gruba nazaran daha güçlü olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcılardan etnik kimliğini Türk olarak ifade eden grubun temas sıklıklarının, etnik kimliğini Kürt olarak ifade eden gruba nazaran daha düşük olduğu görülmüştür. Katılımcıların dini kimlik tercihleri bağlamında xenofobik tutumları, tehdit algıları, dış grupla kurmuş oldukları sosyal temas ve sosyal baskınlık yönelimleri arasında ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu aşamasında araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına ve analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin tespitini gerçekleştirmek amacı ile karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma araştırma yöntemleri nitel ve nicel yöntemlerin baskın, eş zamanlı ya da ardışık olarak uygulandığı bir yapıya sahiptir (Morse, 2003'ten Akt.: Tunalı, Gözü ve Özen, 2016: 110). Creswell (2006) karma araştırma yönteminde her iki yaklaşım bir arada kullanıldığında tek yaklaşımanazaran araştırma probleminin daha iyi anlaşılacağını savunmaktadır (Baki ve Gökçek, 2012: 2). Bu araştırmanın planlaması ise açıklayıcı sıralı desene göre oluşturulmuştur. Açıklayıcı sıralı desende; Nicel verilerin toplanması ve analizi → Takip etme → Nitel veritoplama ve analizi → Yorumlama şeklinde süreç gerçekleştirilmektedir (Özdemir, 2021: 30). Araştırmacı nicel yöntemle tespit ettiği değişkenler arasındaki ilişkiyi nitel veriler ile de neden-sonuç mekanizmasını ortaya koyacak şekilde ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır (Aydın Çakır ve Türkeş Kılıç, 2021:8).

Araştırmanın nicel kısmında betimsel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde evrende çok sayıda kişi varsa belirli bir hedef kitleye ulaşarak elde edilen verilerden genellemelere gidilebilmektedir (Karasar, 1999: 27). Öyle ise bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri ile ilgili genel bir kanıya ulaşabilmek için araştırmaya dahil edilen hedef kitle önemlidir.

Araştırmanın nitel boyutu ise olgubilim (fenomenoloji) deseni ile yapılandırılarak araştırma grubunun sosyal olayları yaşam tecrübelerine dayalı olarak yorumlamaları sağlanmıştır. Nitekim fenomenolojide, bir grubun ya da topluluğun parçası olan bireyin kendi deneyimleri ile çevresinde gelişen olayları yorumlaması söz konusudur (Mertens, 2019).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın nicel verilerinin toplandığı katılımcılar araştırma izninin alınmış olduğu üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adaylarıdır. Araştırma grubunun örneklem grubu kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminde örneklem grubuna ulaşılması daha hızlı ve kolaydır (Patton, 2005, Baltacı, 2018:259). Verilerin toplanma sürecinde 6 Şubat deprem felaketinden dolayı üniversitelerin uzaktan eğitime geçmesi bu yöntemin tercih edilerek verilerin online olarak toplanmasını zorunlu kılmıştır.

Araştırmanın nitel verileri ise ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenmiş olup, bu yöntemde örneklem grubunun seçimi önceden belirlenmiş bazı ölçütlerin karşılanması ile gerçekleşmektedir (Yıldız, 2017:436). Bu araştırmanın deseninde planlandığı üzere nicel verilerin analizinde ön plana çıkan değişkenler açısından bir belirleme yapılarak, buna uygun bir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir.

Nicel ve nitel verilerin elde edildiği araştırma grubunun demografik özellikleri Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 2

Nicel ve Nitel Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri

Nicel Araştırma Grubu		Nitel Araştırma Grubu				
		N	%		Sınıf	Cinsiyet
Cinsiyet	Kadın	157	69	SBÖ1	2	K
	Erkek	71	31.1	SBÖ2	4	K
Sınıf düzeyi	1.Sınıf	27	11.8	SBÖ3	4	E
	2.Sınıf	75	32.9	SBÖ4	4	E
	3.Sınıf	92	40.4	SBÖ5	1	K
	4.Sınıf	34	14.9	SBÖ6	2	K
				SBÖ7	2	E
Toplam		228	100.0			

Araştırmanın nicel kısmına katılan 228 öğretmen adayından 157 (%69)’si kadın ve 71 (%31)’i erkektir. Sınıf düzeylerine göre ise katılımcıların %12’si 1.sınıf, %33’ü 2.sınıf, %40’ı 3.sınıf ve %15’i ise 4.sınıftır. Araştırmanın nitel kısmına katılan 7 öğretmen

adayından 4 (%57)'ü kadın ve 3 (%43)'ü erkektir. Sınıf düzeylerine göre ise katılımcıların %14'ü 1.sınıf, %43'ü 2.sınıf ve %43'ü ise 4.sınıftır (Tablo 1).

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Araştırmada nicel verilerin elde edilmesinde kullanılan Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBY) Ho vd. (2015) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ise Kaynak, Malatyalı ve Hasta (2021) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçekte Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyetlerinin ve sınıf düzeylerinin sorulduğu birinci bölüm ile onların sosyal baskınlık yönelimlerini ölçmeye yönelik 7'li likert tipi maddelerden oluşan ikinci bölüm yer almaktadır.

SBY ölçeği 16 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekte anlamsal olarak *baskınlık* ve *eşitliğe karşı olma* başlıklı iki faktör yer almaktadır. Bu faktörler içerisinde yer alan maddelerin ters ve düz kodlanmaları itibarı ile dengeli bir dağılım söz konusudur. Araştırma ölçeği Türkçe'ye uyarlandıktan sonra iki farklı örneklem grubuna uygulanmıştır. Buna göre, SBY ölçeğinin yapı geçerliğinin ölçeğin toplam puanının ve faktörlerinin ölçüt olarak ele alındığında oldukça yeterlidir. Ayrıca ölçeğin toplam, baskınlık ve eşitlik karşıtı olma arasındaki ilişkiler de yüksek düzeyde ve pozitif yöndedir. Böylece ölçeğin iç tutarlık geçerliğinin yüksek olduğu görülmüştür. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı ise toplam puanı üzerinden 0.90 ve 0.87, baskınlık faktörü için 0.80 ve 0.72, eşitliğe karşı olma faktörü için ise 0.89 ve 0.83 arasında değişmektedir.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın nitel verilerini elde etmek üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup katılımcılara yönelik soruların ifadesel olarak açık ve anlaşılır, bununla birlikte her bir soruda tek bir boyutu ölçmek üzere hazırlanmıştır.

Toplam 5 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formunun yapı geçerliği iki alan uzmanı ve bir ölçme değerlendirme uzmanından alınan geri dönütler ile sağlanmış ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Katılımcılar görüşme formunda yer alan sorulara zorlanmadan cevap vermişler ve düşünceleri araştırmacı tarafından bir yöne kanalize

edilmemiştir. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik kavramları yerine inandırıcılığın olması daha doğrudur. İnandırıcılık için kriterler; inanılrlık, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabirlik olmak üzere dört ana başlık altında toplamıştır (Başkale, 2016). Nitel araştırmalarda veri toplama aracının inandırıcılığını sağlamak için kullanılan yöntemlerden biri de uzman görüşüdür. Uzman görüşünün alınması veri toplama aracının inandırıcılığını artırdığı için veri toplama aracının geçerliğini ve güvenirliğini artırmaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde araştırma izni alındıktan sonra Adnan Menderes Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Trabzon Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde ğrenim gören Sosyal Bilgiler ğretmen adaylarına ulaşılmıştır. Nicel veriler 6 şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli deprem nedeni ile yüz yüze eğitimin sınırlı olmasından dolayı online olarak elde edilmiştir. Yine nitel verilerin elde edilmesinde de online görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Katılımcıların her iki veri elde etme yönteminde de gönüllü olmaları esastır. Online görüşmelerde katılımcıların izni ile online görüşmeler kayıt altına alınmış olup, böylece veri kaybının yaşanması söz konusu olmamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

3.5.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerini analiz etmek için SPSS 21 paket programından yararlanılmıştır. Nicel verileri analiz etmek için kullanılacak test yöntemini belirlemek amacıyla dağılımın normalliğine ve arpıklık-basıklık değerlerine bakılmıştır. Dağılımın normal olarak kabul edilmesi için arpıklık ve basıklık katsayılarının standart hataya bölünmesi sonucu elde edilen değerin 1,96'dan küçük olması gerekmektedir (Büyüköztürk, Köklü, okluk, 2020). Ayrıca grup büyüklüğünün 50'den fazla olduğu durumlarda Kolmogorov-Smirnov testi ile de dağılımın normalliği incelenebilir. Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda hesaplanan p değerinin 0,05 değerinden büyük olması dağılımın normal olduğu şeklinde yorumlanır (Büyüköztürk vd., 2020). Dağılımın normalliğine ilişkin sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

Veri Toplama Aracı ve Alt Boyutlarına İlişkin Normallik Durumu

Veri Toplama Aracı ve Alt Boyutları	ÇK	SE	BK	SE	Kolmogorov-Smirnov		
					Statistic	Sd	p*
Sosyal baskınlık (genel)	-725	182	-323	362	.117	178	.000
Eşitlik karşıtı	-861	182	-110	362	.148	178	.000
Baskınlık	-712	182	167	362	.108	178	.000

*p<.05

Normallik testleri sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur. Bu tabloda farklı alt boyutlar için hesaplanan skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri ile bunların standart hataları (SE) ve Kolmogorov-Smirnov test istatistikleri yer almaktadır. Buna göre ölçeğin genelinde Skewness değeri -0.725 ve standart hatası 0.182'dir. Bu değer kullanılarak hesaplanan z-skewness değeri -3.985'tir. Kurtosis değeri -0.323 ve standart hatası 0.362'dir. Bu değer kullanılarak hesaplanan z-kurtosis değeri ise -0.892'dir.

Ölçeğin eşitlik karşıtı alt boyutunda Skewness değeri -0.861 ve standart hatası 0.182'dir. Bu değer kullanılarak hesaplanan z-skewness değeri -4.731 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta Kurtosis değeri -0.110 ve standart hatası 0.362'dir. Bu değer kullanılarak hesaplanan z-kurtosis değeri ise -0.304'tür. Ölçeğin baskınlık alt boyutunda Skewness değeri -0.712 ve standart hatası 0.182'dir. Bu değer kullanılarak hesaplanan z-skewness değeri -3.912'dir. Bu alt boyuta ait kurtosis değeri 0.167 ve standart hatası 0.362'dir. Bu değer kullanılarak hesaplanan z-kurtosis değeri ise 0.461 olarak hesaplanmıştır.

Kim (2013: 52-54) büyük örneklem gruplarında Z-değerlerinin ± 3.29 sınırlarının dışında olması durumunda. Dağılımın normal olmadığını kabul etmektedir. Öyle ise bu araştırmada hesaplanan z değerleri göz önüne alındığında:

- Sosyal Baskınlık alt boyutunda z-skewness -3.985 değeri ± 3.29 sınırlarının dışında iken z-kurtosis -0.892 değeri ± 3.29 sınırları içerisindedir.
- Eşitlik Karşıtı alt boyutunda z-skewness -4.731 değeri ± 3.29 sınırlarının dışında olup buna karşın z-kurtosis -0.304 değeri ± 3.29 sınırları içerisindedir.
- Baskınlık alt boyutunda z-skewness -3.912 değeri ± 3.29 sınırlarının dışında olup z-kurtosis ise 0.461 değeri ile ± 3.29 sınırları içerisindedir.

Bu sonuçlar ölçeğin geneli ile eşitlik karşıtı ve baskınlık alt boyutlarının normal dağılıma uymadığını göstermektedir. Ayrıca. Kolmogorov-Smirnov test sonuçları da ($p < 0.05$) bu bulguları destekler niteliktedir. Öyle ise ölçeğin hem geneli (sosyal baskınlık) hem de iki alt boyutun (eşitlik karşıtı ve baskınlık) normal dağılım varsayımını karşılamadığı görülmektedir.

Araştırma ölçeğinin 7'li likert tipi ölçek olması, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelim düzeylerinin aritmetik ortalama olarak aşağıda yer alan tablodaki gibi sıralanmasını sağlamıştır:

Tablo 3

7'li Likert Tipi Ölçeğe Uygun Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı

Puan aralığı	Düzye
1.00-1.86	Tamamen baskın
1.87-2.71	
2.72-3.57	
3.58-4.43	Orta düzeyde baskın
4.44-5.29	
5.30-6.14	
6.15-7.00	Baskın değil

3.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmada nitel verilerin analizi betimsel analiz yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin belirli temalar altında toplanarak düzenlendiği bu analizde toplum içerisindeki gruplaşmaların nedenleri; eşitsizlik bağlamında değerlendirdikleri gruplar, eşitsiz olması gereken gruplar, baskın grupların/grup üyelerinin özellikleri ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kendilerini içerisinde gördükleri/ait hissettikleri baskın ve ast gruplar başlıkları altında 5 tema oluşturulmuştur. Bu temalar altındaki kodlamalar katılımcıların frekansları ile sayısal olarak yansıtılırken, onların doğrudan söylemlerinden yapılan alıntılar da betimsel olarak veri setini güçlendirmiştir. Katılımcı kodlamaları ise SBÖ1, SBÖ2. şeklinde yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimi onların hem ölçeğin geneli hem de eşitlik karşıtı olma ve baskınlık alt boyutları üzerinden tespit edilmiştir.

4.1. Araştırmanın Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorum

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimi düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 4'te yer almaktadır:

Tablo 4

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Boyut	N	Mean	SS
Sosyal (genel)	178	5.46	.966
Eşitlik karşıtı	178	5.37	.928
Baskınlık	178	5.55	1.172

Tablo 4'e göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin genel ortalama puanı 5.46 olup bu durum onların sosyal baskınlık yönelimlerinin oldukça düşük düzeyde olduğunu bir göstergesidir. Katılımcıların sosyal baskınlık yöneliminin alt boyutlarından eşitlik karşıtı olma boyutunun ortalama puanı 5.37 iken baskınlık alt boyutunun ortalama puanı 5.55 olup her iki ortalama puan da yine oldukça düşük düzeyde bir baskınlık yönelimi olarak değerlendirilmektedir.

4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular ve Yorum

4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri ile eşitlik karşıtı olma ve baskınlık alt boyutlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır:

Tablo 5

Araştırma Grubunun Sosyal Baskınlık ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Analiz Sonucu

Ölçek / Alt Boyut	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	Z	P
Sosyal	K	120	101.66	12199.50	2020.50	3731.50	.000*
Baskınlık	E	58	64.34	3731.50			
Eşitlik karşıtı	K	120	99.80	11975.50	2244.50	3955.50	.000*
olma	E	58	68.20	3955.50			
Baskınlık	K	120	101.85	12222.50	1997.50	3708.50	.000*
	E	58	63.94	3708.50			

Katılımcıların *sosyal baskınlık* yönelimlerinin cinsiyete göre dağılımını analiz etmek için kullanılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre kadın Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sıra ortalaması (Sıra Ort. = 101.66) ile erkek Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sıra ortalaması (Sıra Ort. = 64.34) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($U = 2020.50$, $Z = 3731.50$, $p < .000$). Bu sonuç kadınların sosyal baskınlık yönelimlerinin erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı olacak düzeyde düşük olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların sosyal baskınlık yönelimlerinin *eşitlik karşıtı olma* alt boyutunun cinsiyete göre dağılımını analiz etmek için kullanılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre ise kadın Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sıra ortalaması (Sıra Ort. = 99.80) ile erkek Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sıra ortalaması (Sıra Ort. = 68.20) arasında yine istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($U = 2244.50$, $Z = 3955.50$, $p < .000$). Bu sonuç eşitlik karşıtı alt boyutunda kadın Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lehine bir artışın onların tutumlarının erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı olacak düzeyde pozitif olduğunun göstergesidir.

Katılımcıların sosyal baskınlık yönelimlerinin *baskınlık* alt boyutunun cinsiyete göre dağılımını analiz etmek için kullanılan Mann-Whitney U testi sonucunda ise kadın Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sıra ortalamasının (Sıra Ort. = 101.85) erkek Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sıra ortalamasından (Sıra Ort. = 63.94) istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterecek düzeyde yüksek olduğu görülmüştür ($U = 1997.50$, $Z = 3708.50$, $p < .000$). Bu sonuç baskınlık alt boyutuna ait bulguların kadın Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının lehine bir artış ile onların erkeklerden istatistiksel olarak anlamlı olacak düzeyde daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir.

4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri ile eşitlik karşıtı olma ve baskınlık alt boyutlarının sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Kruskal Wallis testi ile anlamlı farklılığın hangi grup arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Games Howell testinin sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır:

Tablo 6

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Baskınlık ve Alt Boyutlarının Gruplar Arası Sıra Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Kruskal-Wallis H ve Games Howell Tablosu

Durum	Sınıf düzeyi	N	Sıra ort.	Sd	X ²	P	Anlamlı fark (Games Howell)
Sosyal Baskınlık	1. Sınıf	18	55.56	3	9.530	.023	1-2 ; 1-4
	2. Sınıf	59	96.70				
	3. Sınıf	74	89.33				
	4. Sınıf	27	96.85				
Eşitlik karşıtı olma	1. Sınıf	18	55.81	3	10.888	.012	1-2 ; 1-4
	2. Sınıf	59	98.26				
	3. Sınıf	74	86.83				
	4. Sınıf	27	100.13				
Baskınlık	1. Sınıf	18	60.00	3	6.763	.080	-
	2. Sınıf	59	94.58				
	3. Sınıf	74	91.02				
	4. Sınıf	27	93.89				

Tablo 6’da görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin hem ölçeğin geneli hem de eşitlik karşıtı olma ve baskınlık alt boyutlarında sıra ortalama değerinin sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ise katılımcıların *sosyal baskınlık* yönelimlerinin geneli ve *eşitlik karşıtı olma* alt boyutunda sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu halde *baskınlık* düzeyinde farklılık görülmemektedir. Farklılığın hangi sınıf düzeyleri arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Games Howell testinde ise şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Katılımcıların *sosyal baskınlık yönelimlerinin geneli* açısından. 2. sınıf ve 4. sınıf öğretmen adaylarının sıra ortalamaları (96.70 ve 96.85) gruplar arasında sosyal baskınlık yönelimleri bakımından en düşük ve 1. Sınıf (sıra ort:55.56) öğretmen adaylarının sıra ortalamaları ile istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterecek düzeyde bir değere sahiptir. Bu sonuç 2. ve 4. Sınıf öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin 1. Sınıflara göre anlamlı düzeyde farklılık gösterecek şekilde az olduğunun bir göstergesidir.

Katılımcıların *eşitlik karşıtı olma* yönelimi açısından yine sıra ortalamalarının en yüksek – ki bu değerler eşitlik karşıtı olma düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir- olduğu iki sınıf düzeyi vardır ki bunlar 4. Sınıf (sıra ort:100.13) ve 2. Sınıf (sıra ort:98.26) öğretmen adaylarıdır. Onların bu puanları 1. Sınıf (sıra ort:55.81) öğretmen adaylarının sıra ortalamaları ile istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterecek düzeyde farklılaşmaktadır. Bu sonuç 4. ve 2. Sınıf öğretmen adaylarının eşitlik karşıtı olma yönündeki eğilimlerinin 1. Sınıflara göre anlamlı düzeyde olumlu/eşitlikçi olduğunun bir kanıtıdır.

Katılımcıların *baskınlık* yönelimi açısından ise sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$). Her ne kadar sınıf düzeyleri arasındaki farklılık anlamlı olmasa da 1. Sınıf öğretmen adaylarının baskınlık yönelimlerinin diğer sınıf düzeylerinden daha yüksek/güçlü olduğu sıra ortalaması değerlerinden anlaşılmaktadır.

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada görüşmeye katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerine ilişkin görüşleri toplum içerisindeki gruplaşmaların nedenleri, toplum içerisinde eşitsizlik bağlamında değerlendirilen gruplar, eşitsiz olması gereken gruplar, toplum içerisinde baskın olan grupların/grup üyelerinin özellikleri ve katılımcıların kendilerini içerisinde gördükleri/ait hissettikleri baskın ve ast gruplar alt kategorilerinde değerlendirilmiştir.

4.2.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Toplum İçerisindeki Gruplaşmalara İlişkin Görüşleri

Katılımcıların “Size göre toplum içerisinde gruplaşmalar var mıdır? Açıklayınız” sorusuna ilişkin görüşlerini yansıtan frekans tablosu ve söylemleri aşağıda yer almaktadır:

Tablo 7

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Toplum İçerisindeki Gruplaşmalara İlişkin Görüşlerine Yönelik Frekanslar

Gruplar	
Etnik kökene dayalı	6 (SBÖ1, SBÖ7, SBÖ5, SBÖ6, SBÖ2, SBÖ3)
Siyasal	5 (SBÖ1, SBÖ7, SBÖ5, SBÖ6, SBÖ2, SBÖ3)
Sosyo-ekonomik	4 (SBÖ1, SBÖ7, SBÖ6, SBÖ3)
Dini	2 (SBÖ1, SBÖ6)
Cinsiyetçiliğe dayalı	2 (SBÖ5, SBÖ3)

Yaş grupları/Kuşaklar	1 (SBÖ3)
Engellilik	1 (SBÖ6)

Tablo 7’de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının toplum içerisinde yer alan gruplaşmalardan en fazla etnik kökene dayalı (N = 6) ve siyasal (6) gruplara vurgu yaptıkları görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bu gruplara/gruplaşmalara yönelik söylemleri aşağıda yer almaktadır:

SBÖ1: *Mülteciler ve Türkler. Çünkü şu anda aşırı derecede çok olduğunu düşünüyorum. Git gide de çoğalacaklarını düşünüyorum ve bu ayrımın hep olacağını düşünüyorum.*

SBÖ2: *...Bence etnik köken anlamında da bir gruplaşma var diyebiliriz. Türk, Kürt, Suriyeli, Afgan. Özellikle mültecilerin yurdumuza gelmesi ile bu gruplaşmalar daha çok görülüyor.*

SBÖ3: *Ülkemizde özellikle Ortadoğu’dan gelen göçlerden sonra bu Afgan, Suriyeli, Pakistanlı gibi insanlar asıl bu ülkenin unsurları olan Türk, Kürt ve diğer halklar geri plana atılarak öne çıkarılmaya başlandı. Bunda tabi sosyal politikalar, devlet politikası ya da küresel güçlerin politikaları etkili... Önceden ülkemizde bir Türk-Kürt çatışması vardı az çok. Bununla askeri sıkıntılar vs. oluyordu. Ama şimdi bunlara karşı birleşmiş durumdayız ve onlarla mücadele ediyoruz. Sokaklarda vs. görüyoruz yani. Bir kız çocuğu öldürülüyor. Bir erkek çocuğunun gözü çıkarılıyor başka bir şey oluyor. Çok kötü olaylar oluyor gerçekten. Sağlık sorunları da oluyor bunlardan dolayı. Bizde görülmeyen hastalıklarda görülmeye başlıyor. Böyle sıkıntılar var.*

SBÖ4: *...Etnik köken olarak kendi üniversitemizden biliyorum. Bizim üniversitemizin öğrencileri daha çok İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu ağırlıklı. Köken olarak hem Türk hem Kürtlerin bir arada çok bulunduğu bir yer ve benim kaldığım yurtlarda da bu böyle. Benim mesela Kürt arkadaşım çoktu ve aralarında azınlık olarak Türk olan bendim. Bazen frekans değişirdi kendi dillerinde konuşarak. Ama ben uyarırdım benim yanımda öyle konuşmayın diye.*

SBÖ5: *Zaten şu anda en büyük gruplaşma siyasi anlamda sağ-sol...*

SBÖ3: *Siyasal olarak iktidar-muhalefet grubu var. Yerine göre baskın olma durumu değişiyor. Sokakta iktidar düşüncesi halkın gözünde daha ağır basıyor daha baskın oluyor.*

Ama sosyal medyada muhalif düşünce daha öne çıkıyor. Çünkü oy verme yaş aralığına bakıldığında bu daha iyi anlaşılabilir. Çünkü muhalif kesim genelde daha teknolojiye yatkın olduğu için sosyal medyada daha çok bulunuyor ve orası ayrı bir muhalif oluyor.

SBÖ5: ... Şu an en büyük gruplaşmalardan biri siyasi anlamda sağ-sol...

SBÖ6: *Siyasal anlamda muhafazakârlar dediğimiz kesimde de seküler dediğimiz kesimde de kendi aralarında tabii ki karşılıklı saygı olabilir ama yine de bir gruplaşma var ne yazıkki bana göre.*

SBÖ7: ...Siyasal grupları muhafazakâr ve laik olarak ayırabiliriz.

Katılımcılardan 4'ünün atıfta bulunduğu sosyo-ekonomik gruplara yönelik söylemlerden bazıları ise şunlardır:

SBÖ1: *Zengin ve fakir gerçekten arasındaki uçurum gitgide artıyor ve bence çok ciddi bir sınıfı oluşturuyorlar. Çünkü şöyle bir şey var. Zengin hep zengin tarafla bir ortam oluşturduğu için yani mesela evlerinin bulunduğu yerler. Semt olarak diyebilirim. Gittikleri marketler. Bu tarz büyük bir sınıf var yani.*

SBÖ7: *Ekonomik olarak gruplaşmalar var. Zengin fakir ayrımı ciddi anlamda yüksek.*

Katılımcıların sosyo-kültürel yapı çerçevesinde değerlendirilebilecek din (2), cinsiyet (2), yaş grupları/kuşaklar (1) ve engelliliğe (1) atıfta bulunan birtakım söylemleri de mevcuttur. Bununla ilgili ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

SBÖ1: ...Bir taraf dinine bağlı. Din sadece onların dini başkasının değil gibi yani, diğer tarafta laiklik dediğim kısımda ise onlar dinsiz. İçerler kaçarlar tarzında. Her şeyi yaparlar tarzında adlandırılıyor.

SBÖ7: ... Yine alt kültür ve üst kültür yani toplumsal açıdan baktığımızda böyle bir ayrım var bence yani kesin var. Bence bunda ana etken yetiştirilme tarzı ve kafa yapısı. Yani nasıl söylenir bilmiyorum ama bunda temel etken geçmişten gelen görgü gelenekler diye düşünüyorum şu anda.

SBÖ3: *Yaş aralığına göre bir gruplaşma da mevcut bence. Gençlerde daha çok değişim isteniyor artık işte bizi yöneten yaşlı kesim çıksın gençler yönetsin gibi düşünceler var. Ama*

yaşlı kesim ve daha çok üst yaştan insanlar da diyor ki değişim olmasın her şey sabit kalsın yeni bir şeyler yapmayalım aynı kalsın diyenler de var.

4.2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eşitsizlik Bağlamında Değerlendirdikleri Gruplara İlişkin Görüşleri

Katılımcıların “Size göre kabul ettiğiniz/varsaydığınız toplumsal gruplar arasında bir eşitsizlik olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.” sorusuna ilişkin görüşlerini yansıtan frekans tablosu ve söylemleri aşağıda yer almaktadır:

Tablo 8

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eşitsizlik Bağlamında Değerlendirdikleri Gruplara İlişkin Görüşlerine Yönelik Frekanslar

Eşitsiz Gruplar	
Siyasal	5 (SBÖ1, SBÖ7, SBÖ5, SBÖ2, SBÖ4)
Etnik kökene dayalı	4 (SBÖ1, SBÖ5, SBÖ6, SBÖ2)
Sosyo-ekonomik	2 (SBÖ1, SBÖ6)
Cinsiyetçiliğe dayalı	1 (SBÖ3)
Kuşaklar arası	1 (SBÖ3)
Engellilik	1 (SBÖ6)
Her grup eşitsizdir	1 (SBÖ5)
Eşitsizlik yok	1 (SBÖ4)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının toplumda mevcut grupları eşitsizlik bağlamında en fazla siyasal gruplar (N = 5) ve etnik kökene dayalı gruplar (N = 4) olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Öğretmen adaylarının eşitsizlik bağlamında bu gruplara yönelik söylemleri aşağıda yer almaktadır:

SBÖ7: *Ya şimdi ülkemiz açısından bakarsak yani tabii ki milliyetçi kesimin daha baskın olduğunu biliyoruz.*

SBÖ1: *Hocam şöyle çok ciddi bir fark var. Üstelik, yeri geliyor bir işe gireceksin işte şu partiden misin? Yeri geliyor hangi partidensin sana yardım edelim.*

SBÖ2: *...Toplumda çok fazla kendi görüşünden olmayanı dışlama politikası olduğu için. Yani biraz arada saygısızlık var. İktidar yanlıları tarafından muhalifler dışlanıyor,*

muhalipler tarafından iktidar yanlıları dışlanıyor. Yani burada şu grup biraz daha azınlıkta diyemem aslında eşit bir dağılım var. İkisi de birbirine eşit şekilde mobing uyguluyor.

SBÖ4: *Siyasal açıdan belli bir üstünlük oluyor. Bizde siyasi üstünlük vardır ama bu da nasıl? Bulunduğumuz bölgeye göre, ortamınızdaki kişilerin siyasi görüşlerine göre değişkenlik gösterir. Atıyorum iktidar partisini tutuyorsundur fakat etrafında bulunan kişiler tamamen muhaliftir. Üstünlüğün orda pek bir anlamı yok. Neden? Çünkü çevren tamamen muhalif ve sen iktidar olsan dahi sana bir baskı mevcut. Bizde az olanı ezerler. Bu durumda siyasi üstünlük bulunduğun noktada değişir.*

SBÖ1: *Kesinlikle mülteci grubu daha baskın kesinlikle diyorum. Şöyle bir şey var. Yeri geliyor gidiyorsun hastaneye muayene olacaksın onlara öncelik veriliyor. Elektrik su parası ödemiyorlar. İstedikleri gibi yani yardım alıyorlar. Bizim ülkemizde Türk vatandaşına mesela çocuk yardımudur ekonomik olarak bir yardım yapılmıyor. Yeri geliyor ki onlara işte yardımda bulunuluyor.*

SBÖ2: *...Kontrolsüz bir şekilde zaten ülkeye geldiklerini düşünüyorum. Mesela çok fazla taciz, öldürme haberleri çıkıyor burada. Belli bir kişi sorumlu tutulamıyor çünkü zaten kaçak bir şekilde ülkeye giriş yaptıkları için aslında bir hayalet suçlu olmuş oluyor. İnsanın bir kaydı yok burada. İsteddiği gibi elini kolunu sallayarak dolaşabiliyor ülkede. Bu da bizim için bir tehdit unsuru oluyor. İstanbul'a geldiğim zaman bu durumun çok idrakına vardım. Özellikle Eminönü sahili taraflarında normal bir şekilde yürüyemez olduk. O yüzden ben Türk halkının bu konuda biraz daha dezavantajlı olduğunu düşünüyorum.*

Katılımcıların diğer eşitsiz gruplar- sosyo-ekonomik (N2) ve cinsiyetçi (N1), farklı kuşaklar ve engelli gruplar (N1)- ile ilgili ifadeleri ise şu şekildedir:

SBÖ1: *Zengin fakir gruplaşmasında da zengin grup daha baskın diyorum. Hocam çok enteresan fakir grup nicelik olarak daha fazla olmasına rağmen zengin grup bunlarda daha da baskın. Neden? Çünkü köle gibi oluyor. Fakir grup para bulabilmek için giyecek bulabilmek için köle gibi oluyor ve zengin her dediğini yapmaya hazırlar şu anda.*

SBÖ6: *Ekonomik duruma baktığımızda üst olan grup zenginler. Çünkü bir şey istediklerinde alım güçleri orta gelirli ya da fakir kişilere göre daha yüksek olduğu için burada istismar edilen ya da zor durumda kalan grup zengin kesim dışındaki grup.*

SBÖ6: *Bence cinsiyet eşitsizliği kesinlikle var. Bence her iki taraf da -hem kadın hem erkek- kesinlikle bir eşitsizliğe uğruyor. Ama kadınların bizim toplumumuzda en azından bir tık daha fazla eşitsizliğe uğradığını düşünüyorum. Kadına karşı şiddette bunu görüyoruz. Kadına verilen roller ve erkeğe verilen rollerde de aynı şekilde. Mesela eğitimde de bunu görüyoruz. Geçmişten beri devam eden genelde ilk olarak erkek çocukları okula gönderme kız çocuklarını biraz daha geride tutma durumu. Bunu görüyorum. Bir kadın ve erkek çalıştığında kadın eve gelip işleri yapan taraf oluyor.*

SBÖ6: *...Bunu çok yakından görüyorum. Çünkü, benim bir otizmli kardeşim var daha dört yaşında. Onunla da işte hani eğitimi olsun, toplumda dışarda gezerken, bir yerde otururken insanların bakışları rahatsız edici ve ne yazık ki kötü. Farklı düşünceleri ve sözleri de kötü. O yüzden bu grubun da ayrıştığını düşünüyorum dezavantajlı olarak.*

SBÖ3: *Çünkü X kuşağı anne- baba rolünü kullanarak çocuklarının üstüne düşebiliyor. Ben anneyim bilirim. Ben babayım bilirim. Ya da ben dedeyim ben bilirim tarzında bir şey oluyor. Sanki çocuklar gençler hiçbir şey bilmiyormuş daha hayatı tecrübe etmemiş gibi bir görüntü çıkıyor ortaya. Günümüzde öğrenme çok kolay olduğu için elimizin altında internet var ve istediğimizi istediğimiz zaman araştırıp doğrusunu öğrenebiliyoruz. Onların zamanında böyle değildi. Okumak lazım, gidip kütüphaneye araştırmak lazım. Bir dünya iş. Gençlerin bunu yapmadıklarını gördüklerinde ya bu çocuk bilmiyordur diye bir düşünce oluyor. Bu yüzden Z kuşağına psikolojik bir baskı var burada. İşte benim yaptığım doğru sen nerden bilirsin diye bir şey var.*

Görüşmelerde katılımcılardan birinin eşitsizlik kavramını tüm gruplarla bütünleştirmiş olması, diğer katılımcının ise anayasanın grupları eşitlediğine dair ifadeleri ise aşağıda yer almaktadır:

SBÖ5: *Bana göre zaten hani bir toplumda ne kadar çok grup varsa o kadar çok eşitsizlik vardır. Çünkü eşitsizlik grup olduğu için ortaya çıkmıyor bence eşitsizlik olduğu için gruplaşmalar oluyor. Bu yüzden her türlü gruplaşmada ben bir eşitsizlik olduğunu düşünüyorum.*

SBÖ4: *Bence bir üstünlük yok, Anayasa önünde herkes eşit. Etnik köken de yazmıyor. Ve bırakın cinsiyet ayrımı da kalktı. Eskiden pembe mavi nüfus cüzdanları vardı. Şimdi o da*

yok, Cinsiyetsizleştirilmeye doğru gidiliyor ve bu daha kötü bir şey. Kadın kadındır erkek erkektir,

4.2.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eşitsiz Olması Gereken Gruplara İlişkin Görüşleri

Katılımcıların “Size göre hangi toplumsal gruplar arasında eşitlik ya da eşitsizlik olmalı? Açıklayınız.” sorusuna ilişkin görüşlerini yansıtan frekans tablosu ve söylemleri aşağıda yer almaktadır:

Tablo 9

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eşitsiz Olması Gereken Gruplara İlişkin Görüşlerine Yönelik Frekanslar

Eşitsiz Olması Gereken Gruplar	
Etnik kökene dayalı	5 (SBÖ1, SBÖ7, SBÖ6, SBÖ2, SBÖ3)
Sosyo-ekonomik	3 (SBÖ1, SBÖ4, SBÖ3)
Hiçbir grupta eşitsizlik olmamalı	1 (SBÖ5)

Araştırmada katılımcıların eşitsizlik olması gerektiğine dair söylemlerinin en fazla etnik kökene dayalı gruplarda yoğunlaştığı görülmektedir (N5). Katılımcıların mülteci-Türk gruplar üzerinden eşitsizlik söylemleri aşağıda yer almaktadır:

SBÖ1: *Sen benim ülkemde yaşayacaksın ve sana uygun olabilmesi için Arapça kelimelerle ben tabelalar asmak zorunda kalacağım. Hayır. Sen benim ülkemde yaşıyorsan benim dilimi konuşmak zorundasın. Belli bir seviyede konuşmak zorundasın.*

SBÖ6: *Ülkeme dışarıdan gelen bir insan eğer benim ülkeme zarar veriyorsa ülkemde barındırılmaması gerektiğini düşünüyorum. Bence burada belirgin bir ayrım olmalı. Tabii ki insanları aşağılamak ya da kötü davranmak değil ama belirli bir sınır çizilmesi gerektiğini düşünüyorum. Sonuçta kendi ülkemizde ilk olarak kendi vatandaşımıza öncelik vermeliyiz. Yani şu an ülkede biraz sanki üçüncü sınıf vatandaşa düşmüş gibi hissediyorum. Onlara da tabii yaşama hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı olmalı ama belli bir sınırdan ve bence bu kadar fazla kişiye değil, belli kişilere. Ve artık durumlar düzeldiğinde bence onlar kendi ülkelerine gitmeli. Çok bile kaldılar gibi. Açıkçası bu durumda ben kendi ülkemi ve vatandaşımı üst olarak görüyorum.*

SBÖ2: Zaten ilk başta misafir olarak gelmişlerdi ülkemize ama misafirlik süreleri gerçekten biraz fazla uzadı. Zira bütün ülkelerin mültecileri alırken aralarından eğitilmiş ve kalifiye elemanlarını seçip aldıkları gibi bizde alsaydık biraz daha bence.

SBÖ7: Bence mültecilere karşı kesinlikle sert yaptırımlar uygulanmalı ki burada sizin torununuz olsun veya benim arkadaşlarımla gelecekteki çocuklarının olsun, onların daha refah düzeyinde yaşayabilmesi için gerekirse ırkçı düzeyde yaptırımların olması gerektiğini düşünüyorum.

Katılımcılardan 3 öğretmen adayının ise sosyo-ekonomik düzey açısından gruplar arası bir farkın/eşitsizliğin olması gerektiğine dair ifadeleri ise aşağıda yer almaktadır:

SBÖ1: Zengin fakir dediğimiz kesim var ya . Orda belki olunabilir. Şöyle belki olunabilir. Adam çok çalışıyordur çok para kazanıyordur çok hırslıdır. Tamam olabilir. İnsanlar zengin olabilirler. Tabii ki de olacaklar. Onda bir fakir de olacak. Çalışmıyor yatıyorsa adam niye zengin olsun ki. Niye eşit para alsın. Böyle bir şey yok.

SBÖ2: Zenginlik ve fakirlik kavramı üzerinden şunu söyleyebilirim. Bence bunun biraz daha böyle eşit olması çok ütöpik geliyor bana. Çünkü hani ne olursa olsun aynı grubun olması bayağı zor bir ihtimal. Ama şu olabilir. Zengin ve fakir arasındaki farkın ve aradaki uçurumun azaltılması yönünde çalışmalar yapılabilir bence. Çünkü zengin çok zengin fakir çok fakir şu anda ülkemizde maalesef. Bence bunun iyileştirilme çalışmaları yapılmalı. Çünkü hani zenginlik ve fakirlik kavramını ortadan kaldırmanız biraz zor olur.

SBÖ4: Sosyolojide toplum piramidi var ya bildiğimiz. Üst tabaka, orta tabaka, alt tabaka diye. Sınıf olarak değerlendirmeyeceğim bunu ama her tabakadan insan bulunabilir en nihayetinde. Ama orta tabakayı eşit tuttuğumuz takdirde zengin sınıf da olabilir alt sınıf da olabilir. Orta sınıfı geniş tutmak gerekir ama bu böyle diye ben bundan rahatsızlık duymam. Çünkü birinin benden zengin olması beni rahatsız etmez. Başkasının da ondan çok daha fakir olması ya da benden zengin olması beni rahatsız etmez. İnsanın elinde bulunduğu şartları ve ortamı en iyi şekilde değerlendirmesi lazım. Elindekini fırsata çevirmesi lazım.

SBÖ3: Sosyo ekonomik olarak sistemin-çarkın devam etmesi için farklılık olmalı ki insanların bir gayesi olsun. Alt kesim orta kesim olayım para kazanayım, orta kesim daha çok kazanıp zengin olayım ya da alta düşmeyim demeli. Olmazsa sistem durur ve çöker ve kimse bir şey sahibi olmaz.

Öğretmen adaylarından bir tanesi ise hiçbir grup arasında eşitsizlik olmaması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Katılımcının ifadesi aşağıda görülmektedir:

SBÖ5: *Biz ne yaparsak yapalım birçok konuda iki şey birlikte eşit olmuyor. Bir insanı değiştiriyorsun ama ikinci insan değişmiyor. Hak hukuk adalet olarak bakınca hani bu artık yasalaşınca yasa olarak eşitlik sağlanabilir sadece, diğer türlü insanın kafa yapısı değişmeyince değişmiyor ama evet eşitlik olmalı.*

4.2.3.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Baskın Olan Grupların Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Katılımcıların “Size göre toplumsal gruplaşmalarda baskın olan grupların özellikleri nelerdir? Açıklayınız.” sorusuna ilişkin görüşlerini yansıtan frekans tablosu ve söylemleri aşağıda yer almaktadır:

Tablo 10

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Toplum İçerisinde Baskın Olan Grupların Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Frekanslar

Baskın grupların özellikleri	
Meclisteki temsil haklarının yüksek olması/Karar verici olmaları	5 (SBÖ7, SBÖ1, SBÖ6, SBÖ4, SBÖ3)
Narsistik kişilik bozukluğuna sahip olmaları	4 (SBÖ5, SBÖ6, SBÖ1, SBÖ2)
Maddi güçlerinin yüksek olması	3 (SBÖ1, SBÖ6, SBÖ3)
Sahip oldukları yasal haklarına güvenmeleri	2 (SBÖ6, SBÖ3)
Yüksek sosyal statü	1 (SBÖ6)
Güçlü bağlantılarının olması	1 (SBÖ2)
Cesur olmaları	1 (SBÖ2)
Kurucu unsur olmaları	1 (SBÖ3)

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları baskın grupların özellikleri bakımından en fazla vurguyu siyasal yönetimde çoğunlukta olmalarından (N5) dolayı aldıkları güçle ilişkilendirmektedir. Öğretmen adaylarının bu görüşlerine yönelik ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

SBÖ7: *Mecliste çoğunluğu olan ülkede de genellikle her şey de söz sahibi olur. Gerek referandum olsun ya da diğer teklif ya da görüşmelerde olsun onların sözü geçer. Çünkü*

bizim ülkemizde verilen kararlar mecliste veriliyor. Orda da kimin onaylayıp kimin onaylamadığı belli.

SBÖ4: *Hangi görüşe sahip olursa olsun eğer çoğunluğa sahipse kendi kurallarını azınlık grubu baskılar ve kurallarını uygulatır. İş adamını zengin yapan şey aslında kendisinin çalıştırdığı kişilerdir değil mi? Peki o işçiler işi bıraktığı zaman bu zengin kişiyi milyonlarca dolarlık bir zarara uğratabilir mi? Tabii ki evet. Uğratabilir yani. İşte burada çoğunluk devreye giriyor işte. Hem çoğunluk o zengin dediğimizi zarara uğratıp kazanç sağlayabilir. Hem de bir takım haklar elde edebiliyor. Bence çoğunluk her zaman etkili olabiliyor.*

SBÖ3: *Siyasal anlamda güç kaynağı çoğunlukla ilgili. Nereden daha çok ses çıkarsa orası daha güçlü oluyor. Çünkü hitap ettiği kesim daha büyük.*

SBÖ6: *Şu an iktidarda olan kişiler onların düşüncelerine uyan kişiler oldukları için ve hani iktidarda da oldukları için kendi düşüncelerinin belki de daha fazla olduğunu, daha fazla insanda olduğunu ve daha yaygın olduklarını düşündükleri için bir güç gibi olabilir üstlerinde.*

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından 4'ü ise baskın grupların kural tanımaz, umursamaz, empati kurmayan ve aşırı özgüvenli olabildiklerine vurgu yapmaktadırlar. Öğretmen adaylarının bu özelliklere atıfta bulundukları söylemleri aşağıda yer almaktadır:

SBÖ1: *Her şeyi yaparız ve bize bir şey olmaz kafası. Ve yani gerçekten yaşayarak da bunları kanıtlıyorlar. Kanıtladıkları için de herkes böyle düşünüyor. Mülteciler de bile öyle.*

SBÖ2: *Onların en belirgin özellikleri kural tanımamaları. Hiçbir şeyden korkuları olmadıkları için de suça eğilim olarak daha fazla güce sahip olduklarını söyleyebilirim. Yani giderken birine kapkaççılık yapma, laf atma gibi. Onlar için sonuçta kaybedecekleri bir şey yok. Hapse de giremezler çünkü birçoğunun kimlikleri bile doğru düzgün yok. Kaybedecek bir şeyleri yok ve ister istemez çok rahat bir şekilde hatta anarşist şekilde takıldıklarını düşünüyorum.*

SBÖ6: *... Zaten sağlıklı olduğu için bir sorunu ya da işte ne bileyim bir özrü olmadığı için diğer insanlara biraz daha acıyarak işte hani yadırgayarak bakan insanları gördüm.*

...Mesela şöyle bir şeye de denk gelmiştim. Benim engelli kardeşim eğitim alırken biz bir kaç okula gitmiştik. Öncelikli olarak sağlıklı yani bir sorunu olmayanları tercih ediyorlardı. ...Çünkü bence hem ilgilenmek istemedikleri için hem de böyle çok değer verdiklerini düşünmüyorum. Uğraşmaya değer bulmuyorlar işte hani zaten ne kadar alabilir ki gibi düşünceleri olduğu için.

SBÖ5: *...Hani bu şekilde zafiyetine yönelik bir şey vaat ediliyor ve o da kendi çıkarını düşünerek kabul edince o tarafta bir üstünlük oluyor.*

SBÖ6: *... Düşünce olarak, fikir olarak kendilerinin daha aydın olduklarını düşünülebiliyor. O yönden kendilerini baskın olarak görebiliyorlar.*

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından 3'ü sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan grupların baskın özellikte olup, güç kaynaklarını da maddi varlıklarına dayandırdıklarını ifade etmektedirler. Aşağıda bu duruma yönelik söylemler yer almaktadır:

SBÖ1: *Paralarından güç alıyorlar. Paralarını verip her şeyi yaptırabileceklerini düşünüyorlar. Ve gerçekten de öyle. Bizim ülkemizde parayı veren her şeyi yaptırabilir.*

SBÖ6: *Sosyo-ekonomik olarak zengin grupların zaten bir maddi gücü olduğu için maddi gücü olmayanlara göre kendilerini baskın hissediyorlar bence. Çünkü maddi gücü olduğu için istediğimi elde ederim tavrında olabildiklerini düşünüyorum. Bunu doğrudan gözlemleyebiliyorum açıkçası. Ülkeye dışardan gelen bu hani turist gibi Katar'dan, Emir'den, Arabistan'dan gelen insanlar. Şu anda maddi olarak onların ekonomik gücü bir tık daha bizden üstte olduğu için biraz ona güveniyorlar. Yani ben etrafımdan bunu gözlemliyorum.*

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından 2'si ise sahip oldukları yasal haklara güvenerek baskın olan gruplardan söz etmektedirler. Onların ifadeleri ise şu şekildedir:

SBÖ6: *Mültecilere baktığımda maalesef ki çok fazla hak verilmiş bence mültecilere. Hani bir vatandaş gibi. Hatta vatandaşlık bile veriliyor. Bence bu olmamalı. Burada da kendilerini çok üst gördüklerini düşünüyorum.*

SBÖ3: *...Ama mülteciler geliyor konuyor her şeye. Oysa dışarıdan gelen bir unsur yardım etmediği için baskın olmaması lazım. Bunun biraz dışlanması lazım ki kendi Türk kültürü,*

örf ve adeti gelecek nesile erişebilsin, zarar vermesinler. Maalesef günümüzdeki politikalar bunu gözüümüze sokuyor ve alt grup olması gerekirken baskın oluyorlar korundukları için. Hem Avrupa ülkeleri hem de ülkemizdeki bazı kanunlar koruyor onları.

Baskın grupların özelliklerine yapılan diğer atıflar ise yüksek sosyal statü, güçlü bağlantılara sahip olması, cesur olmaları ve siyasi yapılanmada kurucu unsur olarak yer almaları şeklinde sıralanmaktadır. Bunlarla ilgili ifadeler ise aşağıda yer almaktadır:

SBÖ6: *Eğer çevresi geniş bir insan varsa açıkçası. Diyelim ki bir işe ihtiyacı var insanın ve çevresi geniş bir insan. İşte ne bileyim arkadaşını eşini dostunu koyuyor işlere. Direkt gözlemlediğimde var.*

SBÖ2: *Buna kesinlikle güçlü bağlantılar derim. Yani zengin de bence zenginliğini devam ettirebilmesinin aynı zamanda siyasal anlamda üstte olan kişilerin varlığını devam ettirebilmesinin nedenini güçlü bağlantılarının ve yerini sağlama alabilecek kişileriyle arasının yakın olmasına bağlıyorum ben. Yani güçlü olanın aynı zamanda güçlü müttefiklerinin olması gerekiyor ki iktidarını sürdürebilsin.*

SBÖ3: *Bin sene önce biz buraya geldik Türkler olarak. Ve bin senedir burada varlığımızı savaşlarla işte diğer unsurlarla ticaretle vs. burada bir yapı oluşturmuşuz biz. E bir vatandaşlığımız da var. İşte bu geçmişe baktığımızda burada baskın olan unsurun biz olmamız lazım gerçeği gün yüzüne çıkıyor.*

4.2.3.5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kendilerini İçerisinde Gördükleri/Ait Hissettikleri Grupların Baskınlık Bağlamındaki Özelliklerine İlişkin Görüşleri

Katılımcıların “Kendinizi içerisinde gördüğünüz grubun baskın olan özellikleri var mı? Açıklayınız.” sorusuna ilişkin görüşlerini yansıtan frekans tablosu ve söylemleri aşağıda yer almaktadır:

Tablo 11

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kendilerini İçerisinde Gördükleri Grubun Baskınlık Bağlamında Özelliklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Frekanslar

Baskın gruplar		Ast gruplar	
Etnik köken	3 (SBÖ7, SBÖ2, SBÖ3)	Etnik köken	2 (SBÖ6, SBÖ2)

Siyasal	1 (SBÖ4)	Siyasal	2 (SBÖ3, SBÖ6)
		Cinsiyet	3 (SBÖ6, SBÖ2, SBÖ4)
		Sosyo-ekonomik	3 (SBÖ6, SBÖ2, SBÖ3)
Sosyo-kültürel	1 (SBÖ4)	Sosyo-kültürel	1 (SBÖ6)

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından 3'ü etnik köken bakımından kendisini baskın grup içerisinde görürken 2'si ast grup içerisinde değerlendirmektedir, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bu durum ile ilgili söylemleri aşağıda yer almaktadır:

SBÖ7: *Ben Türk olarak zaten baskınım çünkü bu ülkede yaşıyorum. İlelebet de bu ülkede baskın olarak yaşayacağım. Baskın olmamın en büyük vasfı Türk olmamdır. Bu ülkede üretmeye çalışmaya devam ettiğimiz sürece de hiçbir tarafın baskınlığını kabul etmeyiz ve ettirmeyiz.*

SBÖ2: *Ne yalan söyleyeyim ben böyle görmüyordum ama arkadaşlarımla oturup konuştuktan sonra başkaları tarafından şu şekilde görüldüğüne kanaat getirdim. Yurttayken özellikle kürt arkadaşlarımla konuştuğumda Kürtler tarafından Türk olduğum için biraz daha baskın ve daha şanslı olduğumu söylediler bana. Ama ben bu zamana kadar böyle bir şey hissetmiyordum.*

SBÖ3: *Etnik olarak Türk olarak baskın olduğumu düşünüyorum.*

SBÖ6: *...Genelde ben yazları işe başvuruyorum. Yani boş olduğum için çalışıyorum. Başvurduğum iş yerindeki kişiler genelde daha ucuz çalıştırmak istedikleri için mültecileri tercih ediyorlar. Bence bu aynı zamanda emek hırsızlığı oluyor işveren için ama bu şekilde tercih ediliyor. Bu konuda kendimi baskılanmış hissediyorum.*

SBÖ2: *Mülteciler konusunda kendimi biraz daha hak olarak altta görüyorum. Çünkü onların kontrolsüz bir güçleri ve istediklerini yapabilme/ gözükaralıkları oldukları için ben onlara göre biraz daha elim kolum bağlı, kendimi savunmak için bir şey yapsam ben suçlu duruma düşerim tedirginliği ile beraber biraz daha kendimi alt görüyorum.*

Siyasal olarak ise Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından 1'i kendisini baskın grup içerisinde değerlendirirken 2'si ise alt grup içerisinde yer aldığına yönelik söylemlerde bulunmuştur. Öğretmen adaylarının ifadeleri ise aşağıda yer almaktadır:

SBÖ4: Ben açık olarak baskın grup içerisindeyim. Ben muhalif görüş içerisinde değilim. Bulunduğum ortamda muhalif bir ortam değil. Her türlü baskın grup içerisindeyim. Etrafımda muhalif insanlar da var onları da ezmiyorum. Ezen bir grup değilim. Sonuçta kimliklerimiz aynı. Eşitiz. O nedenle gruplaşmaya karşıyım ama olacaksa da baskın gruptayım.

SBÖ3: ... Özellikle muhalif olanlar kötü gösteriliyor. Irkçı, faşist gibi söylemlerle. Böyle şeyler var o yüzden baskı var. Ama ben burada biraz daha ezilen kısımda kalıyorum. Hem iktidar tarafından gelen bir ezilme var hem de muhalefetin diğer unsurları tarafından gelen bir baskı var. Çünkü ben kendimi sağ taraf muhafazakâr bir muhalif gördüğüm için sol taraftan gelen unsurlar da beni baskılıyor. Onlar daha seküler daha batıcı olarak takılıyor. O yüzden sen sağ destekliyorsun bizden değilsin. Birileri diyor ki sen bana muhalif oluyorsun git, Böyle söylemler olabiliyor.

SBÖ6: ... Ama örneğin sosyal medyada filan, siyasal düşüncelerimi dile getiriyorum ama çok rahat bir şekilde bazen dile getiremiyorum. Çünkü görüyorum dile getirenlerin yaşadıkları sıkıntıları filan. Baskı olarak gördüğüm bu var.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 3'ü cinsiyet bakımından bir gruplaşmada kendisinin ast grup içerisinde yer aldığını düşünmektedir. Öğretmen adaylarının ifadeleri ise şu şekildedir:

SBÖ6: ... Bazen bir akraba ortamına filan girdiğimizde hani oturuşun kalkışın ya da işte genelde kadınlardan bir şey bekliyorlar. Bir yemek yapılacaksa kadınlar hazırlasın toplanacaksa kadınlar toplansın. Küçük gibi görünüyor ama aslında küçük şeyler büyük sorunlara yol açabiliyor sonradan.

SBÖ2: Cinsiyet eşitsizliği anlamında gece yolculuklarında ve toplu taşımalardaki yakın temas halinde kendimi hep tedirgin hissederim. Bir de iş ortamlarında ileride kendi evim olduğumda veya evlendiğimde hem iş yükü hep ev yükü kendi üzerimde olur mu? Başlarda iyi tamam deyip evlilik sonrasında hadi ev işi de sende normalde dışardaki işin de sende gibi bir insana dönüşür mü hayatımdaki kişi? Hani birazcık geleneksel aile yapısından dolayı böyle bir kaygım oluyor.

SBÖ4: Erkek olmam beni ezilen grup içinde yapıyor. Erkeklere yüklenen sorumluluk çok fazla yani. En başında çalışmıyorsan kız vermezler. Erkek karısına çocuğuna ailesine

bakmak zorundadır. Bu giydirilmiştir erkeklere. Ama kadın kısmının öyle bir durumu yok. Erkeklerde vardır illaki para kazanacak aileye bakacaktır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından 3'ünün sosyo-ekonomik gruplar açısından kendi yerlerine atıfta bulunurken kendilerini ast grupta gördükleri halde bunu bir baskı unsuru olarak görmediklerine yönelik söylemleri vardır. Aşağıda yer alan ifadeler bununla ilgilidir:

SBÖ6: *Ekonomik olarak alt grupta olduğumu düşünüyorum. Çünkü alım gücümüz zaten yok ve orta kesiminde fakirleştiğini düşündüğüm için ekonomik olarak alt grupta olduğumu düşünüyorum... Birebir bir davranış görmesem de onları görünce mesela tatile gidenleri görünce kendi kendime psikolojik olarak bir mod düşüklüğü oluyor.*

SBÖ2: *...Bu düzende eğer iyi yaşayabilmek için zengin olmam gerekiyorsa bunun için neler yapabilirim kovalayan bir insanım. Hani eğer orası daha güçlüyse ve ben bu eşitsizliği eğer daha bitiremiyorsam ben de güçlü tarafta olayım da ezilmeyeyim diye kendimi koruma altına almayı düşünürüm.*

SBÖ3: *Ekonomik olarak zengin birinin yanında kendimi kötü hissetmiyorum. Çünkü o adam parasını kazanmış yani. Bana bir baskısı yok. Bugüne kadar kimse benim param var gibi bir şeyle karşılaşmadım.*

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyo-kültürel bakımdan 1'inin kendisini baskın grup içerisinde bir diğerkinin ise kendisini ast grupta gördüğü anlaşılmaktadır. Öğretmen adayları kendilerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

SBÖ4: *Geleneklere değer veren örf, adet ve gelenekçiliği savunan bir grup içindeyim. Ve bence baskın bir grup. Ama gelecekte bunu böyle görmüyorum. Üç beş seneye kadar bu grup değişebilir. Umarım değişmez ama en nihayetinde Müslüman ve Türk toplumuyuz. Hem dini hem manevi değerlerimize sahip çıkmalıyız.*

SBÖ6: *Kendimi genelde biraz daha muhalif ve seküler tarafta hissediyorum. Muhafazakâr olduğumu düşünmüyorum hatta hiç düşünmüyorum. Biraz şu şekilde baskı görebiliyorum. Örneğin toplumsal yaşamda işte hani giyim olarak mesela olabilir. Genelde hani çok rahat giyinen bir insanım. Bilmiyorum ya da diğer tarafa çok böyle uyan bir giyim tarzım olmadığı için eleştiriliyorum. Bunu baskı olarak görüyorum ben.*

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin tespiti yapılmış ve farklı değişkenler bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen en genel sonuç Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin hem en genelde hem de eşitlik karşıtı olma ve baskınlık boyutunda oldukça düşük düzeyde olmasıdır. Bu sonuç toplumsal uzlaşmanın mevcudiyeti açısından olumlu karşılanabilmektedir. Nitekim sosyal baskınlık yöneliminin bireylerin ayırt edici özellikleri (ırk, cinsiyet, din, etnik köken gibi) açısından herhangi bir grubun baskınlığını destekleyici özellikte olması (Okumuşoğlu, 2017: 883) o toplumda ayrımcılığın ve diğer sosyal sorunların en temel nedenlerinden biridir. Bireylerin ayırt edici özellikleri onların hiyerarşik olarak üst yapıda konumlanmaları arzusunu tetiklemektedir. Ne var ki bu durum özellikle narsist kişilik yapısına sahip insanlar için daha fazla geçerlidir. Narsistlerin, hiyerarşiler kendi çıkarlarına hizmet ettiği takdirde ve onları üstte tutmaya yardımcı olduğu sürece sosyal baskınlık yönelimlerini artıracak düzeyde bir sosyal hiyerarşi ve eşitsizliği daha fazla destekleme eğilimleri vardır (Cichocka, Dhont, & Makwana, 2017: 378). Bunun yanı sıra bireylerin önyargıları da yine sosyal baskınlık yönelimlerini artırıcı bir unsur olarak görülmektedir (Köse, Sunata ve Deniz, 2018: 287; Ekehammar, Akrami, Gylje & Zakrisson, 2004: 466). Nitekim önyargılar tamamen sosyal çevre ile şekillenen bir olgudur. Topper ve Cengiz (2019: 1762-1763) akademik alan yazında yapılan araştırmaların sağ kanat yetkecilik ve sosyal baskınlığı önyargının güçlü bir şekilde beslediğini ortaya koyan araştırmalara ulaştıklarını ifade etmektedirler. Ancak şunu ifade etmekte fayda vardır ki sosyal baskınlık yönelimi her bireyde aynı/eşit düzeyde güçlülük göstermez. Bireylerin ait oldukları gruplardaki grup normları, ilke ve idealleri ile bütünleşik olup olmadığı ya da grup ile olan iletişiminin etkililik düzeyi onun grup üyeliğini kabul veya reddetmesini sağlayarak sosyal baskınlık yönelimini de şekillendirebilmektedir (Pratto ve ark., 1994, Akt.: Tayınmak, 2021: 945). Öyle ise Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin düşük olması ortaya koyulan bu kişilik yapısının ve bireysel tercihlerin azlığı/zayıflığı ile nitelendirilebilir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenlerinin sosyal baskınlık yönelimlerinde etkili olduğu görülmektedir. Erkek öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin kadın Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Dünya toplumlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği gün geçtikçe daha fazla dile getirilen bir kavram halini almıştır. Bu eşitsizliğin cinsiyete dayalı toplumsal rollerle ilişkilendirilmesi ve erkeklerin temelde biyolojik olan farklılıklarının onların lehine bir güç kaynağı olarak değerlendirilerek sosyal hiyerarşilerini daha üst düzeye taşıması toplumsal bir olgu olarak tartışılmaktadır. Cinsiyet eşitsizliğinin sosyal baskınlık yöneliminin nedenlerinden biri olduğu alan yazında karşılık bulmaktadır (Eser, Çetinceli ve Uygur, 2023: 244-245). Ne var ki Okumuşoğlu (2017: 890)'nun eğitim düzeyinin kadınlar için dezavantaj olmadığı –her iki grubun da eğitim düzeyi bağlamında eşitlendiği- durumlarda sosyal baskınlık yöneliminin erkekler için yordayıcı bir faktör olmayacağı iddiası, bu araştırmada geçerliliğini kaybetmiştir. Kadınların empati becerilerinin erkeklere oranla daha güçlü olmasının onların dış gruplara yönelik olumsuz tutumlarını azalttığı ve bu nedenle cinsiyete dayalı görüş farklılığının ortaya çıktığı ileri sürülmektedir (Hoffman, 1977 ve Toussaint ve Webb, 2005'ten akt. Özdemir, Çakır, Kara ve Özkan, 2024: 24).

Araştırmada sınıf düzeyinin de Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinde etkili/ilintili bir faktör olduğu görülmektedir. 1. Sınıf öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri 2. Sınıf ve 4. Sınıf öğretmen adaylarından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterecek kadar yüksek düzeydedir. Bu sonuç farklı perspektiflerden değerlendirilebilir.

İlk olarak üniversite eğitiminin etkisinden söz edilebilir. Bireylerin üniversite eğitimi yılları onların sosyal temaslarını artırıcı bir özelliğe sahiptir. Gerek eğitim aldıkları yükseköğretim kurumu gerekse barınma ihtiyaçlarını karşıladıkları öğrenci yurtları onların farklı kimliklere ve kişilik özelliklerine sahip insanlarla daha fazla iletişim ve etkileşim halinde olmalarını sağlar. Allport (1954) tarafından geliştirilen gruplar arası temas kuramına göre farklı sosyal kimliklere sahip grup üyeleri arasındaki olumlu iletişim onların kendi grupları dışındaki bireylere karşı olumlu tutum geliştirmelerini gerçekleştirir (Pettigrew, 1997'den akt., Kaçmaz, Türnüklü ve Karazor, 2019: 689). Bu durum onların dış gruplar hakkındaki kalıp yargılarını ve önyargılarını değiştirebilir. Böylece hiyerarşik olarak kendilerini üstte gördükleri ve alt grup olarak değerlendirdikleri kitlelere yönelik sosyal baskınlık yönelimleri azalabilecektir.

Bir diğerk ortaya koyulabilecek perspektif ise öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretimi alanında almış oldukları akademik eğitimle ilgili olabilir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programının içeriğinde yer alan dersler bireyin sosyal çevresi ile uyumunu artırıcı özellikteki birtakım değerleri öğrencilere kazandırmaktadır. Bu kazanımlar her sınıf düzeyinde daha fazla artacaktır ve bir Sosyal Bilgiler öğretmen adayının lisans eğitimini almaya başladığı ilk zamanlar ile ilerleyen zamanlar arasında tutum ve davranışları açısından- sosyal baskınlık yönelimini de azaltacak özellikte – olumlu gelişmeler meydana gelebilecektir.

Araştırmada nitel veriler değerlendirilirken Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri daha detaylı irdelenebilmiştir. Nitel verilerden elde edilen sonuçlar bağlamında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Türk toplumu içerisindeki gruplaşmalara yönelik en sık dile getirdikleri gruplar etnik kökene dayalı ve siyasal gruplar olmuştur. Etnik köken temelli gruplar bağlamında öğretmen adaylarının özellikle de Ortadoğu'dan ülkemize göç eden mülteciler ile Türk toplumunun bireylerini farklı/birbirine karşıt gruplar olarak niteledikleri görülmüştür. Hatta bir öğretmen adayının sığınmacı/mülteci sorunundan önce Türk toplumu içerisinde farklı gruplaşmaların olduğu, ne var ki Ortadoğu kaynaklı göçlerden sonra bu grupların birleşerek düzensiz göçmenlere karşı mücadele etmeye başladıkları ifadesi manidardır. Mülteci kesimin kültürel farklılıklarının ve dil engelinin Türk toplumuna entegrasyonlarını zayıflattığı ve bu nedenle iki etnik grup arasında sosyal uyumsuzluğun yaşandığı bir gerçektir (Yurdagül ve Tok, 2018: 48). Bu sosyal uyumsuzluk süreci Türk toplumunun kendini "ev sahibi" olarak görmesinden dolayı, karşı grubun onların sosyal kabul sınırlarını aştıkları noktasına doğru gitmektedir (Agcadağ Çelik, 2021: 4787). Üstelik daha önce de söz edildiği gibi, Türk toplumu içinde önceden var olan gruplar dahi bu kesime karşı birleşerek ortak hareket edebilme potansiyeline sahiptir. Bu olgu, sosyal psikolojide tartışılan "grup içi/grup dışı" dinamiği ile ilişkilendirilebilir.

Algılanan bir dış tehdit veya meydan okuma ile karşı karşıya kalındığında, daha önce çatışan gruplar 'dış gruba' karşı ortak bir zemin bulabilmektedir. Böyle bir durumda çoğunluk grubun aslında azınlık grubuna tepkisi onları herhangi bir nedenden dolayı (sosyal, siyasal, ekonomik gibi) tehdit unsuru olarak algılanmasından kaynaklanır (Köse, Sunata ve Deniz, 2018: 290). Bu negatif algılama şekli onların sosyal baskınlık yönelimlerini artırıcı etkiye sahip olabilir. Üstelik daha önce de söz edilen gruplara yönelik önyargıların çoğunluk

statüsünde olan gruplar için azınlık gruplarına oranla daha fazla/güçlü olduğu alanyazında karşılık bulmaktadır (Tropp ve Pettigrew (2005)'den akt. Küçükkömürler ve Sakallı Uğurlu, 2017: 9). Böylece mülteci kesime olan önyargılar baskınlık özelliğinin şekillenmesinde etkili olabilir.

Katılımcıların toplumdaki gruplaşmalar ile siyasal gruplara da atıfları vardır. Siyasal gruplar ile ilgili olarak ise öğretmen adaylarının daha çok iktidar ve muhalefet partilerinin ve yandaşlarının gruplaşmalarına dikkat çektikleri görülmektedir. Öğretmen adaylarının söylemlerinden siyasi görüşleri sağ-sol ya da muhafazakâr-laik/seküler (seküler kavramının tam karşılığını bilmeden laik anlamında kullanarak) olarak da nitelendirdikleri de görülmektedir. Türk toplumunda çok partili hayata geçildiğinden beri siyasal anlamda bir kutuplaşma söz konusudur. Bu kutuplaşma kutuplardan birinin güçlenerek iktidara geldiğinde yumuşarken her iki tarafın da iktidarı kazanma şansını yüksek gördüğünde keskinleşmektedir (Uslu, 2022: 563). Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin söylemlerinde de kutupların birbirleri ile rekabet edebilecek bir güce sahip olduklarını ifade etmeleri bu tespiti doğrulamaktadır. Öğretmen adaylarının hangisinin baskın olduğu ile ilgili gözlemlerinin de bulunulan ortama göre değiştiğini ifade etmeleri yine siyasal kutuplaşmada tarafların birbirine yakın olmasından kaynaklandığının bir kanıtıdır.

Araştırmada öğretmen adaylarının frekans olarak etnik köken ve siyasal gruplardan sonra en fazla atıfta bulundukları gruplar sosyo-ekonomik bağlamda değerlendirilmektedir. Nitekim zengin ve fakir olarak ayırt edilebilecek bir gruplaşmanın Türk toplumu içerisinde gittikçe derinleşeceğine yönelik söylemler yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Bu gruplaşmaların alan yazında sosyal tabakalaşma olarak karşılık bulduğu ve sosyal tabakalaşmanın bireylerin yaşadıkları çevre, eğitim düzeyi, meslek ve maddi varlık düzeyleri ile şekillendiği ifade edilmektedir (Eserpek, 1976'dan akt., Balkar, 2008: 30). Sosyo-ekonomik statü farklılığının gelir dağılımındaki eşitsizlik paralelinde sosyal istikrarsızlık meydana getirdiği ve özellikler genç kesimin ülkesine aidiyetini zayıflatarak dış göçlere neden olduğu alanyazında tartışılmaktadır. Üstelik yoksul kesimin tepkisel bir davranış olarak ülkeyi kurtaracağına inandıkları illegal örgütlenmelere dahil olabilecekleri de bir ihtimaldir (Wade 2001'den akt.: Çalışkan, 2010: 103). Her ne şekilde olursa olsun bu araştırmada öğretmen adaylarının da vurguladığı gibi gruplar arasındaki gelir eşitsizliği bireyler arasındaki sosyal huzursuzluğun bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmada daha az frekansta olup yine de toplum içerisinde mevcudiyeti dile getirilen diğer grupların ise din temelli, cinsiyete dayalı, kuşaklar olarak ve engellilik durumuna yönelik gruplar olduğu görülmektedir. Din gruplarına yönelik söylemlerin toplum içerisinde farklı dini gruplar olarak değil de “İslamiyet dinine yönelik hassasiyetleri yüksek ve düşük düzeyde olan gruplar” olarak nitelendirildikleri açıktır. Erkek/kadın gruplaşması ve öğretmen adaylarının bulundukları Y kuşağının X kuşağına karşıt bir grup olarak nitelendirilmesi ve engelli bireylerin sağlıklı bireylerden ayrıştırılarak bir grup olarak görülmesi de bu görüşmelerden elde edilen bir diğer sonuçtur.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının grupların eşitsizliğine dair söylemlerinde en fazla eşitsiz/baskın ve ast grupların yer aldığı gruplaşmanın siyasal ve etnik anlamda görüldüğüne vurgu yapmaktadırlar. Siyasal gruplaşmada baskın olan grubun genellikle bulunduğu ortamda sayı olarak fazla olan grup olduğuna değinilmekte ve baskınlığın düşünce boyutunda ve psikolojik olarak ayrıştırıcı bir özelliğe sahip olduğundan söz edilmektedir. Aslında bu tespiti sadece siyasal gruplara atfetmek doğru değildir. Baskı grubu hangi türden olursa olsun (siyasal, etnik, dini, sosyo-ekonomik vs.) gücünü belirleyen faktörler arasında niceliksel olarak çoğunlukta olması/üye sayısının fazla olması etkili bir faktördür (Acar, 2019:240). Bu nedenle de bu durum öğretmen adaylarının söz ettikleri siyasal gruplar açısından da etkili olmuştur. Etnik köken konusunda ise eşitsizliğin mülteciler ile Türkler arasında olup baskınlığın mülteciler lehine olduğuna dair söylemler mevcuttur. Bu gruplardaki eşitsizliğin ise sosyal yardımlar ve güvenlik açısından olduğu dile getirilmektedir. Bu tespit alanyazında da benzer sonuçlara sahiptir. Nitekim Tunç (2015:38) ev sahibi toplumların göçmenlerden dolayı istihdam sorunu yaşadıkları, piyasadaki malve hizmet ücretinin arttığı, kamuya ek bir yük getirdikleri ve salgın hastalıklar ya da suç işleme potansiyellerinin daha yüksek olmasından dolayı güvenlik sorunu oluşturdukları ile ilgili şikayetlerinin olduğundan söz etmektedir.

Araştırmada öğretmen adaylarının etnik kökene ve sosyo-ekonomik düzeye bağlı bir eşitsizliğin olması gerektiğinden söz etmeleri dikkat çekicidir. Bu tespit alanyazında doğal karşılanabilmektedir. Nitekim Young (1994), yasalar karşısında sosyo-kültürel, etnik, cinsiyete dayalı ya da ekonomik düzey farklılığı olan grupların eşit olmasının aslında bu gruplar arasındaki eşitsizliği beslediğinden söz etmektedir (Akt., Güllüoğlu, 2012: 92). Bu tespitinin doğruluğu öğretmen adaylarının söylemlerinden de anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarının en önemli kaygılarından birinin özellikle etnik köken bağlamında karşıt

grupların/mültecilerin yasalarla kazanmış oldukları haklardan dolayı üstünlük kazandıklarına yöneliktir. Sosyo-ekonomik üstünlüğün de “çalışmak” temelli kurulmasının onların grupların elde ettikleri haklar açısından kendilerini rahatsız etmediğini dile getirmektedirler.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının baskın gruplarda yer alan kişilerin/kişiliklerin özellikleri hakkındaki görüşleri en fazla onların *çoğunlukta* olmaları ile ilgilidir. Nitekim onların bu söylemleri genel olarak karar verici mekanizmanın çoğunluğa dayalı olduğuna yapılan vurgu şeklindedir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının baskın gruplarda yer alan kişilerle ilgili bir diğer dikkat çektiği durum onların aslında sosyal ilişkilerde doğal ve normal olmayan/karşılanmayan *narsistik kişilik yapısı* olarak değerlendirilebilecek birtakım özelliklere sahip oldukları şeklindedir. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları bireylerin maddi varlıklarının da onların baskın gruplarda yer almasına neden olabildiğinden söz etmektedirler. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bir diğer vurgusu da yasal haklarına güvenerek baskın grupta yer aldığı algısına sahip kişilik özellikleri ile ilgilidir. Bütün bu söylemlerden elde edilen baskın gruplarda yer alan bireylerin özellikleri ile tespitin nihai olarak değerlendirmesi bireylerin birbirlerine olan güvenleri ile olabilir. Bu bağlamda alanyazında yer alan bir araştırmanın sonucu dikkat çekicidir. 2012 yılında yapılan Türkiye Değerler Araştırması’na göre her 10 kişiden sadece biri başkalarına güvenilebileceğini ifade etmektedir (Teke Lloyd ve Türk, 2021: 75). Bu rakam grup içi iletişim açısından bireylerin birbirlerine olan güvenleri temelinde değişebilir. Grupların baskın özellikleri grup bireylerinin birbirlerine olan güvenlerinin üst düzeyde olması ile de şekillenebilir. Ne var ki rekabet ortamı ya da grup bireylerinin bilgi paylaşımlarını sınırlaması onların arasında bir güven bunalımına yol açabilmektedir (Ağın, 2022: 506). Üstelik bireylerin dış gruplara yönelik güven duygusu Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sözünü ettikleri olumsuz tutumları ile bütünleşik olarak minimum düzeyde ya da hiç yoktur.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının frekans olarak kendilerini baskın veya ast grup içerisinde değerlendirdikleri en yüksek boyut etnik kökendir. Etnik köken açısından kendilerini baskın grup içerisinde gören öğretmen adaylarının bunu kendi verilmiş kimlikleri üzerinden değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının etnik köken boyutunda kendilerini ast grup olarak gördükleri durumlar ise can ve mal güvenliği, istihdam sorunu gibi daha çok yaşamsal realitelerle ilgili olarak gerçekleşmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmen adayların siyasal olarak kendilerini baskın grup içerisinde değerlendirme

durumları kendilerinin temsil edilme oranlarına göre şekillenmektedir. Nitekim kendisini temsil eden siyasi partinin iktidarda olduğunu ifade eden öğretmen adayının baskın grup içerisinde yer aldığını ifade etmesi ve muhalif olduğunu söyleyenlerin ise baskı gördüklerini ifade etmesi bunun bir yansımasıdır. Cinsiyet boyutunda ise görüş belirten hem erkek hem kız öğretmen adaylarının kendilerini ast grup içerisinde değerlendirdikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının bu durumla ilgili toplumsal kültüre atıfta bulundukları bir gerçektir.

Öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik gruplaşma açısından kendisini grup içerisinde değerlendirenlerin ast grup nitelendirmesi yaptıkları görülmektedir. Ne var ki içerisinde bulundukları grup açısından kendilerine yönelik bir baskı olmadığını da ifade etmişlerdir. Hatta bu grup kimliğinin kazanılmış kimlik özelliğine sahip olmasından dolayı mücadele edilerek değiştirilebileceği inancına sahip öğretmen adayı da vardır. Öğretmen adaylarının sosyo-kültürel açıdan kendilerini dahil ettikleri gruplardaki baskınlık düzeylerini özellikle de dini değerlere atıfta bulunarak yaptıkları görülmüştür. Dinsel anlamda muhafazakarlığı baskın bir unsur olarak dile getiren öğretmen adaylarından birinin bu durumun önümüzdeki yıllarda değişeceğine dair söylemi de dikkat çekicidir. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bu söylemleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bireylerin kendilerini içerisinde değerlendirdikleri grupların aslında kendi kimlik özellikleri ile özdeşleşen ve bu kimliklerinin onların özsaygılarını yükselttiği gibi aynı zamanda kendi gruplarını diğer gruplara karşı – nesnel olarak öyle olmasa bile – olumlu değerlendirmelerine/kayırmalarına neden olan bir özellikte olduğu belirtilmektedir (Tajfel & Turner, 1979 ile Brewer, 1979’ dan akt. Çoksan, 2019: 84). Her ne şekilde olursa olsun bu araştırmada katılımcıların kendilerinin içerisinde yer aldıkları grupların menfaatlerini gözetten bir tutuma sahip oldukları da anlaşılmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Amaç kısmında da belirtildiği üzere bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri ölçülmüştür. Adayların baskınlık yönelimlerinin onların cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine göre değişip değişmediği incelenmiştir. Ayrıca adayların sosyal baskınlık yönelimlerinin eşitlik karşıtı olma ve baskınlık alt boyutlarında ne düzeyde olduğu ortaya konmuştur. Son olarak da adayların sosyal baskınlık yönelimleri hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

Çalışma da uygulanan anket ile elde edilen nicel veriler sonucunda adayların sosyal baskınlık yönelimleri oldukça düşük düzeyde çıkmıştır. Katılımcıların sosyal baskınlık yönelimleri cinsiyete göre incelendiğinde kadın Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin erkek adaylara göre anlamlı olacak düzeyde düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada katılımcıların sosyal baskınlık yönelimlerinin eşitlik karşıtı olma alt boyutu incelendiğinde kadın adayların erkek adaylara göre anlamlı olacak düzeyde olumlu bir tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uygulama yapılan öğretmen adaylarından 2. ve 4. Sınıf öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin 1. Sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı bir fark oluşturacak şekilde düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine katılımcıların eşitlik karşıtı olma düzeyleri 2. Ve 4. Sınıf adaylarda 1. Sınıflara göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Bu durum bizi 2. Ve 4. Sınıf adayların eşitlik karşıtı olma eğilimlerinin 1. Sınıflara göre anlamlı düzeyde olumlu/eşitlikçi olduğu sonucuna ulaştırmıştır.

Son olarak katılımcıların baskınlık yönelimleri açısından sınıflar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak 1. Sınıf öğretmen adaylarının baskınlık yönelimleri diğer sınıftaki adayların yönelimlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çalışmanın nicel verileri değerlendirildikten sonra bir grup katılımcıya nitel bir çalışma uygulanmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının toplum içerisindeki gruplaşmalara yönelik en çok dile getirdikleri gruplar etnik kökene dayalı ve siyasal gruplar olmuştur. Öğretmen adaylarının çoğu etnik kökenli gruplar bağlamında Orta Doğu'dan ülkemize gelen mültecilere vurgu yapmıştır. Alan yazı incelendiğinde toplumumuz içinde var olan mülteci grubunun dil farklılıklarının ve kültürel farklılıkların topluma uyumlarını zorlaştırmasından kaynaklanan uyumsuzluğun adayları bu kesime karşı önyargılı olmaya itmiş olabileceğini ve negatif duygular beslemelerine sebep olabileceğini göstermektedir. Bu sebepler adayların sosyal baskınlık yönelimlerini artırıcı etkiye sahip olabilir.

Nitel görüşmelerde öğretmen adayları toplumdaki gruplaşmalar ve siyasal gruplaşmalara atıflarda bulunmuşlardır. Adayların söylemleri göre siyasal gruplaşmalar ile ilgili olarak daha çok iktidar ve muhalefet partilerin ve yandaşların gruplaşmalarına dikkat çekmektedir. Alan yazı incelendiğinde siyasal gruplaşmalarda oluşan kutuplaşmaların güçlenen grubun iktidara gelmesi ile yumuşadığını ancak iktidara gelecek gücü gördüğünde ise arttığını ifade eder. Bu da öğretmen adaylarının ifadelerini desteklemektedir.

Ayrıca adaylar görüşmelerde grupları sosyo-ekonomik bağlamda değerlendirmişlerdir. Adayların ifadelerinden ortaya çıkan zengin- fakir gruplaşması yine onların anlatımlarına göre bu gruplaşmadan kaynaklı yaşanan sosyal huzursuzlukları ve dış göçleri beraberinde getirmektedir. Alan yazı incelendiğinde de bu gruplaşmalar sosyal tabakalaşma olarak karşılık bulmaktadır.

Adaylarla yapılan görüşmeler sonucunda diğerleri kadar etkin olmasa da din temelli grupların, cinsiyete dayalı grupların, engelli bireylerin oluşturduğu grupların, kuşakların oluşturduğu grupların varlığı ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, toplum içerisinde farklı nedenlerden dolayı gruplaşmaların oluşması kaçınılmazdır. Bireylerin de kendilerini kendi kişilik ve kimlik özellikleri ile bir gruba ait hissetmeleri de gayet doğaldır. Gruplar arasındaki dengesizliklerin bir baskı aracı olarak kullanılarak çatışmalara neden olması ise toplumun huzurunu tehdit eden en önemli unsurlardan biridir. Öyle ise yapılması gereken sosyal huzurun ve barışın sağlanabilmesi için empati ve tolerans gibi sosyal becerilerin güçlendirilmesidir. Bu sosyal beceriler en fazla Sosyal Bilgiler eğitiminde ön plana çıkarılmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bu

becerilerle ilgili hassasiyetleri ve eğitim hizmetini vermeye başladıklarında kazandırma şekilleri çok önemlidir. Bu araştırmada bu becerilere alt yapı oluşturan bir alt boyut – sosyal baskınlık yönelimleri – ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

6.2. Öneriler

- Bu araştırma kapsamında yer alan üniversitelerin sayıları artırılarak daha fazla üniversitenin Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından veri toplanabilir. Böylece üniversitelerin sahip oldukları coğrafi konumlarının onların eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştirdikleri Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin üzerindeki etkisi araştırılabilir.
- Öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerinin en aza indirgenebilmesi için lisans eğitimleri sürecinde aktif öğrenme uygulamaları ile dersler işlenebilir. Bu uygulamalarda bu araştırmanın sonucunda da anlamlı farklılıkların görüldüğü üzere cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri göz önünde bulundurularak eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi sağlayacak akademik araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Sosyal baskınlık yöneliminin sosyal sorumluluk faaliyetlerine katılım davranışları ile zayıflayacağı dikkate alındığında, öğretmen adaylarının sosyal sorumluluk faaliyetleri hakkında bilinçlendirme ve farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimleri hakkındaki kalıp yargıları ve önyargılarının tespiti yapılabilir. Tespit edilen kalıp yargı ve önyargıların giderilmesine yönelik aktif öğrenme uygulamaları ile ilgili akademik araştırmalar yapılabilir.
- Araştırma sürecinde sosyal baskınlık ile ilgili kuramsal araştırmaların ulusal alanyazında oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle sosyal baskınlık üzerine daha fazla ulusal araştırmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Alı, Y. (2002). *Sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkiler: Etiyopya ve Türkiye örnekleminde bir inceleme*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Acar, E. (2019). Katılımcı demokrasilerde baskı gruplarının işlev ve yöntemleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 61, 235-249.
- Agcadağ Çelik, İ. (2021). Suriyelilerin sınır kentlerdeki toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 37, 4787.
- Ağın, K. (2022). Grupların genel oluşumları, yapıları ve özellikleri açısından grup içi iletişim süreçlerinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*. 10(1), 494-518.
- Ağgöl, C. ve Yılmaz, F. (2024). İlkokul öğrencilerinin kalıp yargı ve ön yargılarının yaş ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 59, 91-112.
- Aydın Çakır, A. ve Türkes Kılıç, S. (2021). Bilimsel çalışmalarda karma yöntem nasıl kullanılır?. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42 (1), 1-15.
- Bağcı, Ç. ve Gürlü, N. (2018). Yabancı öğrencilere karşı tutum ve davranışsal eğilimler: Ulusal kimlikler ve sosyal baskınlık yöneliminin yordayıcı rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Electronic Journal of Social Sciences*. 17(67), 1167-1180.
- Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(42), 1-21.
- Balkar, B. (2008). Öğrenciler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların öğrenci ilişkileri ve öğretim süreci üzerindeki etkisine ilişkin öğretmen görüşleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17(3), 29-46.

- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *BEÜ SBE Dergisi*. 7(1), 231-274.
- Baran, A. (1993). Toplum, birey ve çevre ilişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 10(1), 261-278.
- Başaran, A. (2017). Sınıf kavramının kökeni ve politik ekonomik bir mukayese. *Politik Ekonomik Kuram Dergisi*. 1(1), 215-227.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 9(1), 23-28.
- Batur, Z. (2014). Sosyalleşmenin bir aracı olarak anadili öğretimi: Anadili ders kitaplarındaki sosyalleşmeye yönelik tema ve kodlar. *Eğitim ve Bilim*. 39(171), 168-169.
- Beşirli, H. (2005). Politik sosyalizasyon araştırmaları ve politik sosyalizasyon sürecinin bir unsuru olarak kışla. *İstanbul Journal of Sociological Studies*. (31), 251-261.
- Brooking Enstitüsü ve USAK (2013). *Suriyeli mülteciler ve Türkiye’ de sonu gelmeyen misafirlik*. Rapor.
- Bozkuş, O. (2020). *Dogmatizm ve sosyal baskınlık yöneliminin Suriyeli sığınmacılara yönelik önyargılar ile ilişkisinde ahlaki temellerin aracı rolü*. (Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Büyüköztürk, Ş., Köklü, N., Çokluk, Ö. (2020) *Sosyal bilimler için istatistik*. Pegem Akademi Yayıncılık
- Gürbüz, H. (2019). *Sosyal baskınlık yönelimi, otoriteryanizm ve değerlerin savaşıya yönelik tutumlarla yönelik ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Çelik, D. (2023). *Fen bilimleri öğretmenlerinin sosyal hiyerarşileri ile epistemolojileri arasındaki ilişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

- Carmichael, S. (2019). *Siyah iktidarı*. Dipnot Yayınları.
- Cichocka A., Dhont K., Makwana A. P. (2017). On self-love and outgroup hate: Opposite effects of narcissism on prejudice via social dominance orientation and right-wing authoritarianism. *European Journal of Personality*, 31(4), 366–384.
- Çoksan, S. (2019). İç gruba kayırma ile iç ve dış gruba eşit davranmanın nedensel atıfları. *Nesne*. 7(14),83-101.
- Demirkasımoğlu, N. (2015). Toplum yaşamında kurallar: Birey-kural ilişkisi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 13(1), 138-156.
- Dilek, B. S. (2018). *Suriyeli göçü*. Kripto Yayın.
- Doğanay, A. (2004). *Sosyal bilgiler öğretimi*. (Edit: Cemil Öztürk Dursun Dilek) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Pegem Yayıncılık.
- Döner, H. (2016). *Suriyeli göçmenlerle yaşanan sorunlar üzerine sosyolojik bir araştırma: Hatay ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Dönmez, C. (2003). *Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Ekehammar,B., Akramı, N., Gylje,M., Zakrisson, I.(2004). What Matters Most to Prejudice: Big Five Personality, Social Dominance Orientation, or Right- Wing Authoritarianism? *European Journal of Personality*. 18, 463-482.
- Erişen, C. (2017). *Causes and Consequences of Public Attitudes Towards Refugees in Turkey*. KEKAM. 21, Yüzyıl Uluslararası Göç Konferansı.
- Erdoğan, Ç. (2012). *İlköğretim okullarında güven kültürü ve ön yargı ile ilişkisi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler- sosyal kabul ve uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Eser, H., Çetinceli, K., Uygur, M. (2023). The effect of gender and income differences on social dominance orientation: An examination of youth's attitudes towards syrians under temporary protection, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*.14(1),244-245.
- Eser, H. ve Uygur, R. (2019). Suriyeli mültecilere yönelik tutumların sosyal baskınlık yönelimi doğrultusunda incelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11(22), 87-108.
- Fischer, R., Hanke, K, & Sibley, C. (2012). Cultural And Institutional Determinants Of Social Dominance Orientation Across 27 Societies, *Political Psychology*. 33(4), 437-467.
- Giddens, A. (2006). *Sociology* (5, Ed). Polity Press.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. Kırmızı Yayınları.
- Güldü, Ö. (2020). Sağ otoriterlik, sosyal hakimiyet yönelimi, bireycilik-kolektivizm ve siyasi kimlikler arasındaki ilişkiler. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*. 3(6), 283-299.
- Güllüpcinar, F. (2012). Eşitsizlik ve toplumsal tabakalaşma açısından vatandaşlık üzerine sosyolojik bir analiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 67(1), 81-109.
- Kaçmaz, T., Türnüklü, A. ve Karazor, V. (2019). Gruplararası temas: farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin, aynı yurt odasında yaşadıkları gruplararası temasın incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 688- 709. doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.10m
- Kalay, G. (2023). *Sosyal baskınlık teorisi bağlamında kullanıcıların konut tercihlerine yönelik bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Karaalp-Orhan, H. S. (2020). Regional disparities in Turkey: A socio-economic perspective, *European Journal of Sustainable Development*. 9(3), 103-103.

- Kaplan, A. (2018). *Hemşirelerin sosyal baskınlık yönelimleri ve örgütsel güvenle ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Kaplan, G. (2021). *Yetkeciliğin ve sosyal baskınlık yöneliminin çevrecilikle ilişkisinde tehdit algısı ve psikolojik mesafenin rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaçanta, H. (2002). *Üniversite öğrencilerinin sosyal baskınlık yönelimi ve bazı başka değişkenler açısından karşılaştırılması*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karner, M. J. (2022). Collective Narratives of the Kfarsghabi Diasporic Community, *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 9(3), 1-26.
- Kaya, İ, & Baloğlu Uğurlu, N. (2024). Social studies teachers' perceptions about the difficulty of skills development, *International Journal of Education and Literacy Studies*, 12(1), 276-283.
- Kaynak, B. D., Kaynak Malatyalı, M. & Hasta, D. (2021). Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği'nin (SBY7) Türkçeye Uyarlanması. *Psikoloji Çalışmaları*. 41(1), 301-330.
- Kaypak, Ş. & Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri: Batman örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 6(1), 84-110.
- Kenyon, G. McPherson B. (1974). Approach to the study of sport socialization. *International Review Of Sport Sociology*. 9(1), 127-129.
- Kıral Uçar, G., Gezici Yalçın, M. ve Özdemir, G. (2019). İklim değişikliği inkârının sosyal baskınlık yönelimi ve ekolojik adil dünya inancı ile ilişkisi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 20(37), 739-764.
- Koerner, S., Staller, M. S. & Zaiser, B. (2023). Interaktionsperspektiven: Die Social Dominance Theory und die Social Distance Theory of Power. In *Handbuch*

Polizeipsychologie: Wissenschaftliche Perspektiven und praktische Anwendungen (pp, 91-108), Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden.

Kostakoğlu, G. (2010). *Grup kimliğine yönelik tehdit ile iç-grup yanlılığının benlik değeri üzerindeki etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Köse, A., Sunata, U., Deniz, E. (2018). Sosyal baskınlık yönelimi ve empatinin Suriyeli sığınmacıların tehdit olarak algılanması ile ilişkileri: Çankaya ve Altındağ örnekleriyle bir yapısal eşitlik modeli. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 40(2), 283-314.

Köstüklü, N. (2016). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Çizgi.

Küçükkömürler, S., Sakallı-Uğurlu, N. (2017). Gruplar arası ilişkileri düzenlemede sosyal temas kuramları: Gruplar arası, yayılmacı ve hayali temas. *Nesne Psikoloji Dergisi*.5(9),1-31.

Levin, S. (2004). Perceived group status differences and the effects of gender, ethnicity and religion on social dominance orientation, *Political Psychology*. 25(1), 33.

Mertens, D. M. (2019). *Eğitim ve psikolojide araştırma ve değerlendirme*. (Çev.: Seçer, İ. ve Ulaş, S.). Anı Yayıncılık.

Millî Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Okumuşoğlu, S. (2017). Sosyal baskınlık yöneliminin kişilik özellikleri ile ilişkisi. *Ulakbilge*, 5(12), 881-895.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı Raporu (2015), Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri, Haz: Oytun Orhan, Sabiha Şenyücel Gündoğar, Ankara, Ocak 2015, https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf Erişim tarihi: 11 Eylül 2023.

Oruç, Ş. (2009). *Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi*. Pegem

Akademi.

Özdemir, F., Çakır, E., Kara, H. N., Özkan, Ö. (2024). Etnik ve siyasi kimlikleşme ve algılanan tehdit düzeyinin Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumlarla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 39(93), 1-49.

Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23,13-23.

Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. John Wiley & Sons Ltd.

Peker Dural, H. (2019). Sosyal baskınlık kuramı, <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/hilal,peker/63216/8,%20sosyal%20bask%C4%B1nl%C4%B1k.pdf> adresinden 29,04,2024 tarihinde erişilmiştir.

Pratto, F. (1999). The puzzle of continuing group inequality: Piecing together psychological, social, and cultural forces in social dominance theory, *In Advances in Experimental Social Psychology*, 31, 191-263.

Pratto, F., Liu, J. H., Levin, S., Sidanius, J., Shih, M., Bachrach, H., & Hegarty, P. (2000). *Social dominance orientation and the legitimization of inequality across cultures*, *Journal of cross-cultural psychology*. 31(3), 369-409.

Pratto, F., Sidanius, J., & Levin, S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward, *European Review of Social Psychology*. 271-320.

Senir, G. (2014). *Tüketici entosentrizmi ve menşe ülke etkisinin satın alma kararı üzerindeki etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Sarıdağ, S. ve Eser, H. (2023). Sosyal baskınlık yönelimi, tehdit algısı, gruplar arası temas ve zenofobik tutumların siyasal eğilim, etnik ve dini kimlikler ile ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 14(38), 687-701.

Sarıaslan, Y. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf öğretmenlerinin öğretim yöntemleri ile ilgili bilgi ve becerilerini uygulama durumları*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi

Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sakarya, S., Pekdoğan, S. (2020). Mizaç özelliklerinin çocuğun zorba ve kurban davranışlarını yordama gücü. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. 8(23), 311 – 324.

Sırmacı, S. (2023). *Yeme tutumu ve mizaç ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sidanius, J. (1993). The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective. (pp,183-219).

Sidanius, J., Pratto, F., & Mitchell, M. (1994). In-group identification, social dominance orientation, and differential intergroup social allocation. *The Journal of Social Psychology*. 134(2), 151-167.

Sidanius, J., Pratto, F., & Rabinowitz, J. L. (1994). Gender, ethnic status, and ideological asymmetry: A social dominance interpretation, *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 25(2), 194-216.

Sidanius, J. & Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press.

Sidanius, J. & Pratto, F. (2001). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press.

Sidanus, J. ve Pratto, F. (2004). *Social dominance theory: A new synthesis*, In J, T. Jost, J. Sidanus (Ed.). *Political Psychology*. Psychology Press, 420-442.

Sidanius, J., Pratto, F., Van Laar, C., & Levin, S. (2004). Social dominance theory: Its agenda and method. *Political Psycholog*. 25(6), 845-880.

Sherif, M. (1988). *The robbers cave experiment: Intergroup conflict and cooperation, [Orig, pub, as Intergroup conflict and group relations]*. Wesleyan University Press.

Sözer, E. (1998). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilimlerin öğretimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Şahan, H. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. *KMU İİBF Dergisi*. 15, 261-262.
- Şenel, A. (1993). *İrk ve ırkçılık düşüncesi*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Tan, N., & Preece, C. (2022). Ethnic quotas, political representation and equity in Asia Pacific. *Representation*. 58(3), 347-371.
- Tayınmak, İ. (2021). Nefret söylemleri ve nefret suçlarının sosyal psikoloji bakış açısı ile incelenmesi: Bir derleme. *Nesne*. 9(22), 938-957
- Teke Lloyd, F., Türk, U. (2021). Türkiye’de sosyal sermaye ve göç. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*. 5(1), 70-91.
- TESEV, (2015). AB’nin göç politikaları çerçevesinde Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin yönetimi, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/ABnin_Goc_Politikalari_Cercevesinde_Turkiyedeki_Suriyeli_Gocmenlerin_Yonetimi.pdf Erişim Tarihi: 10 Eylül 2023.
- Tokatlioğlu, Y. ve Doğan, N. (2021). Return of education for women across socio-economic status: Using quantile regression and machado-mata decomposition methods for Turkey. *Ege Academic Review*. 21(2), 93-110.
- Tonga, B. (2023). *Üniversite öğrencilerinde organ bağışına ilişkin tutumlar, empati ve özgecilik arasındaki ilişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Toper, M., Cengiz, A. (2019). Kişilik, sosyal baskınlık ve önyargı: Eski hükümlülere yönelik bir inceleme. *Çalışma ve Toplum*. 3, 1757-1786.
- Toper, M. (2016). *Çalışma yaşamında eski hükümlülere yönelik önyargıların bireysel belirleyicileri: Ankara’da belediyelerde bir alan araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Tunalı, S., Gözü, Ö. & Özen, G. (2016). Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması “karma araştırma yöntemi. *Kurgu*. 24(2), 106-112.

- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının disiplinlerarası yapısının incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*. 2(2), 166-190.
- Türkçe Sözlük. (2005). Türk Dil Kurumu. Ankara.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., & Freeman, E. C. (2012). Generational differences in young adults' life goals, concern for others, and civic orientation.1966–2009, *Journal of personality and social psychology*. 102(5), 1045.
- Uçar, G. , Yalçın, M., Özdemir, G. (2019). İklim değişikliği inkarının sosyal baskınlık yönelimi ve ekolojik adil dünya inancı ile ilişkisi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 20(37), 739 – 764.
- Uluğ, Ö, M. & Uysal, M, S. (2023). The role of ethnic identification, allyship, and conflict narratives in supporting pro-minority policies among majority and minority groups. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*. 29(2), 172.
- Uslu, C. (2022). Keskin siyasi kutuplaşma ve demokratik siyasete olumsuz etkileri. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 24(2), 556-581.
- Uzun, R. (2023). *Sınıf öğretmeni adaylarının bilimin doğası anlayışları: yeniden kavramsallaştırılmış aile benzerliği yaklaşımına dayalı bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat.
- Yavuz, E. (2022). *Herman Hertzberger'in sosyalleşme kavramına bakışı ve eğitim yapılarına yansımaları*. (Yüksek Lisans Tezi). Avrasya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Yıldırım, N. (2010). *Sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin adil dünya inançları, sosyal baskınlık yönelimleri ve sistemi meşru algılama düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yıldız, S. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme sorunu: nicel ve nitel paradigmalardan örnekleme kuramına bütüncül bir bakış. *Kesit Akademi Dergisi*. 3(11), 421-442.

Yılmaz, O. (2021). *Üniversite öğrencilerinin kültürel zekâ ve spor ile sosyalleşme düzeylerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ağrı.

Yurdagül, A., & Tok, T. (2018). Öğretmen gözüyle mülteci/göçmen öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 9(2), 46-58.

Zink, C. F., Tong, Y., Chen, Q., Bassett, D. S., Stein, J. L. & Meyer-Lindenberg, A. (2008). *Know your place: neural processing of social hierarchy in humans*, *Neuron*, 58(2), 273-283.

ETİK KURUL İZİN BELGESİ

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİDEMİR ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL KARARLARI

Toplantı Tarihi :10/02/2023
Toplantı Sayısı :04

KARAR-2023/04-13: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elif MUTLU'nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında yürütücülüğünü yaptığı "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tezine ilişkin izin dilekçesi incelenmiş olup etik açıdan uygunluğuna, oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Zeliha YILDIRIM
Başkan

Prof. Dr. Ayhan CEYHAN
(Üye)

Prof. Dr. Ayten ÖZTÜRK
(Üye)

Prof. Dr. Mustafa SARIDEMİR
(Üye)

Prof. Dr. Esen GÜRBÜZ
(Üye)

Doç. Dr. Hürde BALTACIOĞLU
(Üye)

Doç. Dr. Nalan GÖRDELES BEŞER
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem SAMANCI TEKİN
(Üye)

Abdulgani ÖZKAN
Genel Sekreter V.
(Üye)

Prof. Dr. Zeliha YILDIRIM
Etik Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK

1: ETİK KURUL İZİN BELGESİ

EK 2: ANKET İZİN

BK

Bağdat Deniz Kaynak

Tümünü

yanıtlarla İlet

Kime:Siz

18,01,2023 Çar 09:30

Merhaba,

Ölçeği tez çalışmanızda kullanabilirsiniz,

İyi çalışmalar,

Bağdat

From: elif

liman

17, 2023

Sent: Tuesday, January 4:52:30 PM

To: Bağdat

Deniz

Kaynak

Subject: Anket izin

Merhabalar, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim, "Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği'nin (SBY7) Türkçeye Uyarlanması " isimli makalenizdeki anketi

Doç,Dr, Nihal Baloğlu Uğurlu danışmanlığında yürüttüğüm "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri "isimli tez çalışmamda kullanmak istiyorum,Gerekli iznin verilmesi hususunda gereğini arz ederim,

EK 3: UYGULAMA YAPILACAK ÜNİVERSİTELERİN İZİN BELGELERİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 31/03/2023-339546

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-69972237-302.08.01-339546
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

31/03/2023

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 20/02/2023 tarihli ve E-98862767-302.08.01-320278 sayılı yazınız.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU' nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında araştırma yapma isteğinin uygun görüldüğüne dair Üniversitelerin görüş yazıları ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Nafiz TOK
Rektör Yardımcısı

Ek:Araştırma İzni-Elif MUTLU (8 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres:Merkez Yerleşke Bor Yolu 51240 Niğde
Telefon:3882252707 Faks:3882252701
e-Posta:oidb@onu.edu.tr Web:www.onu.edu.tr
Kep Adresi:nhu@hs01.kep.tr

Bilgi için: Alişan KOYUNCU
Unvan: İdari Büro Görevlisi
Tel No: 0 388 225 2708

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-44949735-199-646391
Konu : Elif MUTLU'nun Araştırma İzni

17.03.2023

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 08.03.2023 tarihli ve E-97248701-199-638260 sayılı yazı

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elif MUTLU'nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında araştırmayı kendisi yapması koşulu ile ilgili Bölüm ve Ana Bilim Dalı Başkanlığının görüşü doğrultusunda Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

Ek:19 Sayfa

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dekanlığı
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölüm Başkanlığı

Sayı : E-50815285-199-643785
Konu : Elif MUTLU'nun Araştırma İzni

14.03.2023

HASAN ÂLİ YÜCEL EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 10.03.2023 tarihli ve E-44949735-199-640428 sayılı yazı

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elif MUTLU'nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında araştırmayı kendisi yapması koşulu ile tarafımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-50235129-302.08.02--286685
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

07/03/2023

NİĞDE ÖMER HALİDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğü Merkez Yerleşkesi Bor
Yolu Üzeri PK:51240 Merkez/NIGDE

İlgi : 21/02/2023 tarihli ve 320815 sayılı yazınız,

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU' nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında Üniversitemizde araştırma yapma talebi uygun görülmüş olup Eğitim Fakültesi Dekanlığımızın cevabi yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Ek:İlgili yazı

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-45333631-302.08-00000812168
Konu : Araştırma İzni
(Elif MUTLU)

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 20.02.2023 tarih ve E.320815 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencisi Elif MUTLU'nun yapmak istediği anket çalışması talebi Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Dekanlığınca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-69972237-302.08.01-327772
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

07/03/2023

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 20/02/2023 tarihli ve E-98862767-302.08.01-320278 sayılı yazınız.
b) Eğitim Fakültesi Dekanlığının 22/02/2023 tarihli ve E-46810852-302.08.02-321610 sayılı yazısı.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU' nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarına anket uygulama isteğinin uygun görüldüğüne dair ilgi b)' de kayıtlı yazı ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Ek:İlgi b) Yazı (2 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres:Merkez Yerleşke Bor Yolu 51240 Niğde
Telefon:3882252707 Faks:3882252701
e-Posta:oidb@ohu.edu.tr Web:www.ohu.edu.tr
Kep Adresi:nohu@hs01.kep.tr

Bilgi için: Alişan KOYUNCU
Unvanı: İdari Büro Görevlisi
Tel No: 0 388 225 2708

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Tarih ve Sayısı: 22/02/2023-321610

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-46810852-302.08.02-321610
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

22/02/2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 21/02/2023 tarihli ve E-69972237-302.08.02-320826 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU'nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UÇURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarına anket uygulama isteği Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Ek:Bölüm Başkanlığı Yazısı (1 Sayfa)

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Başkanlığı

Sayı : E-97207387-302.08.02-321369
Konu : Araştırma İzni - Elif MUTLU

22/02/2023

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 21/02/2023 tarihli ve E-69972237-302.08.02-320826 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU' nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında Bölümümüz Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarına anket uygulama isteği Bölüm Başkanlığımızca uygun görülmüştür.

Gereğine arz ederim.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres: Merkez Yerleşke Bor Yolu 51240 Niğde
Telefon: 3882254342 Faks: 3882254316
e-Posta: egitimfak@ohu.edu.tr Web: http://www.ohu.edu.tr/egitimfakultesi
Kep Adresi: nohu@hs01.kep.tr

Bilgi için: Emre ALPER
Unvanı: Bölüm Sekreteri

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Tarih ve Sayısı: 07/03/2023-327796

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-69972237-302.08.01-327796
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

07/03/2023

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 20/02/2023 tarihli ve E-98862767-302.08.01-320278 sayılı yazınız.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU' nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında araştırma yapma isteğinin uygun görüldüğüne dair Üniversitelerin görüş yazıları ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Ek: Üniversite Görüş Yazıları (14 Sayfa)

Bu

T.C.
EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
Fakülte Uzmanlar Grubu

Sayı : E-82495438-044-593971
Konu : Elif MUTLU'nun Araştırma İzni

06.03.2023

NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğü Merkez Yerleskesi Bor Yolu Üzeri PK:51240
Merkez/NIGDE

İlgi : a) 24.02.2023 tarihli ve 50913635-302.08.01-585506 sayılı yazı,
b) 21.02.2023 tarih ve 320815 sayılı yazınız.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elif MUTLU'nun "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışmasını Fakültemizde yapabilmesi isteğine ilişkin, Bilim Kurulumuzun 01.03.2023 tarih ve 5/1 sayılı yazı ek'de sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ
BİLİM KURULU KARARLARI

TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI	KARAR TARİHİ
5	1	01.03.2023
KARAR 01: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elif MUTLU'nun "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışmasını Fakültemizde yapabilmesi isteğine ilişkin, eğitim ve öğretimi aksatmayacak ve gönüllülük esasına dayalı olarak yapmasının uygunluğuna oy birliğiyle karar verilmiştir;		

Form No : 85623713.FR.041

Rev. No : 00

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-88179374-000-2300071593
Konu : Uygulama İzni (Elif MUTLU)

27.02.2023

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elif MUTLU'nun, "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması ile ilgili Üniversitemiz Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dekanlığından alınan 27.02.2023 tarih ve E-29202147-000-2300070008 sayılı yazı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Ek : 27.02.2023 tarihli E-29202147-000-2300070008 sayılı belge

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-29202147-000-2300070008
Konu : Uygulama İzni (Elif MUTLU)

27.02.2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 23.02.2023 tarihli ve E-88179374-000-2300065978 sayılı belge.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elif MUTLU'nun, "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerine anket uygulama talebi, gönüllülük esasına göre ders akışını bozmayacak şekilde bizzat kendisi yapması koşuluyla Dekanlığımızca uygun görülmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-57629817-302.08.02-316662
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

27.02.2023

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğü Merkez Yerleşkesi Bor Yolu Üzeri PK:51240
Merkez/NIGDE

İlgi : 21.02.2023 tarihli ve 320815 sayılı yazı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU'nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tezi kapsamında Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programı öğrencilerine ölçek uygulama isteği Dekanlığımızca uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı**

Sayı : E-17311665-044-596249
Konu : Anketler (Elif MUTLU)

24.02.2023

**NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)**

İlgi : a) 21.02.2023 tarihli ve 320815 sayılı yazı.
b) 23.02.2023 tarihli ve 89377925-044- 596050 sayılı yazı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Elif MUTLU'nun, Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu tez çalışması kapsamında Üniversitemiz Gazi Eğitim Fakültesi bünyesinde uygulama yapmasına izin verilmesine dair ilgi (a) yazınıza cevaben adı geçen Fakülte Dekanlığımızın ilgi (b) yazısı ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Ek:İlgi (b) yazı ve eki (2 sayfa)

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Gazi Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-89377925-044-596050
Konu : Anketler (Elif MUTLU)

23.02.2023

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 21.02.2023 tarihli ve 17311665-044- 594166 sayılı yazı.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Elif MUTLU'nun, Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu tez çalışması kapsamında çalışma yapma talebi ile ilgili Bölüm görüşü yazımız ekinde gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Ek:Bölüm Başkanlığı Görüşü

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölüm Başkanlığı

Sayı : E-44569636-044-595641
Konu : Anketler (Elif MUTLU)

23.02.2023

GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 22.02.2023 tarihli ve 89377925-044- 595280 sayılı yazı.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Elif MUTLU'nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu tez çalışması kapsamında Bölümümüz Ana bilim Dallarına uygulama yapma talebi eğitim - öğretim programımızı aksatmamak kaydı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinize ve gereğini arz ederim.

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı :E-53891476-302.08.01-1645234
Konu :Elif MUTLU-Araştırma İzni

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 21.02.2023 tarihli E-69972237-302.08.02-320815 sayılı yazınız.

İlgi yazınız incelenmiş olup, yazıda bahsi geçen araştırmanın yapılacağı Eğitim Fakültesi, 18.05.2018 tarih ve 30425 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7141 sayılı "Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 7. maddesi uyarınca; İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı iken bağlantısı değiştirilerek İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa Rektörlüğüne bağlandığından, söz konusu yazışmanın adı geçen Üniversite Rektörlüğü ile yapılması hususunda gereğini arz ederim.

NÖHÜ Evrak Tarih ve Sayısı: 06/03/2023-326929

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-16110545-302.08.01-492001
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

04.03.2023

NİĞDE ÖMER HALİDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
Merkez Yerleşkesi, Bor Yolu Üzeri PK:51240
Merkez/NİĞDE

İlgi : 21.02.2023 tarihli ve E-69972237-302.08.02-320815 sayılı yazınız

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU'nun "**Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri**" konulu tez çalışmasını Üniversitemiz Atatürk Eğitim Fakültesi'nde yapması uygun görülmüş olup bilgilerinize arz ederim.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-12420890-300-2300019202
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

06.03.2023

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

- İlgi : a) 20/02/2023 tarihli ve E-98862767-302.08.01-320278 sayılı yazınız.
b) Eğitim Fakültesi Dekanlığının 02.03.2023 tarihli ve E-25988804-302.08.01-2300018239 sayılı yazısı.

İlgi (a) yazınıza istinaden; Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elif MUTLU'nun; Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu tez çalışması kapsamında araştırma yapma talebinin uygun olduğuna ilişkin Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Dekanlığının ilgi (b) yazısı ekte sunulmuştur. Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Mutluhan AKIN
Rektör Yardımcısı

Ek:

- 1- İlgi Yazı (a) (17 Sayfa)
- 2- İlgi Yazı (b) (1 Sayfa)
- 3- Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölüm Yazısı (1 Sayfa)

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Fakültesi

Sayı : E-25988804-302.08.01-2300018239
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

02.03.2023

ÖĞRENCİ İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞINA

İlgi : Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğünün 21.02.2023 tarihli ve 69972237-302.08.02.01.01-E.320815 sayılı yazısı.

İlgi yazıya istinaden; Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU'nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında araştırma yapma talebi Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölüm Başkanlığı ve Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Ek: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölüm Başkanlığının Yazısı

Elektronik imza ile onaylanmıştır. Sayı: 07.03.2023-327796

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Sayı : E-57650720-302.08.02-2300018029
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

01.03.2023

EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğünün 21.02.2023 tarihli ve 69972237-302.08.02.01.01-E.320815 sayılı yazısı.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU'nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında Bölümümüzde araştırma yapması uygun görülmüştür.
Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

NÖHÜ Evrak Tarih ve Sayısı: 23/02/2023-321989

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sayı : E-75548883-302.08.02-333552
Konu : Araştırma İzni (Elif MUTLU)

23.02.2023

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 21.02.2023 tarihli ve 320815 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 223533607 numaralı öğrencisi Elif MUTLU'nun Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Baskınlık Yönelimleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında Üniversitemiz bünyesinde araştırma yapma talebi uygun görülmüştür.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

Ek: Araştırma İzni (Elif MUTLU)

EK 4: NİCEL VERİ TOPLAMA ARACI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMLERİ

Sayın Katılımcı;

Bu araştırma "Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal baskınlık yönelimlerini" incelemek ve değerlendirmek için hazırlanan bir ankettir. Anket içerisinde sizin **ırk, etnik köken, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey** gibi toplumda ayrıştırma ya da ötekileştirme potansiyeline sahip dezavantajlı gruplar hakkındaki görüşleriniz alınacaktır.

Araştırma bilimsel bir çalışmada kullanılacak olup, başka bir amaç için kullanılmayacaktır. Her soruyu okuduktan sonra buna ne derecede katıldığınızı form üzerinde işaretleyiniz. Lütfen işaretlenmeyen soru bırakmayınız. Doğru bir değerlendirme için gerekli olan samimi cevaplarınız için şimdiden teşekkürler.

Kişisel Bilgi Formu

1. Öğrenim gördüğünüz üniversitenin adı:
2. Bölümünüz:
☐ Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
☐ Diğer (yazınız)
3. Cinsiyetiniz
☐ Kadın
☐ Erkek
4. Sınıf Düzeyiniz
☐ Hazırlık
☐ 1. Sınıf
☐ 2. Sınıf
☐ 3. Sınıf
☐ 4. Sınıf
☐ Diğer

Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBY7)

No	İfadeler	1. Kesinlikle katılmıyorum	2.	3.	4.	5.	6.	7. Kesinlikle katılıyorum
1	Ne kadar çaba gerektirirse gerektirsin, tüm grupların hayatta eşit şansa sahip olmasını sağlamak için mücadele etmeliyiz.	1	2	3	4	5	6	7
2	Grupların eşitliği öncelikli hedefimiz olmamalıdır	1	2	3	4	5	6	7
3	Bazı insan grupları elbette diğer gruplardan daha aşağı konumdadır.	1	2	3	4	5	6	7
4	En alttaki gruplar bulundukları yerde kalmak zorunda olmamalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
5	Bazı insan grupları bulundukları yerde tutulmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
6	Toplumda hiçbir grup baskın olmamalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
7	Bütün grupların eşit yaşam koşullarına sahip olmasını güvence altına almaya çabalamamalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
8	İdeal bir toplum, bazı grupların en üstte diğer grupların ise en altta olmasını gerektirir.	1	2	3	4	5	6	7
9	Grupların eşitliği idealimiz olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
10	Tüm gruplara başarılı olmaları konusunda eşit şans vermek için çalışmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
11	Farklı grupların koşullarını eşitlemek için elimizden ne geliyorsa yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
12	Grupları eşit hale getirmeye çalışmak adaletli bir şey değildir.	1	2	3	4	5	6	7
13	Grup baskınlığı kötü bir şeydir.	1	2	3	4	5	6	7
14	En alttaki gruplar da tıpkı en üsttekiler kadar değerlidir.	1	2	3	4	5	6	7
15	Grupların eşit olması için uğraşmamalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
16	Belirli grupların en üstte diğerlerinin en altta olması belki iyi bir şeydir.	1	2	3	4	5	6	7

EK 5: NİTEL VERİ TOPLAMA ARACI

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU SORULARI

1. Size göre toplum içerisinde gruplaşmalar var mı? Açıklayınız.
2. Size göre kabul ettiğiniz/varsaydığınız toplumsal gruplar arasında bir eşitsizlik olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
3. Size göre hangi toplumsal gruplar arasında eşitlik ya da eşitsizlik olmalı? Açıklayınız.
4. Size göre toplumsal gruplaşmalarda baskın olan grupların özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
5. Size göre baskın olan grupların eylemleri nelerdir? Açıklayınız.

